

T. C.

Yıl : 13

Mayıs 1936

Sayı : 127

Askerî
tıbbî baytarî
mecmuası

Askerî Baytar Tathikat Mektebi ve Hastanesi
Tıbbî Baytarî Akademisi tarafından
üç ayda bir çıkarılır.

Tesis tarihi 1922

Askerî Tıbbîye Matbaası
İSTANBUL
1936

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ
SÜRELİ YAYINLAR

KAYIT NO. 5008805
SÜRELİ YAYIN ADI Askeri Tıbbi Bayları
CİLT Mecmuası
SAYI 127
YIL 1936

ASKERİ TIBBİ BAYTARİ MECMUASI

Askeri Baytar Tatbikat Mektebi ve Hastanesi
Tıbbi Baytari Akademisi tarafından
üç ayda bir çıkarılır.

Tesis Tarihi 1922

Yıl XIII

1 Mayıs 1936

Sayı 127

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Kısa bilgiler	325
<i>Necib Zobu</i> : Bir beygirde tesadüf edilen ha- bis bir tümör vak'ası.	327
<i>Zühdü Sevgen</i> : 285 gramlık bir mesane taşı- nın ahlil yolu ile çıkarılması.	330
<i>Üveis Maskar</i> : Bir byegirde bulunan kara ciğer taşları.	352
<i>Saim Pekmen</i> : Çavdar samanı zararlı mıdır?	360
<i>Refik Yetkin</i> : 935 yılındaki Gurm salgını.	365
Toplamalar :	
<i>O. Z. Yüceyalçın</i> : Savaş gazlarının Baytar hekim- liği bakımından hayvan besinle- rine, mevaşiye ve sulara olan etgileri ve köpek myiarı.	369
<i>Şükrü Arda</i> : Yurdumuz atıcılığına dair.	377
<i>Eşref Oytun</i> : Yerli nebat toksikolojisi: Ravend.	389
<i>Orhan Erkurt</i> : Tarafın mihanikiyet tertibatı.	394
<i>Sadeddin Yarar</i> : Bakteriyoloji.	399
Hulâsalar.	414
Yeni neşriyat.	423
Meslek haberleri.	428
Salgın hastalıklar hulâsası.	436
Pratik bilgiler.	437
13 üncü yıl fihristi.	439

Askeri Tıbbiye Basım evi

Baytarî tababette de

bu en iyi ilâcın kefilidir.

OMNADINE büyük ve ufak hayvanların bütün hâd intanî hastalıklarında muafiyet tedavisi için

ODYLEN büyük hayvanlarda uyuza ve tufeyllere karşı mücadele için

VACCIN-YATRENE E 104 mü z m i n hastalıklarda tenbih tedavisi için aşı

ENTOZON sığırlarda meme guddesi iltihabına (mastitis) karşı

TRYP AFLAVINE pyroplasmose tedavisi için

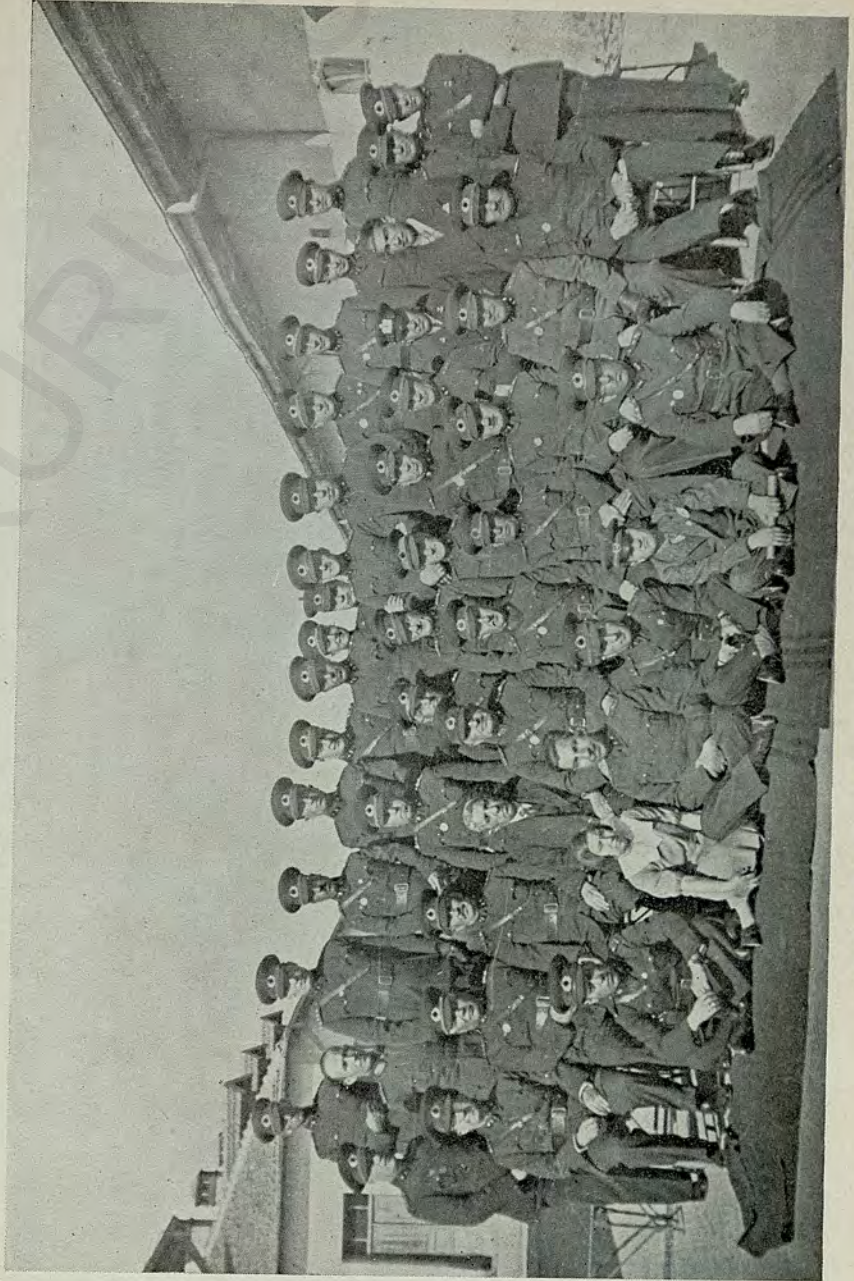
NÉOSALVARSAN baytarî sahada kullanılmak üzere

NÉMURAL taenia ve botriocephalus mücadelesi için

» *Behringwerke* «

LEVERKUSEN (ALMANYA)

ASKERİ TIBBİ BAYTARİ MECMUASI, YIL 13, SAYI 127, 1936

Ankarada bulunan askerî Baytarların kurban bayramı münasebetile yaptıkları bir toplantı hatırası.

5008805
7836427

KISA BİLGİLER.

Hayvan ve insan uyuzlarının birbirlerine intikal ettiği, bilhassa savaş zamanlarında bir çok görümlerle insan ve hayvan hekimleri tarafından teyit edilmekte idi. Parazitoloji âlimleri tarafından yapılan araştırma ve deneyelerde bu görümlerin doğru olmadığı anlaşılmaktadır. Alınan sonuçlara göre, uyuz parazitleri her bir nevi hayvan için hususî olup aynı neviden olmayan hayvanlarla insan üzerinde tipik bir uyuz meydana getiremezler. Parazitler, başka neville üzerine geçebilirlerse de bunların üzerinde çoğalıp uyuz yapmazlar, ancak bir tahriş hasıl ederler. Eğer devamlı olarak parazit geçmesine mani olunursa başka neviden olan parazitler, buldukları şeraitin muvafık oluşu kadar yaşadıkdan sonra telef olurlar. Nitekim başka neviden bulaşan uyuzlar, kendiliğinden, tedavisiz olarak az zamanda iyi olurlar.

Kandaki sufeyhatın (Trombosit) kırmızı mihî izamda teşekkül ettiği nazariyesi artık kabul edilmeyor. Bunların rielerde teşekkül ettikleri isbat edilmiştir. Trombositlerin mühim bir vazifesi, kanı tahassür ettirmektir. Bu suretle de Rie hulâsalarının, meselâ Claudin, nezif durdurucu tesiri fennî olarak izah edilebilmektedir.

Pirinç kabuğu ve mayalardan saf hulâsa halinde olarak Antineuritic Vitamin B istihsali için ucuz bir vasıta bulunmuştur. Bir ton kabukdan 10 gram Vitamin elde edilebilmiştir.

**

Şarbonun laboratuvarlarda kadavradan teşhisi için yalnız kulak parçası göndermenin çok defa yanlış sonuç verdiği ve bunun da şarbonun yayılmasına sebep olduğu orta Avrupa neşriyatından anlaşılmaktadır. Şarbon teşhisi için Laboratuvarlara kan frotileri, kanlı aza ve ensaç parçaları gönderilmesi daha doğru sayılmalıdır.

**

Vücutta Bakır noksanı, bazı Anemilerde Demir noksanı kadar önemli rol oynar. Yapılan denemelerin gösterdiğine göre, vücutta kuvvetli bir Eritrosit teşekkülü için faaliyet uyandırmak icab ediyorsa yalnız demir vermek değil, tedaviye biraz da bakır karıştırmak lazım gelmektedir.

**

Aşı, Serum, Mallein ve saire gibi bütün biyolojik maddeler her memlekette standardize edilirler. Bu suretle herkes tarafından alınan sonuçlara itimad edilir. Bilhas-sa Mallein ve Tüberkülin Standardize edilmezse bunların meydana getireceği reaksiyonların yanlışlığa sebep olabileceği düşünülür. Bu gibi şüpheli hallerde pratikte en iyisi ve doğrusu iki türlü Malleini mukayeseli olarak kullanmaktır. Çok defa bu usule müracaat edilerek daha çabuk şüphe kaldırılabilir. Bu suretle

**

Beygirlerin Sârî Bronşit adlı hastalığının özel bir Ultravirus tarafından husule geldiği son araştırmalardan anlaşılmıştır. Bu hastalık evvelce kitaplara bir çok adlarla (Teneffüs yolu ön kısım sârî nezlesi, sârî öksürük, sârî bronkopnömoni) ve çok defa birbirinden ayrı hastalıklar halinde yazılmıştı. Son kabule göre hepsinin aynı bir hastalık olduğu anlaşılmıştır. Bu hastalığın Gurm dan farkları, gayet bulaşıcı olması, her yaşda görülmesi, çene altı bezlerinin pek ender olarak iltihaplanmasıdır. Sârî Bronşitin sığırlarınki ve domuz gripi ve hatta insan gripi ile ilgili olduğu sanılmaktadır.

Askerî Baytar Tatbikat Mektebi Cerrahiye Şubesinden.

Bir beygirde tesadüf edilen habis bir tümör vak'ası.

Sur un cas de tumeur maligne chez le cheval.

Cerrahiye muallimi Yarbây Dr. Necib Zobu

Bir topçu alayının Bt. 4 den 1924 doğumlu, 1,60 yüksekliğinde, al donda, iki burun arası gümüş ile mün-tehi bir macar beygiri 27/11/1935 tarihinde kliniğime geldi. Hayvanın bir seneyi mütecaviz bir zamandanberi sol kulağı kaidesinde gitdikce hacmi artan ve guddei nekefiye ve civarına doğru münteşir altındaki nesce ve üzerindeki cilde kuvvetle mültesık, mevzii veca ve harareti olmıyan, sıkı lastik top kıvamında, hududu belli olmıyan, üzeri küçük hadabeli ve takriben 20x20x8 mesahai sathıyyesinde bir şişlik mevcut idi.

Hayvanın sol tarafında vecih felci mevcut olduğundan dudaklar sağ tarafa doğru meyl etmiş ve gıda sol tarafda dış-lerin dehlizi vecihlerinde toplanmakda, lüab salye halinde dışarı akmakda, beli müşkül bazan hiç icra edilememekde, sol gözde basalei ayn dumura duçar olmuş ve rüyet tamamen madum idi, sol enfden muhati, kiyhi akıntı geliyordu.

Hayvanın ahvali umumiyesi (status presens) şöyle idi :

Nabız : 44

Teneffüs : 17

Hararet : 37,8

İştihâ : yeme az, (felcden), suya çok,

Agşıyeimuhatiyye : solgun

Tebevül : sarı, lüzucî, mebzul

Mevadî gaita : şekil ve hacmi tabiide, müteaffin değil.

Eviyei lenfaviye (Lymphé) : çene altında habilleri dolgun, başka bir yerde tegayyür yok.

Objektiv yaptığım şu muayeneden sonra teşhis koyabilmek için nasıl bir vaka karşısında kaldığımı usulen düşünmek mecburiyetinde idim. Arz ettiğim nahiyedeki teverrüm.....

Bir flegmon (Phlegmon) değildi : Çünkü hararet, veca yok. Esasen flegmon böyle uzun zaman devam edemez. İnhalal, hurac, iskleroza tehavvül eder. Bunda ise tedricen tezayüd etmekde.....

Bir apse (abces) değildi : hararet, veca, temevvüc yok... uzun zamandanberi bir har huracın böylece devamı mümkün değildir. Biz delmesek bile şimdiye kadar kendi kendine delinmesi lâzımdı....

Barid bir hurac : Üzerinde nasur yok.. buda değildi....

Fıltık : Bu nahiyede tefettuk edecek bir vaziyet yok....

Anevrism (Anevrysm) : Nabız yok.....

Yukarıda yazdığım mülahazalara binaen hastalığın bir tümör olduğuna hükmetmek mecburiyetinde idim.

Bu tümörün mevkiini diğer tümörlerin içinde aramıya başladım.... :

Hududunun belli olmayışı, tedricen tezayüdü, asab üzerine tesir ederek husule getirdiği vechi felc, ayın asabının felci neticesi basalei ayn dumuru ve görmekden mahrumiyeti, hayvanın başının sol tarafında kulak kaidesinde yukarıdan aşağıya çene altı çukurluğuna ve arkadan öne burun ceyblerine kadar intişar eden hastalığın mahdud bir yerin hastalığı olmayub sistematik bir halde tevessüü veremin selim tabiatde olmadığını ve intişar sahası mahdud olduğundan gayri kabili ameliye olduğu kanaatini verdi.

Bu nahiyede tehassul edecek evram Adenom, sarkom, ve muhtelit olarak adeno anjiyo sarkom veya karsinom idi..

Veremin seyir ve şekline ve hayvanın genc bulunuşuna ve beygirlerde sarkomun karsinomdan pek fazla oluşuna göre esas hastalığın sarkom ve belkide diğer evram ile muhtelit buluduğu kanaati hasıl oldu...

Nesci muayene ilede hastalığın teşhisinin temini için ufak bir parça alub marazî teşrih şubesine vermiye karar verdim.

Vereme ufak bir şak yaptığım zaman fevkalâde mebzul nezif geldi. Bende alacağım parçayı mecburen sathi olarak aldım, ve tazyikli sargı ile nezfi tevkife çalıştım. Bu parça pek sathi ve cilde aid olduğu için nesci muayenenin tamikine ihtiyaç görüldüğü bildirildi. Fakat aradan geçen 5-6 gün içinde hayvanın ahvali umumiyesi ve mevziyesi daha fena bir şekil aldı.

Hastalık bana dokunma — ne me touche pas, noli me tangere, berühre mich nicht — hastalığı olduğu için yani mevziî tedavi ve müdahale daha fena bir akıbet verdiği için nesci almak üzere yaptığım ufak bir müdahale fena tesir etmişti. Mamafi veremin biraz uzağındaki bir gilanddan tekrar ufak bir parça daha çıkardım ve bu parçayıda marazî teşrih şubesine verdim. Fakat bundan sonra hayvanın vaziyeti daha fena bir şekil aldı.

Marazî teşrih şubesinde sarkom teşhisi konmuştu. Hayvan gayri kabili tedavi olduğundan 11/12/1935 tarihinde çürük raporu verdim. 20/12/1935 tarihinde fevkalâde zafiyete duçar olmuş bir halde idi. Yaptığı kâzib beli ile husule gelen gangreni zatüreedenden öldü. Hanvanın otopsisı ve tekrar yapılan nesci muayenesi marazî teşrih şubesinde daha incelenmektedir.

Askerî Baytar Tatbikat Mektebi İç Hastalıkları Şubesi'nden.

285 gramlık bir mesane taşının ahlil yolu ile çıkarılması.

*Extraction par voie urétrale d'un calcul vesical
pesant 285 grammes.*

Muallim : Zühdü Sevgen

İdrar taşları; idrar cihazında esbabı muhtelefe tahtı tesirinde husule gelen ve ufak billuri bir kitleden pek büyük hacimlere kadar tahavvül edebilen ebat ve eşkâlde ve muhtelif derece salâbette ecdamdan ibarettir.

Bu taşlar ehlî hayvanlarda kesretle görülür. Beygir ve bakaratta kesretle tesadüf edilmesine rağmen diğer zatüseydayada nisbeten nadir olan idrar taşları istatistiklere nazaran köpeklerde %0,38 kedilerde %0,22 beygirde %0,50 nisbetindedir.

Taşlar idrar içinde münhal bir halde olan emlahim terkibi kimyeviyelerine uygun bir surette ufak bir nüve etrafında teşekkül ederler. Taşlara nüve vazifesini muhat parçaları, küçük bir epitel hücresi, ve hatta bir mikrop teşkil edebilmektedir. Gözle görülemeyen bir mikrop üzerinde hafif bir teressübü milhiden ibaret olan ilk taş bu suretle bidayette pek küçük bir haldedir. Fakat idrarda münhal halde bulunan emlah teressübata devam ve bu rusup küçük taşın etrafında toplanarak gün geçtikçe büyümesini ve pek büyük taşların husulunu intac eder. Bizim için klinikte haizi ehemmiyet olan büyük taşların teşekkülünde zamanın lüzumu mururu meselesidir.

Bilirizki kilyede teşekkül eden idrar mütemadiyen hüveyzaya akarak oradanda halipler vasıtasile mesaneye dökülür.

Hüveyzaya akan idrar böyle halibe katre katre girince bu katreler birbirini itmek ve cazibei erziyeye tabi olmak suretile mesaneye kadar bu mecradan gelirler. Hüveyzadan dar kanata giren idrar geniş bir kap olan mesanede yavaş yavaş toplanır. En nihayet bu uzuvda muayyen bir miktara kadar yükselir. Aksülamel tevlit ederek merkezi tebevül müteessir olur. Unku mesane acılarak idrar geniş olan mesaneden dar olan ahlile girerek ve bu mecrayı baştan başa kat ederek harice ifrag vaki olur.

Hali tabiide husule gelen bu physiologique hadisatın bizce şu ehemmiyeti vardır: İdrar kilyede evvela dar olan enabibi bevliyeden geniş olan hüveyzaya, oradan yine dar olan halibana, sonra yine geniş olan mesaneye oradanda yine dar olan ahlile giriyor. Bundan anlaşılırki idrar mütemadiyen iki kerre geniş yerden dar yere akmak mecburiyetindedir.

Gerek bu mecburiyet ve gerekse teşekkülü teşrihinin iktizası haliplerin hüveyzadan çıkarken dirseklenmeye çok müstait bulunması, mesaneye açılış tarzları, ahlilin erkek hayvanlarda inhinayı haysalisi, bakarat ve agnamda ahlilin ayrıca S şeklindeki kıvrımı, köpeklerin azmi kadibi idrara cereyanı esnasında az çok engeller yaparak sürati cereyana nakiseler iras edebilen hususî teşekküllerdir.

İşte hali tabiide böyle geçen idrar akması esnasında bu müteaddit dirsek ve kıvrımlarda husule gelebilen ufak afetler cereyana suubet iras ederek üst kısımlarda rüküdeti bevli mucip olur. Hayvanın bünye, mizac, ve ondaki hali sıhhisi taşların tekevvinü merazilerine ve idrarda münhal ecdamın teressübüne müsait ise derhal bu teressubat başlar.

Mademki idrarın sürati cereyanının azalması ve rüküdeti emlahının teressübüne yardım ediyor. İdrarda gayri tabi surette fazla husule gelen bu emlahın teressubatının toplanabilmesi için ona nüve vazifesini görecek bir mikrop kümesi bir epitel parçası ve sairede varsa bütün esbap hazırlanmış olduğundan iş kolaylaşmış demektir.

Bu suretle husule gelen taşlar ya gayet küçük iken itrah edilirlerki bu zaman taş gayet ufak ve ince kum halindedir (Sable), veyahut bir müddet tevekkuf ettikten sonra kenevir cesametine kadar büyüyerek tard edilirler (Gravier), yahut bundan fazla büyümüş olarak çıkarlar (Calculs)

Klinikte taşın bu hacminin ehemmiyeti vardır. Sable halinde bulunan taşlar nereden husule gelirse gelsin idrara kolaylıkla karışarak akdığı için hemen daima idrarla itrah edilirler. İdrarın manzarası bunun şüphesini anlatır. Kliniğimizde elimize gelen ve Sable döken hayvanların çamur şeklinde tortulu idrar çıkardığını gördük. Sekiz sene evvel gelen böyle bir hayvan mütemadiyen çamur halinde idrar çıkarıyordu. Hayvanda inhinayı havalisinden 20 santimetre sonra vaktile husule gelmiş tazayyuku ahlil noktasında her sabah 5-6 santimetre kadar ahlili doldurarak yer işgal eden Sable temizlemek mecburiyetinde kalıyorduk. Bundan anlaşılıyor ki kum halinde olmasına rağmen eğer mecrayı bevlide bir tazayyuk veya hail varsa yine hasayatın itrahında müşkülât tahaddüs etmektedir.

Gravier halinde olan hasayat bazen idrarla itrah edilir, fakat bu parçaların kaldığı ve toplandığı vakidir.

Calculs ufak cesamette ise idrarla çıkabilirse bunların hemen daima mecra ve ecvafı bevlide toplanması mutlakdır.

Taşlar kum halinden calculs haline gelinceye kadar adedleri tahallüf eder. Büyüklük adedle makusen mütenasiptir. Kum halinde milyonlarca itrah edilen ufak taşlar Gravier halinde bu miktar yüzlere ve hatta onlara Calculs olunca ise onlara ve bir ve ikiye kadar düşer.

Taşların eşkâli muhtelifdir ve bu ihtilafta taşın husule geldiği uzvun tesiri vardır. Enabibi bevlide husule gelen taşlar billurat depoları halinde ve enabibin şeklindedir. Bu afatta billuratın depo halinde uzun uzun enabibi doldurduğu vakidir. Hüveyza taşları ufak olursa yassı veya müdevver bir haldedir. Fakat büyük hüveyza taşları adeta dallı

budaklı teşubat gösterirler. Haliban ve ihildeki taşlar eğer ince kum halinde toplanmış ise uzun silindir halindedir. Mesane taşları alelumum müdevver veya beyzidirler.

Bundan anlaşılıyor ki hüveyzanın küçük taşlarla mesane taşları daima yuvarlanmakta olduklarından müdevver veya beyzi olurlar. Haliban ile ihlil taşları sabit olmakla beraber dar kanatta teraküm ettiklerinden üstüvane şeklinde, hüveyzanın büyük taşları ise sabit olmakla beraber bu nahiyenin derinliklerine doğru büyümek istidadında olduklarından dallı budaklı manzaralar göstermektedirler. Eşkâlin tesbiti ve bilinmesi tedavideki muvaffakiyetimizi temin edeceğinden burada kısaca bahis etmek istedim. [*]

Araz.— Taş cihazı bevlide nereyi işgal ediyorsa ona göre mütehavvil araz göreceğimiz tabiidir. Fakat ne olursa olsun taşın teşekkülü uzun zamana mühtac olduğundan araz az çok uzun ve hafi bir devreye maliktir. Alelade bir veya bir kaç araz ile kendini belli eder. Bu arazi şöyle tasnif edebiliriz.

1— idrarda sable veya graviler lerin mevcudiyeti

2— tebevül teşevvüşatı (kesreti tebevül, usreti tebevül, bevlın pek çokluğu,)

3— ağırlar ve sancılar; evca alelumum nahiyeyi kataniyededir. Bunun için katan hassastır art bacaklarda bir ağırlık olup harekâtında serbestiyet yotur. Adeta siyatik arazi gösterir. Husyeler magbene doğru çekilir. Bu suretle hafif olarak ağırlık şeklinde devam eden evca bazen pek şiddetle olarak zuhur eder. Bu zamanda idrara dikkat edilirse sable veya gravier halinde haseyatın ekseriya itrah edildikleri görülebilir. Sancının bu suretle şiddetlenmesi haseyatın dar olan aksama, haliban veya ihlile girdiği zamanlara tesadüf eder. Ozamana kadar yalnız kitlesi itibari ile ağırlıklar ve taharrüşat yaban taş, dar olan bu mecraya girince hem o

[*] Bu hususta fazla malûmat muallim Sabrin'in 121 numaralı mecmuada yazdığı makalede vardır. Biz buraca yalnız kliniği alâkâcar eden noktalara temas etmekteyiz.

nahiyeyi çok tahriş ederek ağrının fazlalaşmasını ve üst tarafta idrarın terakümile tevettürü ve sancıları tevlit eder. Eğer sıkışan veya tazyik yapan taş parçası tebdili mahal ederse ağrı nisbî olarak azalır.

Taş ufak olduğu takdirde üst kısımda toplanan idrarın tazyikile dar olan mecra da sürüklendiği ve harice atıldığı yahut mesaneye düşerek sancının geçtiği çok vakidir. Busuretle sancı kilye taşında ise geçmiştir. Fakat bir müddet sonra mesanede yapacağı tagayyürat üzerine mesane taşlarında görülen tipik mesane afatı göze çarpmağa başlar.

4— Hématurie; cihazı bevlide husule gelen taş büyük veya küçük olmasına rağmen sathi emles değil yahut adeden çok olarak ecvaf ve mecarii bevlileyi taâniş ediyorsa az çok kanamaları intaç ederek tebevülü demi husule getirir. Mecrâyı bevlide seyrederek kanamaları ve tebevülü demi intaç eden bu taşlar bazen bir nokta da sabit halde kalır. O zaman olduğu yeri tahriş ederek nezfi mucip olur. Eğer bu noktada tevakkuf dolayısıyla tam bir insidad yoksa taşın yan taraflarından sızan idrar tahrişat dolayısıyla kanı beraber sürükleyerek tebevülü demi gösterir. Fakat taş her hangi bir noktada kalarak tam insidad husule getirmiş ve üst kısımdan idrar gelemeyorsa tabiatile her zaman kan görmek mümkün olamayacaktır. Bu gibi vekayide idrar üst taraftaki mecra ve cevfe toplanmağa başlar. Ve tevettür hasıl olur. Bu zamanda sancı çok şiddetlidir. Halibi tıkayan taşın o taraf hüveyzasında idrarın terakümünü intaç edeceği aşikârdır. Bu zamanda eğer diger kilye tavizi olarak çalışabiliyorsa idrarda biraz noksaniyet nazarı dikatı celp edebilir. Fakat o kilyede bir afatın bulunduğunu tasavvur edersek idrar tamamiyle kesilir. Bazı vakalarda kilyenin birı sağlam olduğu halde reflex ile yine idrarın kesildiği vakidir. O zaman üremie nin bütün nişanatı sahaya seririyeyi işgal eder.

Kilyenin aseptik taşları ya kilyenin dumurunu veya hydronephrose u tevlit ederler. Mamafı taşlar bazan bir intan tevlit ederek nephrose ve pyonephrose u da tevlit ederler.

Kilye ve halibanda tevakkuf eden taşlar bu arazi verirler. Halip taşı ile kilye taşı ilk nazarda hemem seriri olarak tefrik edilemezler. Fakat taş mesanede ise araz başka şekil alır. Mesaneye kadar düşen veya bizzat mesanede teşekkül eden taş idrar ile harice atılmak vaziyetindedir. Uzuve kendisini müdafaya ve bu tahrişten kurtarmağa savaşı. Bunun için içerde toplanan idrar sık sık harice atılır. Ve bu esnada bizzat mesanede şiddetli zahirler vardır. Eğer taş ahlile girebilecek cesamette ise bu ıkıntılar esnasında sürüklenip çıkarabilir. Fakat taş büyük ve ahlile giremeyorsa o zaman bu hadisat ve ıkıntılar devam eder durur.

Mesane taşları bir mesane iltihabının bütün nişanatını gösterirler. Hayvan istirahatatta iken vazih bir nişane izhar etmez. Fakat ilerlemiş bir taş vakası karşısında bulunuluyorsa ican ve ilyelerin akıntılar dolayısıyla itikâl ve yaralarını görmek mümkündür. Hayvan biraz hareket yaptırılır veya koşturulursa taşın tebdili mahal etmesile derhal ağrı hasule gelerek hayvanın birdenbire durduğu ve hemen işeme vaziyeti aldığı görülür. Böyle vekayide taş unku mesaneye yakın değilse idrar muntazam surette harice akar. Böyle olmasına rağmen ıkıntılar başlayarak taşın unku mesaneye gelmesi, tıkaması ve idrarın kesilmesi nadir değildir. Taş mesanede uzun müddet kalmış ise taharrüşat da onisbette fazla olacağından idrarın tegayyür ettiği nihayet mütekayyih birşekil bile aldığı ve bir vahim mesane afetinin mevcudiyeti bile görülebilir.

Taş vekayinde normal olarak devam eden beden hararetini ihtilatat husule gelince fazlalaşmağa başlar. Tabiatile bu fazlalık tali afatın şiddetile mütenasibidir.

Zahirler esnasında cebri olarak taş bazan ahlile girebilir. Küçük taşlar ahlili baştanbaşa kat ederek harice tard olunurlar. Fakat büyük taş ya hemen ahlile girer girmez veya biraz ilerledikten sonra sıkışır. Mesane idrar ile dolarak pek büyük bir kitle halinde batnın içini işgal eder. Sancılar pek şiddetli olur, hayvan mütemadi mesailere rağmen bir damla bile idrar çıkaramaz. Sancının bu pek şiddetli bir anında mesane

temezzük edebilir. Hayvanda derhal yalancı bir iyilik zabir olur. Mesane imtila ve tevettürlerinden sonra husule gelen anî iyilikler nazarı dikkati mesane temezzüküne celp etmelidir. Rektal muayene ile az evvel lems edilen büyük kitlenin sönmüş bulunması teşhisi temin eder.

Böyle vekayide hayvanın ahvali umumiyesi çok vehamet kesp eder. Muhitile alakasını kesen hayvan bir tesemmümün bütün nişanatını gösterir. Souk terler, titremeler, amonyaki zefir, zafiyeti kalp, tam iştihatsızlık, gaseyan veya tegayyü, etrafın siyanozları görülebilen nişanattır. Ahlilin harici havsali kısmı reisi kadibe kadar muayeneden geçirilirse tevakkuf etmiş taş kolaylıkla bulunur.

Erkek hayvanlarda mesaneden ahlile giren taş bu mecrada seyrine devam edebilirse bütün hayvanatta ilk merhalesi ahlilin inhinayi verekesidir. Buradan geçerken ekseriya tevek-kuf ederler. Bu takdirde hayvanda yine idrar taşın üst kısmında toplanarak ademi tebevül vaki olur. Bu defa mesanenin tevettürüne ahlilin dahili havsali kısmile inhinayi verekiye kadar harici havsali kısmında imtilâ ve tevettürü inzımam eder. Civari şerç vası bir ozıma husule gelir. Bazan bu ozıma ahlilin temezzuku neticesi idrarın ensice arasına sızmasından mütevellittir.

Burayı geçen taşlar feresiyede kolaylıkla yoluna devam ederek harice çıkarlar. Fakat bakaratta S şeklindeki inhina köpeklerde azmı kadip yine taşın seyrine engel olarak ahlilin tevettürünü ve kadibinde ozımasını tevlit eder.

Bu gibi vekayide müdahale ile taş çıkarılmazsa yine ahlilin veya mesanenin temezzuku tevellüt eder. Temezzuku mesane vekayiinde, idrarın aseptik olduğu zamanlarda batna dökülen idrar peritona muharriş tesir yaparak müzmin ve insibabı bir peritonitin husulünü mucip olur. Böyle hadiselerde hayvan muayene olunursa istiskayı batna musabiyeti fikrini verir.

Eğer idrar aseptik olmayıp avamili intaniyeyi ihtiva ediyorsa hayvan ya yine bir tesemmümü bevli veya hât peritonitten ölür.

Temezzuku mesaneye uğrayan öküzlerin eti 24-48 saat zarfında idrar kokmayacağından yenebilir. Bu müddetten sonra et kabili ekil olamayacak derecede hem tesemmüm etmiş ve hemde idrar kokmuştur.

Dişi hayvanlarda ahlile giren taşlar umumiyetle harice atılırlar. Gerek ahlilin kalınlığı ve gerekse tevessü kabiliyeti taşı kolaylıkla atmasına yardım eder.

Mesanede bulunan taşların umumiyetle ıkıntılar tevlit ettiğini söylemiştik. Bu ıkıntılar tesirile musap hayvanlarda sukutu şerç ve sukutu mihbel görülebilmektedir. Bundan dolayı dişi hayvanlarda az çok şiddetli bir vaginite görmekte nadir değildir. Bu itibarla hayvan ilk muayenede adeta cihazı tenasülünün vahim bir afetini hatırlatabilecek derecede ilyelere ve ıcana bulaşan akıntıların daima mihbelden aktığı ve bu mütemadi bulaşmanın kılları dökerek hayvanı sefil bir manzaraya soktuğu görülür.

Teşhisi— İdrar taşlarının teşhisi seririyatta oldukça ehemmiyetlidir. Her ne kadar asam sancıların bulunması, nahiye kataniyenin hassasiyeti, idrarda gerek kemmi ve gerek keyfi tahavvülât tebevülün şekli, tebevülü dem..... hep şüpheyi idrar taşları üzerine çeker. Fakat kat'i teşhisin temini ancak bir seri muayenenin icrasına ve bunları birleştirerek bir karar vermeğe ve taşı görmeğe vabestedir.

Bu asam sancılar ve ağırlıklar eğer ciddi bir insidat yoksa ekseriya gayri mer'i geçer, fakat günün birinde sancılı veya sancısız az veca ile mızterafık kanlı idrarın tardı nazarı dikkati cihazı bevli üzerine celp eder. Böyle şüpheli vekayide idrar muayenesi çok şayanı ehemmiyettir.

İdrar ya tebevül esnasında toplanıp alarak veya sonda ile doğrudan doğruya mesaneden alınır. İdrar alınan kaptı durulduktan sonra dibine bakılırsa sable, gravier hattâ calculs leri görmek mümkün olur. Bu takdirde hiç bir muamele ifasına hacet kalmaksızın taşın mevcudiyeti anlaşılmış olur. Yalnız ozeman taşın mahiyeti anlaşılmak üzere tahlil ettirilir.

İtrah edilen hassayat böyle gözle görülebilecek derecede büyük değilse idrarın muayene ve tahlili ile bir fikir çıkarılmağa uğraşılır. Taş noktai nazarından idrar muayenesinde kısa yoldan gitmek lâzımdır. İdrar deposundan alınan bir miktar idrar santrifüje edilir. Depo mikroskopta muayene olunur. Tâze ve henüz soğumamış olan bu idrarda gerek billurat halinde ve gerekse ufak sable halinde toplanmış billurat kümeleri taş için bir fikir verebilir. Her idrar soğumağa başlayınca kaideten münhal emlahının bir kısmı teresüp eder. Binaenaleyh her soğuk idrarda biz bu billuratu görebiliriz. Bunların kemmiyeti her nekadar bir şüphe verir-sede bunun tâze idrarda kontrolü lâzımdır. İşte böyle tâze idrardan yapılan muayenelerde billuratin görülebilmesi, toplama kabiliyetide hastalığın kıymeti teşhisiyesi üzerinde faidesi vardır. Ve şüpheyi tezyit eder.

Tebevülü demde az çok şüpheyi bir taş üzerine celp edebilir. İdrardan evvel kan gelmesi ihlil ve prostata, idrarla beraber karışık olarak kan gelmesi kilyeye, idrardan sonra kan gelmeside mesaneye ait nişanat olduğundan bu vekayide oranın taşlarından şüphe edilir.

Binaenaleyh idrardan alınan bir taş şüphesi karşısında teşhisi kat'i bizzat hayvanın muayenesile elde edilir. Bu noktadan hayvanın klinik muayenesi evvelâ teftiş ile yapılır. Bu suretle hayvanda sancı olup olmadığı, sık sık tebevül edip etmediği, tebevül tarzı, icanda ve kadipte ödem olup olmadığı, kuyruğun vaziyeti (veca da ekseriya hafif kalkıktır.) Velhasıl kabili tedarik bütün tezahurat kayıt edilir. Sonra hayvana bir az yürüyüş yaptırılır, katananın sert ve dik olarak hareket edip etmediği, etrafı halefiyenin vazifeye derecei mutabakatı tetkik edilir.

Bundan sonra hayvanın doğrudan doğruya muayesi gelir. Ahlil taşları haricen muayene ile kolaylıkla anlaşılır. Gerek büyük ve gerek küçük hayvanatta batını idrar taşları için batını maayene bazan pek kıymetli nişanat verirler. Büyük hayvanlar da bu muayene ile kilyelerle mesane ahlilin dahili

havsali kısmı hakkında hemen oldukça vazih malumat alınır. Fakat haliban herzeman kolaylıkla kabili lems olmadığından onun hakkında peydayı malumat etmek çok güçtür. Taş kilye veya mesanede ve büyük ise bu suretle anlamak kabildir. Fakat taş küçük ise ozaman bu usul okadar vazih netice veremez.

Büyük dişi hayvanlarda kilyeler haliban rektal muayene ile mesane ve ihlil de mihpel tarikile muayene ve lems edilir. Bilhassa dişi ve büyük hayvanlarda mesane ve ihlil taşları bu suretle çok kolay anlaşılır.

Küçük hayvanlarda rektal muayene ile ancak ahlilin kıtai havsalası ve mesane muayene edilir. Bir duatiye geçirilen işaret parmağı (bittercih sag parmak) rektüme sokulur. Sol el ile iddicai canibi veya zahrıde zabtedilen hayvanın batını üzerine tazyik edilerek mesane bulunur. Hareketi tahdit ile havsalaya doğru sevk edilerek sag elin parmağı ile teması temin edilir. Gerek mesane ve gerekse ahlil taşları böylelikle kolay anlaşılır. Küçük hayvanlarda kilyelerin rektal muayenesi kabil olmadığından batının üzerinden tazyik ve ces ile malumat alınmağa uğraşılır. Bu muayeneler şüpheyi tamamen izale edemezlerse aşağıdaki usulü muayenelere sırasile müracaat etmek zarureti vardır.

Bu müteakibi üç usulü muayene için beygir ayakta ve bir travayda zabıt edilir. Eğer böyle zabtı müşkülât veriyorsa yatırılabilir. Yalnız muayenenin layıkile yapılabilmesi ve muayene eden zatı yormaması için yatağın biraz yüksek olması eyidir. Böyle yatarak muayene çok eziyetli olacağından haşeri ve durmayan hayvanlara müsekkkin bir ilaç vererek ayakta muayeneye gayret etmek çok muvafık olur.

Köpekler arka üstü yatırılmış olarak zabıt edilir. Büyük hayvanlara bir kloral lavemanı köpegede ameliyeden çeyrek sast evvel bir pantopon süppozituvaryı koymak münasiptir.

Cystoscopy: - Bu usul tenvir ile mesanenin muayenesini temin eder. Ameliye gayet basittir. Bunun için Cystoscope denilen alet kullanılır. Alet altında bir sondası bulunan elektrikli hançerebin gibidir. Aynı mihanikiyet ile görülür.

Dişilerde alet doğrudan doğruya ahlile ve mesaneyc ithal edilir. Erkek hayvanlarda uretrotomie yapmak lâzımdır. Bu delikten alet ithal edilir. Mesaneye giren aletin sondasından idrar boşaldır. Bu zamanda mesane gevşemiş ve ciderani birbirine temas etmiştir. Halbuki muayenenin yapılabilmesi için bu cideranın birbirinden uzaklaştırılması lâzımdır. Bu işi temin etmek üzere mesaneye %3 acide borique mahlulü sekedilir ve bu mahlul ile mesane eyice yıkanarak bu lavaşa mayi berrak çıkıncaya kadar devam edilir. Ondan sonra sonda kapatılarak mesaneye idhal edilen bu mahlul ile mesanenin tevettürü temin edilir. Cystoscope un lambası yakılarak harici ucundan bakmak suretile mesanenin içi muayene olunur. Bu tarzı muayenede mesanede bulunabilen en ufak taş kabili teşhisdir. Binaen aleyh uzun muamelelere lüzum olmadan teşhis temin edilmiş olur.

Eğer bu tarzı muayene ile mesanede taş bulunamazsa daha yukarıların, haliban ve kilyelerin muayenesi icabeder. Bu uzuvların basit muayenesi radiographie den başlar.

Radiographie: — Bütün taş şüphesi vakalarında bilhassa küçük hayvanlarda evvelâ kilye, haliban ve mesanenin basit bir rontgen filimini almak bazen neticeyi hal ettirir. Bunun için akşamdan hayvana kuvvetli bir zeyti müşhil verilir. Bu suretle ertesi güne kadar emanın boşaldılmış olmasına dikkat edilir. Hayvan arka üstü yatırılarak tesbit ve resmi alınır. Eger müşhil emayı eyi tomizlemiş ise bevli cihazda bulunabilen taşların görülmesi mümkün olur.

Bu basit rontgen muayenesinden başka seririyatta idrardan şüphe edildiği zamanlarda mütegayyir ve taş şüpheli idrarın hangi kilyeden geldiğini araştırmak için de diğer usuller vardır.

Separation:—Bu ameliye için (Diviseur de Chatelin et de Luys) denilen hususî haliban sondalarını havi cystoscope kullanılır. Bu aletin diğerinden farkı altta bulunan sondanın iki tane olarak yanlarda bulunmasıdır. Tarzı ameliye cystoscopia gibidir. Alet mesaneye girip tenvir edilince (tabii yine

acide borique mahlulile mesane gerginleştirilerek) iki tarafta halipmerin açıldığı yerleri görmek kolaydır. Burası tenvir edilerek o taraftaki sonda yavaşça bu delikten içeri sokulur. sondanın ucu bir iki santimetre içeri sokulduktan sonra bu sondanın dışardaki ucundan idrar akmağa başlar. İki sonda iki tarafta bulunan iki deliğede birden sokulmak suretile aynı zamanda iki kilyeden gelmekte olan idrar ayrı ayrı toplanır. Bu suretle toplanan idrarların tahlil ve muayeneleri taş şüphe edilen kilyenin tayin ve takdirinde bize hizmet eder. Eğer bu muayenede taş şüphesi vaki olursa ozaman taşın yeri ile ebadı hakkında malûmat almak lâzım gelir. Bu husus içinde pyelographie ye müracaat edilir.

Pyelographie: — İsmindende anlaşılacağı üzere huvayzanın rontgen ile resmini almak demektir. Huvayzanın hali tabiide rontgen ziyasile tamamen resmini almak mümkün olmadığından tıpkı mide ve emam muayenelerinde olduğu gibi rontgen ziyasına müteası bir maddeyi buradada kullanmak lâzımdır. Bu iş için yüzde 10 Collargol veya yüzde 10 iodure de potassium yahut aynı nisbette bromure de sodium mahlullerinden birisi kullanılır. Bunlardan ekseriya bromure mahlulu kullanılmaktadır. Separation için mesaneye ve halibe idhal edilen diviseur in hariçte kalan sonda ucuna kuvvetli bir rekor şırıngası tatbik edilerek mahlul buradan zerk edilmeğe başlanır. Tabiatile buradan zerk edilen bu mahlul mesaneye dökülmeksizin doğruca halibe sevk edilmiş olur. Ameliyede çok bati ve dikkatli hareket etmek lâzımdır. Bu suretle sondanın diğer ucundan gelmekte olan idrar cereyanına böylece galebe edilmekle beraber fazla tazyik dolayisile halibin de temezzukune mani olunur.

Vasatî kamette bir köpekte 6-10 c.c. mahlulün kâfi geleceği söylenmekte isede bu mikdar vaziyete tabidir. Bazen daha fazla mahlul zerkine lüzum olduğu vakidir. Yalnız şukadar varki zerkیات yaparken hayvanın ahvali umumiyesinin göz önünde tutulması, hayvanın iztirap alaimi gösterip göstermediği tetkik edilmelidir. Bu suretle huveyzanın tamamen mahlul

ile dolduğuna kanaat edilince doldurulan kilyenin rontgende resmi çıkarılır. Birinri klişeden sonra biraz daha mahlul şırınga edilerek ikinci bir klişe almak çok muvafıktır. Huveyza ile beraber alınan halibin kısmı iptidaisinde haseyat varsa çok güzel görünmektedir.

Yukarda birer birer yazılan usulü muayeneler ile idrar cihazında bulunan taşlar anlaşıldıktan sonra onların tedavisi noktası karşısında kalırız.

Tedavi :

Tedaviyi esasi ve ârazi olarak iki kısımda yaparız. İşe evvelâ ârazi tedavi ile başlanır. Hayvanda taştan mütevellit sancı varsa bunun teskini ile uğraşılır. Bu husustaki müsekinattan morfin şayanı tavsiyedir. Gerek büyük ve gerekse küçük hayvanatta bu suretle sancının sükûneti elde edilir. Bununlaberaber nahiye kataniyeye sıcak kompresler (kilye sancısında) ı istifadelidir. Küçük hayvanlarda ılık banyolar şayanı tavsiyedir. Aynı hayvanlarda müsekin olarak pantopon, eupaco tablette veya soppositoire larıda faidelidir. Hayvanda tebevül dem varsa katı neziflere müracaat edilmelidir. Bevil ihtibası varsa mesane sondalanır. İdrarın alınmasına gayret edilir. Bu suretle anî tehlikelerin nisbeten önüne geçilir.

Bir taş tedavisinde iki esas dahilinde çalışabiliriz. 1) Taşın teşekkül veya büyümesine mani olmak 2) eritmeğe ve düşürmeğe uğraşmak.

1) taşın teşekkül ve büyümesine mani olmak için esbabın kaldırılması ilk işi teşkil eder. Binaenaleyh hayvanda taşın teşekkülüne sebep bünye bozukluğu, bevil ihtibası, kuvvetli gıda, mütemadi istirahat..... ne varsa bunlarla mücadele edilir.

Hayvanın ahvali umumiyesini tadil çok şayanı ehemmiyettir. Mütemadiyen istirahatta kalan hayvanların çalıştırılması ve hafif hizmetlerle ihtirakatın tanzimi en başta gelir. Bu gibi hayvanlara ayrıca bir rejim tatbikinde lüzum vardır.

Ot yiyen fakat kesif gıda ile beslenen hayvanlara idrarı fazlalaştırıcı ve serinletici gıdalar verilmelidir. Bu itibarla kuru ve kesif gıda kaldırılarak yerine yeşillikler ikame edilmelidir. Küçük hayvanatada et yerine hububat verilir. Bilhassa köpeklerde et hemen hafz edilerek yerini sebze işgal ettirilirse iyi olur.

Bütün hayvanatta ihtirakatı tanzim ve temin etmek ve bünyenin islahına yardım etmek için arsenik tedavileri iyidir. Bundan başka cihazı bevlî ve ensacı yıkayarak temizlemek için cafeine in mübevvil hassasından istifade edilir. Hayvanata meşrubatıda bol olarak verilmelidir.

Bu umumî tetbirlerden başka cihazı bevlide hastalık varsa onunlada mücadele icap eder. Bilhassa mesanede idrarın uzun zaman kalmasını mucip sebeplerin ortadan kaldırılması lâzımdır. Bu suretle tahammürü ammonyakiye mani olunur. Kebette ademi kifaye varsa onunda tahfifi unutulmamalıdır.

Besiye konmuş hayvanlara yetiştiriciler vaki maksatla Bicarbonate de soude, arpa matbuhu, keten tuhumu verirler. Eskiden beri bu tetbirlerin besi hayvanlarında haseyatın teşekkülüne mani olduğu söylenmektedir. Bu tetbirler haseyatın teşekkülüne mani olacağı gibi teşekkül edenlerinde büyümesine karşı gelir.

Bundan sonra haseyatın eritilmesi ve düşürülmesi meselesi gelir. Bu keyfiyet biraz tetkike mühtacdır. Filhakika elimizde haseyatı eritir namı altında bazı ilaçlar vardır. Bunlar haseyatı eritmekle beraber idrarıda çoğaltarak icrayı tesir ederler. Fakat bu eritmek meselesi belki ince sable halinde bulunan taşlar içindir. Yoksa gravier haline gelmiş veya daha büyümüş bir taşın eritilmesi müşküldür. Böyle taşlar eritmekten ziyade düşürülmeğe lâyıktır.

Haseyat için ilaç verirken taşın terkibi kimyevisini bilmek behemal icap eder.

Bu iş için taşın terkiplerine muzat ilaçlardanda istifade edilir. Oxalate ve urate gravelle leri vakasında mübevvilat, sulu rejimler iyi tesir yaparlar. Acide urique tahassülünde

fartı hamiziyeti bevil ittiham edilmekte olduğundan bu vekayide mebzul kaleviyat istimalinden istifade edilir. Maden suları iyi bir meşrubat olarak tavsiye olunur. Meyve sularıda münasiptir.

Bakarat ve agnamda görülen haseyatın hepsi beslendikleri gıdaya (mısır, sebze daneleri) merbut olarak phosphate lardan müteşekkildir. İdrarın kalevi vasatında bu phosphate lar teressüp ettiklerinden, kaleviyeti tadil etmek üzere acide chlorhydrique, lactique, benzoique verilmesi muvafıktır.

Acide urique taşlarının eritilmesinde Atophan, (küçük hayvanlarda günde 2 g. büyüklere 15 gram, bir kaç günden fazlası mide bozar) Piperazine (büyükler 10 gr. küçüklere 1-2 gr.) Acide thimique, (küçüklere 0,50-1 gr.) de kullanıldığı takdirde faidelidir.

Yukarda yazılan devai müdahaleler taş ciddi tegayyürat tevlit etmediği vekayide bir zaman devam edilir. Gerek bu müdahalelerin akim kaldığı ve gerekse ciddi avarizat tevlit ediyorsa ozaman seri ve icap ederse cerrahî müdahale yapılır.

Taş idrar cihazının ecvafından birine, hüveyza veya mesanede ise cerrahî müdahale icap eder. Turuku bevlide haliban, ihlilin dahili havsali kısmında ise yine cerrahî müdahale lâzımdır. Fakat ihlilin harici havsali kısmına kadar gelebilen taş ya bu yolu takip ederek atılır, veya bu yolun bir tarafında kalır. Gerek dahili ve gerekse harici havsali ihlilde kalan ufak taşlar masaj ile harice atılabilir. Bu masajlarda ahlilin epitelyomunu cerihadar etmemek ve taşın kaymasını temin etmek üzere ahlile zeyti bir madde şırıngası faydalıdır. Bu maksatla novokaine lendirilmiş vaseline liquide, steril zeytin yağı, kullanılır. Gerek böyle masaj ile ve gerekse ahlil sondası vasıtasile bulunduğu yerden oynatılan taşı ekseriya düşürmek mümkün olur. Beygirde böyle taşlar inhinayı havsalıda, öküzde ise aynı inhina ile S şeklindeki inhinanın iki dirseğindedir. Taş böyle bir yerde tevekkuf edince idrar cereyanına mani olacağından üst tarafta idrar teraküm ederek

gerek ahlil ve gerekse mesane tevettür edecektir. Harici havsali ahlilin bu tevettürü zaruri bir vakada bezil edilerek idrar akıtılabilirsede dahili havsali ahlil ile unku mesanede olduğu zaman mesele biraz ehemmiyet peyda eder. Bu vekayide evvel emirde sondaj ile taşın hareket ettirilmesine uğraşılır. Bu yapılmaz veya cerrahî müdahale ile taşın çıkarılmasına kadar beklenmeğe vaziyet müsait değilse doğrudan doğruya bezli mesane yapılır.

Mesanenin bezli güç bir ameliye değildir. 20-25 santimetre uzunluğunda bulunan bir trokar bu işi görür. Meayi müstakin boşaltılır. Gasil edilir. Trokar avuç içinde saklanarak kol meayi müstakime sokulur. İdrarla gerilmiş olarak ele büyük bir kese halinde gelen mesaneye meayi müstakimden geçmek üzere trokar sokulur. Trokarın ucundan akan idrarın barsakta kalarak ameliyeyi işgal etmemesile beraber muhiti kirletmemesi için trokarın ucuna ince bir lastik tüp ilavesi çok muvafıktır. 30-40 santim uzunluğunda olan bu tübün dışarıda olan ucundan idrar tamamile harice akar.

Taş mesanede ise evvelce cystoscopie ile ebadı tesbit edilmiş olacağından gravier halinde olanlarda gasli mesane iyi neticeler verir. Kısıraklarda ameliye kolaydır. Sonda doğruca mesaneye idhal edilir. Erkek hayvanlarda elastiki sondaların kuturları çok geniş olmadığından bunun içinden geçmeyen taşlarda uretrotomie yaparak kalın ve madeni kısırak sondasının kullanılması muvafıktır. Mesane yüzde 3 acide borique veya 2000 de bir rivanol mahlulü ılık olarak sevk edilerek cereyanı daimî şeklinde lavaj yapılır. Bu kadar mayi girip çıkarken küçük taşları beraber sürükler.

Taşın gerek ahlilin dahili havsali kısmında ve gerekse mesane, haliban veya kilyede bulunarak edviye ve ufak müdahalelerle çıkarılması mümkün olmayan vekayi cerrahiye ait olduğundan burada onlardan bahsetmeyerek mevzuumuzu anlatalım.

Hastamız al donda 9 dan yukarı yaşta saf kan bir İngiliz kısıragıdır. Şimdiye kadar ehemmiyetli hastalık geçirmemiş, yavrular vermiş, bize müracaatından altı ay evvelsi bir ıkıntı

göstermeye başlamış, idrar kanlı gelmiş, mesane iltihabı üzerinde yürünmüş, hayvan bu ıktılar esnasında 10 aylık yavrusunu ölü olarak düşürmüş, ve hastalık yine devam ederek mesane ve rahim afatı noktasından tedavi edilmekte bulunmuş.

Bize hayvanı yavrusunu düşürdükten altı ay sonra gösterdiler. Hayvan ahırda, neşesi yerinde, muhitile alakası iyi, iştihası var, umumî muayenede ican ve ilyelerde kılların dökülmüş olması kılız ve ihmîrari lavhaları mevcudiyeti ve yürürken arka ayaklarda bir ahenksizlik görüldü: Rektal derecesi 38,2 nabız 32 teneffüs 14 ve normal idi. Hayvana biraz ahırı dışında hareket yaptırtırken on adım kadar gittikten sonra birdenbire durarak tebevvül etmek istediğini tesbit ettik. Fakat idrar muayenesi yapmak üzere vajenden gelen akıntılarının bulaşmaması için sonda vasıtasile doğrudan doğruya mesaneden idrar almak istediğimizden işemesine mani olduk. Hayvanın zabtından sonra muayenesinde şefetani fercinmişli muhati bir akıntı ile kirli olduğu, vajenin muayenesinde aynı seyelanla başlamış olduğu, ve gışayı muhatisinin kirli muhtakan olduğu görüldü. Hayvanda ıktılar dolayısıyla husule gelmiş hafif bir prolapsus vaginale vardı. Yavrusunu düşüren hayvanda sıkıt esnasında husule gelmiş bir unku rahim yırtığıda görüldü.

her türlü kirlenmeden sakınmak için evvela vajene 1/2000 rivanol ile lavaj yaparak madeni mesane sondasını mesaneye soktum. Hayvan çok asabi olduğundan idrar alması her muayeneye takaddüm ettirmek mecburiyeti vardı. Sondanın girdiği andan itibaren idrar çıkmağa başlamakla beraber sondanın ucunu sert bir cisme temasından mütevellit ses çıkarmakta olduğu nazarı dikkatimi celp etti. Derhal vajene soktuğum elim ile mesaneyi lems etmek mecburiyetinde kaldım. Mesele tenevvür ediyordu. Mesanede ufak yumruk cesametine sert bir cismin bulunduğunu his ederek tetkike başladım. Sol el ile idare ettiğim sonda ve vajende bulunan sağ elimle kontrol ederek mesane içinde bu sert cismin tebdili mahal ettiğini ve bu hareketin tamamen serbest olduğunu anladım.

Bir taş vakası karşısında olduğumuz anlaşılıyordu. Aldığım idrar tamamen çamur halinde ve kıvamında rusubatı ihtiva ediyordu. Kimya muallimi Sabrinin bu idrarı tahlili.

Renk: sarı kırmızımtırak; koku: hafif amonyaki; manzara: bulanık; kıvam: çok luzuz; kesafet 1044; teamül: kuvvetli kalevi; albumin: litrede 0,80; Hémoglobine: müsbet; Glycose ve safra yok.

Mikroscope muayenesinde: mebzul carbonate de chaux ve carbonate de magnesi billurları, ve müteaddit phosphate ammoniaco-magnesian ve urate d'ammonium billurları, çok miktarda ve kitlevi halde mesane hücreleri ve küreyvatı hamra, mebzul leucocyte.

Neticesini bize verdi. Burada görülen hübebat halinde carbonate rusubatı taş hakkındaki kanaatımızı teyit ediyordu.

Taşın mesanede bulunması dolayısıyla bir cystoscopie de meseleyi hâl ederdi. Fakat taş okadar vasfı ve okadar kati olarak belli idiki buna hacet bırakmadı. Teşhis konulduktan sonra tedbiri gıdai ve devai için reçeteler tertip ederek avdete hazırlanmışken hayvan sahibinin taşın tarafımızdan çıkarılması ısrarı karşısında kalındı.

Üç gün sonra yapılan ameliyeye şöylece hazırlandı: Hayvana ameliyeden bir gün evvel 300 gram sulfate de soude içirildi, öğle üzeri yonca verildi, akşam yemi verilmedi, ertesi sabahda aç bırakıldı, ameliyeye saat dokuzda başlandı. (*)

Hayvan çok asabi olduğundan ayakta biraz müsekkîn vererek sersemletip yatırmayı münasip görerek 50 gram kloral %5 mahlul halinde lavemant olarak kullanıldı: Bu doz hayvanı uyuşturduğu sırada yatırmak kolay oldu. Sağ tarafına yatırılan hayvan olduğu gibi zabtedildi. Hayvanın çok titiz bulunması hazırlık yapmama ragmen ne sakral ve de epidüral anestezi yapmamıza mani olacak derecede olduğundan kloral

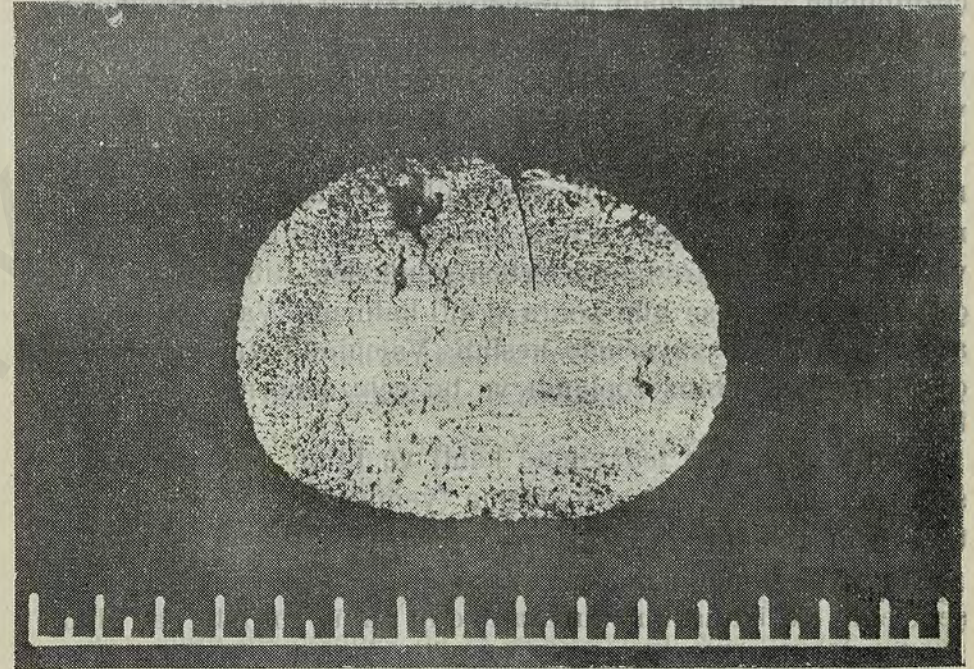
(*) Taşın çıkarılması muallim albay Cemalin çok kıymetli refakatlarıyla beraber yapılmıştır.

dozunu tekrarlayarak sükuneti tam elde etmeği ve hayvanı bu suretle umumî uyutmağı tercih ederek kloral lavemanını tekrarladım. Hayvan 15 dakika geçtikten sonra uyudu. Vajenin tathirâtı ve lavajı yapıldı, Buradan gelmesi muhtemel her dürlü ifrazatın sahai ameliyeyi kirletmemesi için 300 grım pamukla unku rahme doğru kuvvetli bir tampon koydum. Milkati haseyatı ahlilden geçirerek mesaneye sokmak pek kolay bir iş şeklinde cereyan etti. kloral tesirile şerc ve ferc tamamilde gevşemişti. Yalnız unku mesane hala takallüs yapıyordu. Buna ragmen milkatı haseyat mesane içinde kolaylıkla hareket ediyordu. Aleti sol ele alarak vajene soktuğum sag el ile taşın hareketini tahdit ederek aletin iki şubesi arasına alarak eyice tesbit ettikten sonra alete mihveri etrafında devri bir hareket yaptırıp taşla beraber mesane cidarında yakalanmadığına kanaat ettikten sonra iki harici uc takrip edilmek suretile sıkılarak taş parçalanmağa gayret edildi. Fakat taş okadar sert ve okadar mukavimdiki fazla kuvvet sarfedilse aletin kırılması muhakkaktı. Bu suretle taşı parçalayarak çıkarmak imkân elde edilemeyince olduğu gibi ahlilden çıkarılmak cihetini iltizam etmek mecburiyeti hasıl oldu.

Gerek taşın çıkarılması esnasında ahlili cerihadar etmemesi için kaydırmak ve gerekse unku mesane ve ihlilin tevessüü tamını elde etmek üzere pommade novocaine %5 den 20-30 grım hadarını az gevşemiş olan ahlilden mesaneye idhal etmekle beraber bir kısmında vajene tıla ettik. Bundan beklenen netice biraz sonra kendini gösterdi. Ahlil ve unku mesane istirhaya geçtiler. Evvelce mesaneye idhal edilmiş olan milkatı haseyatı bu defa ahlilde dilatation forcé elde etmek üzere bir dilatatör makamında kullanarak kollarının takribi hareketine aksi olarak tebit suretile kullanmağa ve bu suretle ahlil tevsia uğraşıldı.

Bu hareketin de faydasını hemen elde etmeğe başladık. Okadarki hariçten mesanenin içi haif surette görölmeğe başladı. Bir müddet sonra ahlilde azami tevessü elde edilmişti. Bundan sonra alet çıkarılarak yerine uçları dişli haseyat pens

idhal edildi. Bununla taşı yakalamak ve tesbit etmek güç bir şey olmadı. Tutulan taşı unku mesaneye kadar çekerek el ile temas imkân dahiline girdi. Taş tamamilde isfenci bir satıh gösteriyordu, buda bize ameliyatta daha ihtiyatı hatırlattı. Fazla bir cebir istimali isfenci olan bu taş bir törpü vazifesini gördürerek hem mesane ve hemde ahlil gışayı muhatisini sıyırtıp çıkartabilirdi. Pens ile tutulan taş unku mesanede tesbit edilirken diğer taraftanda parmaklar vasıtasile ahlilin

tevsii ve taşın çıkarılması manipülas, onlarına devam edilerek taş yavaş yavaş ahlile dahil olup harice alındı. Bu sırada hiç bir arıza husule gelmemiş ve şayanı kayıt bir nezif bile olmamıştır. Yalnız taşın hafif tahrişi neticesi bir iki damla kan damladı. Buda derhal kendi kendine durdu.

Taş : Beyzi şekilde, üstü muntazam şekilde pürüzlü, sert, turabi sarı renkte 285 grım ağırlığında; 7,5 santimetre uzunluğunda 5.7 s.m. genişliğinde ve 16,5 santimetre muhitinde

(en geniş yerde) olup kimyevi tahlilinde carbonate de chaux ile carbonate de magnesie ve az miktarda oxolate ve chaux dan mürekkep olduğu anlaşılmıştır.

Tedbiri müteakip olarak mesaneye hayvan yatarken beş litre 1/2000 rivanol mahlulu ile lavaj yapıldı. Vajenden tampion alındı. Ve aynı mahlul ile vajenede lavaj yapılarak de-sinfection temin edildi.

Hayvan 20 dakika sonra kalkmak istedi, esasen ayakları çözülmüştü ; Müşkölata uğramadan kalkan hayvan yem arı-yordu. Tedavi olarak hayvana mütekayyih mesane iltihabile vajenit için ılık olarak 1/2000 olmak üzere yine rivanol la-vajlarına devam edildi. Bir kaç gün için yalnız yeşil yonca verildi. İnfüsion de chiendent içinde günde 10 ar grıram urot-ropine tertibine beş gün devam edildi. Bundan sonra on gün müddetle aynı infüsiyon içinde benzoite de lithin onar grıram verildi. Taşın çıkarıldığıının ertesi gününden itibaren ıkıntılar çok azaldı. Bir kaç gün sonra ıkıntı kalmadı. Vajenden gelen akıntılar lavajlar sayesinde kesildi. Vajenin hafif prolapsusü çekildi. Unku rahim toplandı ve bu echize normal hale geç-tiler.

Hayvan 15 gün tedavimde kaldı ve lithin tedavillerinden sonra bir hafta acide chlorhydrique (yemlerden sonra 10 gram) tedavisine tabi tutuldu.

Tedavide kaldığı müddet zarfında hayvan bütün neşe ve şetaretini ve iştihasını muhafaza etti, bütün ihtilalat zail oldu.

Ameliyeden altı ay geçti, hayvan tamamilen hali sıbhatta olup hiç bir arıza gösterememiş ve sahibi tarafından son defa sifada tabi tutulmuştur.

Netice—Ameliyemiz bize A) Novocaine pomadının ahlil de mevzii iptal his için iyi olduğunu B) Eyi idare edilmek şartile ahlilin 5,7 sm. kutur ve 16,5 santimetre muhit kadar geniş-lemeğe müsait olduğunu, C) Çıkarılan taşın sıkleti 285 gram olduğuna göre bu büyüklükte bir taşın ahlil tarikile mesane-den muvaffakiyetle çıkarılmasının imkân dahilinde olduğunu göstermiştir.

Résumé

Une jument, ayant avorté dans le dixième mois de la gestation et traitée par un confrère au point de vue de la cystite, a été soumise à mon examen.

La palpation de la vessie par voie vaginale et l'exploration de cet organe par le cathétérisme a révélé l'existence d'un calcul vésical mobile du volume d'un poing d'enfant. La tentative faite (après l'anesthésie générale par le chloral administré en lavement et l'anesthésie locale par la pommade cocaïnée) pour broyer le calcul, au moyen d'une tenette, n'a eu aucun succès par suite de la dureté du calcul.

J'ai utilisé la tenette comme un dilatateur et ayant dilaté le col de la vessie et le canal de l'urètre j'ai pu saisir le calcul entre les mors de la tenette et afin de pouvoir l'extraire me suis trouvé obligé d'employer mes doigts comme aide de l'instrument.

Cette extraction n'a provoqué aucun accident. J'ai remarqué seulement deux gouttes de sang sur l'orifice de l'urètre.

Le calcul extrait se composait principalement de carbonate de chaux de carbonate de magnésie ainsi que d'une petite quantité d'oxalate de chaux. De forme assez régulièrement ovale (le grand axe mesurant 7.5 cm. et le petit axe 5.7 cm.), sa couleur est jaune terreux et son poids gr. 285.

Après la suite de lavages de la vessie et du vagin avec de la solution tiède de rivanol 1/2000, lavages que j'ai dû continuer quelques jours, le prolapsus du vagin et les tenesmes vesicales ont disparu. Comme complément à ce traitement j'ai administré à l'animal des diurétiques et des antiseptiques urinaires.

Le traitement complet après l'extraction du calcul a ainsi duré quinze jours. Ce délai écoulé, la jument se trouve être complètement guérie. Cinq mois plus tard elle a pu recevoir le mâle qui l'a fécondée.

Askerî Baytar Tatbikat Mektebi Marazî Teşrih Şubesinde.

Bir beygirde bulunan karaciğer taşları. [*]

Lebersteinbefund bei einem Pferd.

Muallim By. Bnb. Dr. Üveis Maskar.

Genel bilgi: Safra taşları (Calculi biliares) hayvanlarda insanlara nazaran daha az kesretlidir. Nisbet itibarile en ziyade sığırlarda, nadir olarak beygirlerde ve diğer ehli hayvanlarda bulunmaktadır; beygirlerde görülen vak'alar da daha ziyade ihtiyar hayvanlara isabet etmektedir. Hayvanlarda safra taşlarının en çok bulunduğu yer safra yollarıdır; ve en ziyade de karaciğer yolunda (Ductus hepaticus) ve bunun kebede giren şubelerinde, yâni büyük safra yollarında bulunur. Bununla beraber diğer kısımlarında da görülebilir. Kebed nesci içindeki safra yollarında bulunan safra taşlarına «Karaciğer Taşları» ismi de verilmektedir. Beygirlerde esasen safra kesesi bulunmadığı için taşlara hemen daima safra yollarında raslanır. Diğer hayvanların safra keselerinde bulunan taşlar da hemen ekseriya safra yollarında teşekkül ettikten sonra keseye sürüklenmiş bulunur; mamafih doğrudan doğruya safra kesesinde de taş teşekkül edebilir.

Safra taşlarının safra yollarında teşekkülüne fırsat veren sebeplerin başında bilhassa karaciğerde yerleşen parazitler, hususile Distomlar, gelir. Bununla beraber taşın teşekkülünde diğer sebepler de vardır ve birçok vak'alarda esas sebebi tam bir kat'iyetle tesbit etmek mümkün olamaz; böylece parazitler, yabancı cisimler, bazı intanlar, iltihaplar ve diğer safranın rükûdetini ve koyulaşmasını mucip olan hadiseler ve nihayet Kolloidal tesirler sayılabilecek sebeplerdendir.

[*] Mektebde 29/1/1936 daki ilmî toplantıda teblig edilmiştir.

Hikemî vasıflarına göre safra taşları şekil itibarile müdevver, beyzi, üstüvani olup müteaddit oldukları zaman temas satırları yassılaşır ve böylece façetalı olurlar. Bu façetaların husulünde eskiden kabul edildiği gibi mütekabil sürtünme asıl sebep olmayup taşların birbirine temas ettikleri satırlarda artık yeni tavazzuatın husule gelememesinden ve serbest taraflarında ise bilakis muntazaman devam etmesinden ileri gelmekte olduğu anlaşılmıştır.

Taşların büyüklükleri muhteliftir; en küçükleri darı tanesi kadar ve en büyükleri bir erkek yumruğu kadar olabilir. Böylece ağırlıkları da bir gramdan aşağıdan başlayarak 600 grama kadar olabilirler; daha ağır olması pek nadirdir. Taşlar tek, müteaddit ve hattâ birçok adette olabilirler. Ekseriya esmer renkteki muhatla üzerleri örtülü olup satırları düzdür; bununla beraber girintili, huşunetli veya istitaleli de oldukları vakidir. Bazan boşluklar da bulunur.

Renkleri umumiyetle esmerdir. Açık esmer, koyu esmer, esmer siyah veya daha ziyade sarımtırak, yeşilmtırak renkte olurlar. Nadir olarak ta sincabî beyazımtırak olabilirler. Havada kurumakla renkleri daha ziyade koyulaşır ve satırlarında çatlaklıklar husule gelir, ince kabuklar tarzında kalkınlar olur.

Salabetleri hemen umumiyetle azdır; tâze halinde iken parmak arasında kolayca ezilirler ve ufaklanırlar. Kırık satırları ekseriya kat kat manzaralıdır; tabakalar ya aynı renkte veya farklı koyuluklardadır. Ekseriya açık esmer ve koyu esmer renkli tabakalar birbirini takip ederler.

Safra taşlarının merkezlerinde bazan bir yabancı cisim veya diğer her hangi bir şey, hücre kümesi... v.s. nüveyi teşkil etmiş olarak bulunabilir; bazan da bu nüve bir nebat parçası veya saman sapından ibaret olabilir. Taşların izafi sıklıkları umumiyetle azdır. Beygirlerin safra taşlarında 931-1134, sığırlarınkindinde ise 1040-1237 bulunmuştur.

Ehli hayvanlarda bulunan safra taşları esas itibarile iki şekil göstermektedirler: birisi sıkı, kompakt olan taşlar diğer ide

içleri boş, boru şeklinde olan taşlardır. Bu boru şeklindeki taşlara en ziyade sığırların orta ve ince safra yollarında raslanır; Distomların tesirile iltihaplanan yollarda teşekkül ederler. Bunların terkipleri daha ziyade Calcium carbonat, Calcium phosphat, Magnesium carbonat dan ibaret olduğundan renk itibarile birincilerden ayrılırlar.

Kimyevî bünyelerine göre safra taşları yedi grub altında toplanılmaktadır: 1) Kollestrin taşları, 2) Kollestrin-Kils taşları, 3) Kollestrin-Safra subağı-Kils taşları, 4) Safra subağı-Kils taşları, 5) Safra subağı taşları, 6) Kils taşları, 7) Muhlit taşlar.

1 inci, 2 inci ve 6 ncı neviler sincabi beyaz renkte ve diğerleri umumiyetle esmer renktedirler. İnsanlarda nadir olmayan saf Kollestrin ve Kollestrin-Kils taşları hayvanlarda şimdiye kadar görülmemiştir. Hayvanlarda bulunanların çoğu Kollestrin-Safra subağı-Kils taşları, Safra subağı-Kils taşları ve Safra subağı taşlarıdır.

Beygirlerde Safra taşlarına ait bildirilen vak'alar:

Birnbaum (1839) bir beygirde 400 adet ceviz büyüklüğüne kadar safra taşı bulmuş, *Fürstenberg* (1847) bir beygirde küçüklerle beraber üç kilo gelen büyük bir taş bulmuş, *Köhne* (1868) bir beygirde nohut büyüklüğünde 100 kadar taş bulmuş, *Bourgoin* (1882) bir beygirin kebed dışı safra yolunda 320 gram ağırlığında bir taş bulmuş, *Averous* (1896) bir beygirde 285 gram ağırlığında ve bir yumruk büyüklüğünde bir taşla beraber 1000 kadar ufak taş bulmuş, *Trolldenier* (1904) bir beygirin kebed içi safra yollarında yumruk büyüklüğünde dört taşla bir çok ufak taşlar bulmuş, *Lewin* (1905) bir beygirde 500-600 taş bulmuş ve bunlardan birisi 140 gram ağırlığında imiş, *Wyssmann* (1906) bir beygirin kanatı kebedisinde bir tane yumruk büyüklüğünde, iki tane elma kadar ve müteaddit nohut ve ceviz kadar taşlar bulmuş, *Körner* (1907) bir beygirde mecmuu 640 gram gelen, fasulyeden yumurta büyüklüğüne kadar 52 taş bulmuş, *Bohl* (1909) bir beygirde 80 adet nohut büyüklüğünde taş bulmuş ve nihayet *Joest* (1915) bir beygirin kebed dışı safra yolunda baş parmak büyüklüğünde bir taş bulmuştur.

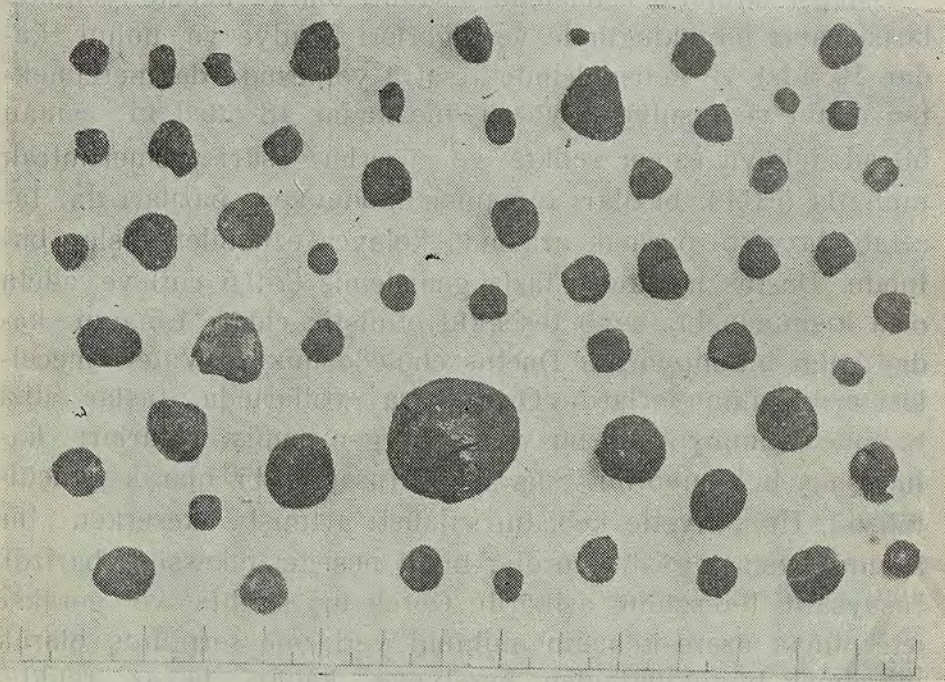
Vak'amız.

Üzerinde cerrahî tatbikatı yapıldıktan sonra müdaviimlere otopsi tatbikatı gösterilmek üzere 14/12/1935 de öldürülen, ufak cüsseli, doru donda, 1,41 yüksekliğinde, 1929 doğumlu bir atta bulunmuştur. Pazardan satın alındığı 18/10/1935 den öldürüldüğü güne kadar mektebde geçen 58 gün zarfında marazî bir tezahur göstermemiştir.

Otopsi tatbikatı esnasında tesadüfî olarak kebed yolunda birisi ceviz büyüklüğünde ve diğerleri fasulye ve nohut kadar 10 adet ve kebed içindeki safra yollarında da mercimekten nohut ve fasulye büyüklüğüne kadar 48 adet ki ceman 58 adet koyu esmer renkte ve üzerleri sarı esmerimtrak muhatla örtülü, bazıları tamamen müdevver, bazıları da facetalı, tazyikte parmak arasında kolayca ezilebilen taşlar bulundu. Ductus hepaticus fazla genişlemiş (7-9,5 cm) ve adeta orta kısmında bir ceyb teşekkül etmişti; cidarı 1,5 mm kadar kalın bulunuyordu. Ductus choledochus ve Vater mecellesi açık bulunuyorlardı. Orta safra yollarında taşlar dizi halinde bulunuyor ve bu yollar da genişlemiş, cidarları kalınlaşmış bulunuyordu. Sağ kebed fussy nisbî olarak küçülmüşdü. Umumiyetle kebedin salabeti artmıştı, keserken bir az mukavemet gösteriyordu; hilâlî nesiçte tekessür barizdi, fuseysatın teressümü aşıkardı. Gerek dış satıhta ve gerekse içte olmak üzere kebedin muhtelif yerlerine serpilmiş olarak mercimek büyüklüğünden bezelyeye kadar, beyaz renkte, sert salabette, mahdut ve bulundukları yerlerden kolayca çıkarılabilen mütekellis mihraklar mevcuttu. Glisson mahfazası kolayca pek soyulamıyordu.

Kebette bulunan taşlar kurudukca daha koyu bir renk aldılar ve sıkışarak hacımları da küçüldü ve çatlaklar husule geldi. Taşların kırık satıhlarında birbirinden farklı koyulukta tabakavi manzara çok aşıkardı. Kuruduktan sonra hepsinin birden ağırlığı 13,5 gram olup en büyüğü 3,8 gram, ortancası 0,45 gram, en küçüğü de 0,08 gram idi.

Histologyaca tetkikte kebede umumiyetle hilâlî nesiçte tekessürün mevcut olduğu ve hattâ bazı kısımlarda fuseysat arası nesci istinadisinin fazla tekessüründen dolayı bazı fuseyslerin tamamile tecerrüt etmiş oldukları görülmüyordu. Kebet hücrelerinin bizzat kendilerinde bir değişiklik görül-müyordu; yalnız hilâlî nesiçe fazla sıkışan fuseyslerin hücrelerinde bir az küçülme mevcuttu. Kilsî mihrakların nescî bünyeleri ise merkezde nüve inhilâli ile alâkadâr ve

Bulunan Taşların Santimetre üzerinde fotoğrafı.

muhitlerinde fazla nescimunzam tekessürü gösteren tufeylî ukeydeler olduğunu gösteriyordu. Bazı ukeydelerin ortasında Nematod sürfelerinin tulânî ve müstaraz maktaları da görülmüyordu. Ukeydeleri ihata eden hücrevî tereşşuhat arasında eozinofil lökositler ekseriyeti teşkil ediyordu. Bazı kısımlarda da etrafları nescî hüceratı uzma ile çevreli ve civarları eozinofil lökositlerden zengin tufeylî tâze geçit yolları (nesci

kebede dolaşan tufeyl sürfelerinin açtığı izler) görülmüyordu. Taşları ihtiva eden kebed içi safra yollarile kanatı kebedi etrafında fazla derecede nescimunzam tekessürü vardı; gışa-yımuhatilerinde de kısım kısım epitel tefellüsü görülmüyordu. Kanatı kebedi muhitinde bazı kısımlarda adenomatöz kuneyvatı safraviye teşekkülü de vardı. Glisson mahfazası da bir az kalınlaşmıştı.

Bu tegayyürata nazaran kebede tufeylî tegayyüratla alâkadâr hilâlî müzmin bir iltihabla safra yollarının müzmin muhatî iltihabı mevcut bulunuyordu.

Bulduğumuz taşların kimyevî bünyesinin de çok derecede Bilrubinate de calcium ile az miktarda Phosphate de calcium den ibaret bulunduğu mektebimiz kimya muallimi By. Bnb. Sabri Yener in lutufkârlığı ile öğrenildi; şu halde terkip itibarile beşinci grubdaki safra subağı taşları zümresine dahil bulunuyordu.

Netice:

1.— Şubemizde şimdiye kadar otopsileri yapılan 339 Tektırnaklıdan yalnız bir Atta 58 safra taşı «Karaciğertaşı» bulunmuştur; bu da literatürlerin bildirdiği azlığı teyit eder mahiyettedir.

2.— Vak'amızda bu taşların husulünde tufeylî menşe'e mâlik müzmin kebed iltihabile alâkadâr olan safra yolları iltihabının bir zemin hazırlamış olduğunu tahmin ediyoruz.

Zusammenfassung:

In vorliegendem Falle handelt es sich um ein zu Sektionsübungen getötetes 6 jähriges Pferd, bei dem 53 Lebersteine gefunden wurden. Zehn davon, darunter einer walnussgross, lagen im Ductus hepaticus, die anderen 48 Steine in den intrahepatischen Gallengaengen, waren erbsen- bis haselnussgross, von dunkelbrauner Farbe, rund, manche facettiert. Die leicht zerdrückbaren Steine wogen nach dem Trocknen insgesamt 13,5 gr und zeigten an der Bruchflaeche konzentrische Schichtungen in braeunlichen Tönen. Infolge der Steinansammlung war der Ductus hepaticus stark erweitert; die aufgeschnittene Wand mass 7-9,5 cm; die intrahepatischen mit mehreren Steinen gefüllten Gallengaenge wiesen ebenfalls Erweiterung auf. Auf der Leberoberflaeche und im Innern selbst waren mehrere stecknadelkopf- bis erbsengrosse verkalkte Knötchen zu sehen, die sich leicht mit der Messerspitze herausheben liessen. Ductus choledochus und Vaterscher Divertikel waren durchgaengig.

Die histologische Untersuchung der Leber ergab eine chronisch interstitielle Entzündung nebst cholangitis catarrhalis chronica. Die Knötchen waren parasitaerer Natur, manche besaßen Nematodenlarven, die im Schnitt teils quer teils laengs getroffen waren. Um die Knötchen herum befand sich ein entzündliches Zellinfiltrat, reich an eosinophilen Leukocyten. An manchen Stellen wurden auch von Fremdkörperriesenzellen umgebene frische Bohrgaenge festgestellt; die Glissonsche Kapsel war verdickt.

Nach der chemischen Untersuchung setzten sich die Lebersteine vorwiegend aus Bilrubinkalk und in geringerer Menge aus Calciumphosphat zusammen.

Dieser Lebersteinbefund ist bisher der einzige Fall unter 339 hier seziierten Einhufern.

Literatur.

- Fröhner, E. u. Zwick, W. (1922):** Lehrbuch der speziellen Pathologie und Therapie der Haustiere.
1. Bd. 9. Auflage, S. 277-279, Verlag F. Enke, Stuttgart.
- Joest, E. (1921):** Spezielle pathologische Anatomie der Haustiere.
2. Bd. S. 41-54. Verlag R. Schoetz, Berlin.
(Münferid [literatürler de] burada kayıtlıdır).
- Kitt, Th. (1929):** Lehrbuch der Allgemeinen Pathologie.
6. Auflage, S. 278-281. Verlag F. Enke, Stuttgart.
- Lund, L. (1929):** Pathologisch-anatomische Diagnostik an Tierleichen mit Anleitung zum Sezieren.
S. 112, Verlag M. H. Schaper, Hannover.
- Nieberle, K. u. Cohrs, P. (1931):** Lehrbuch der Speziellen Pathologischen Anatomie der Haustiere.
S. 424-426, Verlag G. Fischer, Jena.

Çavdar samanı zararlı mıdır?

Ob das Roggenstroh schaedlich ist?

Hıfzıssıhha Muallimi Bnb. Dr. Saim Pekmen

Saman muayenelerinde çavdar samanı yüzünden çok defa ne kadar müşkül vaziyetlerde kalındığı bu iş ile alâkalı arkadaşlarımız tarafından iyi bilinir bir meseledir. Çavdar samanının beygirler için hemen yüzde yüz zararlı bir saman olarak nazarı itibare alınması bu müşküllerin esasını teşkil etmektedir. Bu samana hiç kıymet verilmeyen ve adeta bir teamül şeklinde ötedenberi devam edip giden bu karar acaba doğrudur? İşte maksadım bu noktayı kurcalamaktır.

Hayvanlarımıza yedirdiğimiz hububat samanları umumiyetle proteinden en fakir, ahyatı haşebiyeden en zengin ve bu sebepten bilhassa tek mideliler içingıdai kıymeti çok aşağı olan yemlerdendir. Gıda olmak itibarile en kıymetli saman yulaf samanıdır, ondan sonra arpa ve buğday samanları gelir, çavdar samanı ise, filhakika, son haddi işgal eder ve diğerleri arasındada en sert bir samandır. Bunları hep biliriz. Yine biliriz ki, yulaf samanı, ot yiyici hayvanların hoşuna giden, hazmı uyandırıcı bir maddei mürreyi ihtiva ettiğinden tercihan beygirlere ve koyunlara yedirilir. süt ifrazında tenbih edici bir tesiri olduğu kabul edilerek arpa samanı daha ziyade süt ineklerine yedirilmek istenilir, buğday samanı alelumum sığırlara bırakılır. Bunlar hıfzıssıhhanın bir tavsiyesidir. Bu taksim mutlak bir mahiyeti haiz değildir. Yani bu öğütlerden faraza: (beygirlere arpa ve buğday samanının yedirilmesi muvafık değildir) manası çıkarılamaz.

Şuhalde ortada yalnız bir tercih meselesi mevzuubahstır. Zaten Ordumuzdaki tatbikatta da yulaf, arpa ve buğday samanı aynı kıymette kabul edilmiştir. Çavdar samanı için de bizde sadece bir tercih mevzuubahs olsaydı o zaman mesele kalmazdı. Halbuki telekkimiz böyle değildir. Biz onu aşağı kıymette bir saman olarak değil, doğrudan doğruya zararlı olarak kabul etmişizdir, diğer samanlar arasında mevcudiyetini en ufak nisbetlerde bile görmek istemeyiz ve bu yüzden bir çok samanlara (hayvanlara yedirilemez) damgasını vururuz. Bunda hiçte haklı değiliz.

Mevcut literatürleri, klasik eserleri gözden geçirirsek çavdar samanının ancak sığırlara verilmemesi hakkında bir kayda rast gelebiliriz (*).

Mevcut eserlerde çavdar samanı yataklık olarak tavsiye edilmekle beraber 2-2,5 santim boyunda kesilmiş (= Haecksel) olarak hububat ile birlikte beygirler için uygun bir saman olduğu da tasrih edilmiştir. Netekim bunun tatbikatını Alman ordusunda da görüyoruz. Alman yem talimatında yulaf ile yedirilecek samanın münhasıran çavdar samanı olmasını tasrih eder, bulunmadığı zamanlarda yulaf ve buğday samanlarına müsaade eder. Şuhalde çavdar samanı aleyhinde verilmiş olan kararımız neye istinat ettirilmiştir. Bunları tahlil edelim:

1— fazla silis ihtiva ettiği hakkındaki düşünceler doğru değildir ve kendisinin sertliği, ihtiva ettiği silis emlahından ziyade ensacının daha sık ve kesif olmasından ileri gelmektedir. Aşağıdaki cetveli tetkik edersek bu noktayı kolayca hallederiz:

(*) Klimmer

Muhtelif samanların ihtiva ettikleri
emlâhın binde hesabı ile mikdarları :

Samanın nevi	Su	Remat	Potas	Sud	Kils	Magnesia	Hamızı fosfor	Hamızı kibrit	Hamızı silis	Chlor
Kış çavdarı samanı	140	40,0	10,0	1,0	3,1	1,2	2,8	1,6	16,8	1,5
Kış buğdayı samanı	140	48,5	9,0	0,6	2,7	1,1	2,0	1,1	31,0	1,0
Yaz çavdarı samanı	140	41,5	7,5	0,6	4,0	1,2	2,0	1,5	25,5	—
Yaz buğdayı samanı	140	35,0	7,5	0,6	2,6	0,9	2,0	1,8	18,2	1,2
Arpa samanı	140	48,0	12,0	3,0	3,3	1,2	1,8	1,8	23,4	3,0
Yulaf samanı	140	63,3	15,0	4,0	4,3	2,3	1,5	2,0	30,0	4,0

II— kıymet ve kabiliyeti hazmiye derecelerine göre de yulaf, buğday, arpa ve çavdar samanları arasında büyük inhi-raflar mevcut değildir :

Kabiliyeti hezmiye

	%
Yaz arpası samanı	46
Kış arpası samanı	31
Yulaf samanı	43
Kış çavdarı samanı	30
Kış buğdayı samanı	32

Yukardaki rakkamlara göre yulaf ve yaz arpası samanları nazarı itibare alınmadığı takdirde bu cihetten de mühim bir fark görülmediği meydana çıkar.

Demek ki çavdar samanı görünüşte fazla sert olmasına rağmen kıymeti hazmiyece diğer samanlardan tasavvur olunduğu kadar aşağı düşmemektedir.

III — Yukarki iki maddedeki rakkamların yabancı mem-leketlerin tetkik ve tahlillerine ait olduğunu mülâhaza ederek memleketimizin samanlarına büyük bir hususiyet atfetmek istersek bu da muvafık olmaz. Nebatâtın bazı evsafı ve ter-kibi iklim ve toprak ile mütehavvil olmakla beraber, arada görülecek her hangi bir farkın, çavdar samanını zararlı bir hale getirecek derecede yüksek olabileceğini düşünmek bile fazla olur.

IV — Memleketimizde makine samanlarına ancak mahdut yerlerde rastlıyoruz. Bizde en fazla düğün samanları kullanılıyor. Bu türlü samanlar çok kırıklı ve tozludur. Çok ince samanlar iyi çiğnenmeyerek ve lüab ile kâfi derecede karış-tırılmayarak yutulduklarından bunlar, enbubu hazmide gıdai yumaklar halinde birikmek, toplanmak istidadını gösterebilir-ler. Acaba bu hal çavdar samanında dahamı fazladır? Buna dair ne Avrupa literatürlerinde ve nede bizde tespit edilmiş bir müşahede yoktur. Çok ince ve tozlu samanların her hangi bir mahzuru hepsinde hemen aynı olmak gerektir.

V — Son bir sebep olarak çavdar mahmuzu hatıra gele-bilirsede bu nokta mevzuumla talî derecede alâkadardır. Çav-dar mahmuzu samana harman esnasında başakların ezilmesi, duğılması neticesi karışır, mevcudiyeti arızıdır. Eğer saman içerisinde buna rastlarsak böyle bir samanı esasen hayvanlara yedirmekliğimiz uygun olamaz.

Bu nokta üzerinde şunu da yazmak lâzımdır ki, çavdar mahmuzu yalnız çavdara münhasır değildir, çavdardan başka buğday, arpa, yulaf gibi hububatta ve Lolium, Poa, Hordeum, Triticum, Alopecurus, Festuca, Dactylis, Avena, Phleum, Ant-hoxanthum, Agrostis, Nardus, Glyceria, Bromus, Elymus, Brachypodium, Panicum, Phalaris, Andropogon... vesaire gibi çayır otlarında da bulunur. Şu halde çavdar mahmuzunu yal-nız çavdar samanında değil bütün samanlarda ve otlardada nazarı itibare almak lâzımdır.

(Buraya temas etmiş iken şunu da arz etmek isterim : ben memleketimizde dolaşabilmek fırsatını bulduğum yerlerde çavdar mahmuzunu çok aradım, fekat rastlayamadım. Memleketimizde bulunmadığını tasavvur etmek hatırımdan geçmez. Fekat her halde ender görüleceği veya mahdut mıntakalarda bulunacağı kanaatına vardım. Çavdar ekilen yerledre buna rastlayacak her hangi bir meslekdaşım elde edeceği nümuneyi Mektebe göndermek lutfunda bulunursa ve hangi mıntakalarda bulunduğunu bildirirlerse cidden müteşekkîr kalırım. Başak danelerinin teşekkülü anlarında veya başaklar olgunlaşmağa yüz tuttuğu sıralarda çavdar mahmuzunu kolayca tanıılır. Başakta daneler arasında boynuz gibi uzamış olarak görünürler, 1-3,5 santim uzunluğunda, üstüvani şekilde, bir az inhinaya malik, üzerinde hafif oyuklar mevcut, renkleri haricen siyah viyole, içerisi beyaz ve serttir).

Netice : Hangi noktadan yürünse çavdar samanına karşı düşmanlığımızı hak'ı gösterecek esaslı bir sebep bulunamıyor. O halde : yanık ve pas küflerini fazla miktarda ihtiva etmeyen, içerisinde çavdar mahmuzunu bulunmayan, fena şartlar altında hasad ve muhafaza yüzünden küflenerek tegayyür etmemiş bulunan çavdar samanı da beygir ve katırlar için, yulaf veya arpaları ile birlikte yedirilmek üzere, diğer samanlardan farklı değildir; ve muhakkak surette zararsızdır; Şartnamelerde ve muayenelerde bu hususta ne kadar müsaade-kâr davranılırsa o kadar yerinde olur.

Litaratür :

Stang-Wirth. Tierheilkunde u. Tierzucht.

Klimmer. Gesundheitspflege.

Klimmer. Fütterungslehre.

Kellner. Grunzüge der Fütterungslehre.

935 Yılındaki Gurm salgını.

Sur l'épizootie de Gourme en 1935.

Baytar Binbaşı Bakteriyolog **Refik Yetkin**

Kıt'alarına yeni hayvan alanlarca pek iyi bilindiği üzere bu sene satın alınan beygirlerde çıkan gurm, gerek intişar gerekse verdiği ölüm bakımından diğer yıllara göre çok daha önemli bir vasıf almıştır.

Tespit edilen istatistiklere göre dışarıdan alınan yabancı ırk hayvanlarda musap %40, yerlilerde ise %3 olup ölüm nispetine gelince birinci kısımda %1, ikinci kısımda ise %0,14 tır.

Vakiğ olarak gurm antivirusu tatbik edildiğinden beri hastalığın bu kadar şiddetli tahribat yaptığı görülmüş değildir. Aynı teknik dahilinde hazırlanan antivirusun diğer yıllardan farklı bir netice vermesinde her halde bir sebep vardı.

Her ne kadar hadiseyi kısmen başka benzer intanların birlikte seyr etmesin, kısmen de mübayaanın luzumuna binaen daha az müsait mevsimlerde yapılmasına atfetmek mümkün ise de Ankara da zuhur eden bir fırsat ve bunun üzerinde yaptığım araştırmalar bir fayda bekleyerek antivirus tatbik edenleri ve edecekleri tenvir edecek mahiyette bulunduğundan bunları meslektaşların alaka ile karşılayacaklarını tahmin ederek bu yazı ile arzetmeyi faydalı buldum.

Son zamanlarda orduyu doğrudan doğruya alâkadar etmeyen bir teşkilât için Eskişehirden 102 kadar genç beygir satın alınmış ve ihtimal hayvanların gerek yerli olması, gerekse pek yakınında bulunan Ankaraya nakil edilmesi yüzünden gurm tehlikesi varit görülmeyerek hususî antivirus tatbikine luzum görülmemiştir. Bu mutalâaların yerinde olmasına rağmen mevsimin kış olması yüzünden Ankaraya getirilen bu hayvanlarda bir kaç gün sonra gurm patlak vermiş ve verdiği

musaplar hayvan hastanesi ile baytar fakültesini oldukça meşgul edecek bir dereceyi bulmuştur.

Hayvan hastanesi salgın hastalıklar mütahassısı değerli arkadaşımız Binbaşî Ali Rızanın tespit ettiğine göre alınan bu 102 hayvandan son bir musap ile beraber hastahaneye sevkini icap ettirecek derecede önemli olmak üzere 47 vak'a zuhur etmiş, hususî baytarı tarafından hafif tezahurlar gösterip te mahallinde tedavi edilenlerde takriben 14 ü bulmuş ve bu suretle musap hayvanlar tutarı % 60 a yükselmiştir. Musaplar arasında gangreni zatürrie den bir ölüm vardır. Buda %1 olarak kabul edilebilir.

Halbuki çok daha geniş ve birbirinden uzak yerlerden ve hatta bu arada Suriyeden alınan yerli hayvanlarda gurm antivirusu tatbik edildikten sonra musap nisbeti ancak %3'tir.

Her iki mübayaadaki musapları birbirine nispet ederek neticeyi yüzde suretiyle ifade etmek icabederse gurm antivirusu; tatbik edildiği bu seneki hayvanlarda hastalığın %75 nisbetinde azalmasını temin etmiştir.

Çünkü 100 hayvan üzerinden antivirus tatbik edilmeyenlerde 60, edilmeyenlerde ise 15 musap vardır. $\frac{3}{60} = \frac{1}{20}$ dir. Görülüyorki hastalığa yakalanma nispeti antivirus tatbiki sayesinde $\frac{1}{4}$ e inmiştir.

Azalış nispeti ise 95/100 demek oluyor. Ölüm nisbetine gelince buda $\frac{1}{100}$ den $\frac{1}{1000}$ e inmiştir.

Yine bu kıymetli arkadaşımız tarafından zuhur eden hastalardan müesseseye gönderilen on dört kadar kıyh nümunelerinden ayrılan streptokokların biyolojik mutalaası virülans noktai nazarından şayanı dikkat bir hususiyet göstermiştir.

Başka yıllar epizootisinde müesseseye gönderilen kıyhlardan ayrılan streptokoklar fındık farelerine deri altı yolu ile şırıngasında pek nadiren ve ancak 0,5 cc. miktarda öldürdüğü halde bu defa ayrılan bütün numuneler genel olarak pek patojen bulunmuş ve aynı yolla $\frac{1}{1000}$ cc. gibi pek az miktarı 48 saatte fındık faresini öldürmüştür.

Bu müşahedeler gösteriyorki bu yıl görülen gurm salgınında hastalığı yapan streptokok başka yıllara göre çok daha virusidir.

Bu yüzden hastalığa musabiyet ve ölüm nisbeti çok artmıştır. Bu sebeple memleketimizde bu yılki gurm salgını Rusya gibi bize yakın memleketlerde de sık sık görüldüğü üzere ekseriya selim bir vasıf arzeden seyir yerine bu sene için çok vahim bir karakter arzetmiştir.

Bundan başka değişik mikroplar arasında antijen kudreti ve netice itibariyle muafiyet tevliidi hususunda streptokokların ve stafilokokların ne kadar zayıf olduğu herkesçe bilinen bir hakikattir. Bazan bir sene zarfında bir kısım hayvanların bir-biri arkasına geçirdiği gurm intanları göz önünde tutulursa hastalık yapacak derecede kuvvetli mikropların uzviyette tam bir mücadele temin etmesine ragmen katig bir muafiyet temin edememesi; bu mikropların antijen kudretinin ne kadar aşağı olduğunu vazıh bir surette göstermektedir.

Şu hale göre bu cins mikrobun antivirusundan tam bir muafiyet yerine musap nispetini azaltma ve hastalığa yakalananlarda hastalığın vehametini eksiltme bakımından istifade beklenebilir. Bu Eskişehir mübayaası ise bize satın alınan hayvanlarda zuhur eden gurm vakalarının antivirusun tesirsizliğinden değil bilakis hastalığın çok şiddetli virülansi ve hususî karakteri yüzünden ileri geldiğini ve her iki mübayaadaki vaka nispetlerinin mukayesesi ile pek açık olarak anlaşılaacağı üzere kendisinden bekleyebileceğimiz faydaları mü-kemmelen temin ettiğini göstermiştir.

* *

Buracıkta hastalıkla meşgul olan meslektaşlardan laboratuvarlar için pek yüksek bir önemi olan bir nokta üzerinde yeniden dikkat nazarlarını çekmek mecburiyetini duymaktayım. Bu nokta her hangi bir marazî tezahur ile karşılaşan

arkadaşların bu hastalıklardan ayıracakları marazî maddelerden birer nümuneyi bilhassa fabrikasyon ile uğraşan serum aşısı evine göndermeleridir. Gönderilecek bu marazî madde hastalığı kontrol değil müessese mikrop kolleksiyonlarını tazelemek yönünden büyük bir değere maliktir. Meslektaşların bu hususta maruz kalacakları müşkülleri göz önünde tutan müessese muakkam iplikten, pipetten sıtratlî şişelere kadar bu maksat için lâzım olacak her türlü malzemeyi kıtalara baş baytarlıklar vasıtasıyla göndermiş bulunmasına rağmen marazî madde gönderme hususunda eskisine göre daha ümitli bir vaziyet temin edilemediğini teessürle görmektedir.

Bu gurm salgınında görüldüğü gibi her çeşit hastalıkta değişik epizootileri yapan mikrop tenevvüleri biyolojik mühim farklar gösterebilmektedir. Biyolojik bahuşus bu gibi müstahzarlar ise ne kadar değişik ve bilhassa yeni mikroplarla hazırlanırsa o kadar yüksek bir tesire malik olur.

Şu halde tatbikî sahada salgın hastalıklarla savaşı daha emin bir surette intaç edebilmek için meslektaşların istifadesine arz edilen müessese müstahzarlarının daha mükemmel olabilmesi bir azda arkadaşların bu hususta gösterecekleri yardımla olur.

Ufak bir zahmetle bilhassa bu gibi hastalıklardan meslektaşların ayıracakları maraziğ maddeleri müesseseye göndermekle laboratuvarlara yeri doldurulmaz bir yardımda bulunacaklarını arz ederim.

Askeri Baytar Tatbikat Mektebi Baytarı hidematı sıhhiye şubesinde.

Savaş gazlarının Baytar hekimliği bakımından hayvan besinlerine, mevaşiye ve sulara olan etgileri ve köpek miyarı.

Les gaz de combat au point de vue vétérinaire.

Muallim Albay Osman Zeki Yüceyalçın

Ülkemizde görenek olan çok vakıt açıkda bulundurulan hayvan besinlerinden ot, saman ve zehirli gaz geçen çuval ve anbarlara konulan arpa, yulaf, kepek gibi besinler, müdafaa gazlarından sayılan İperit (diklor dietil sülfür), Levizit (diklor klorvinil arsin) ve dik gibi gazların tesirlerine uğradıktan sonra hayvanata verilecek olursa zehirlenme hadiseleri çıkar.

Tesemmüm hadisesi hafif olursa ağızda yara çıkacağından hayvan tedaviye alınır; bu gibi hayvanlarda bidayette dudakların muhatî gışasında (eritheme) kızarma (eruption) kabartı ve sonunda olacağı gibi, hayvanın ziyadesile tükürük çıkarması ve iştihatsızlığı görülür.

Bundan başka İperitle zehirlenmiş suları içen hayvanatın kursak (mide) ve barsaklarında (emalarında) yaralar görülür.

Sağıtma : (tedavi) Ağızda görülen kızartı, kabartı ve yara için 2/100 karbonatlı sularle lavaj yapılır, Yara için gıliserin iode (glycerine iodée) kullanılır ve yahut gıliserinli metilen mavisi ile tedavi olunur. Kursak ve barsakdaki yara teşhis edilen 2/1000 nisbetinde metilen mavisinden mahlül halinde verilir.

Hasta hayvanlar için tedabir : Zehirli besinler hayvanların belumlarında ozima teşekkülüne sebebiyet vereceğinden gıdalarını güçlkle alırlar, bunun için hastalara verilecek besinler sulu ve yutulması kolay olmalıdır. Bu gibi hayvanlara bol su verilmeli, çorba (unlu, kepekli) ve kaynatılmış kuru ot ve arpa mankuu da eyidir.

Vikaye : 1—Bidayette zehirli gaz veya mayileri muhtevi olan mermilerle bombardıman edilen bölgelerde açık ordugâh kurmamak,

2—Atılan mermilerin açtığı kuyularda biriken suların hayvanata içirilmemesi, ve erat tarafından kullanılması tamamen yasak edilmelidir.

3—Hayvanata yedirilmek üzere hat bölgesi içinden getirilen taze, ve kuru ot ve diğer besinler bu hususlardan dolayı çok iyi yoklama edilmelidir. Çok miktarda olup savaş gazlarına uğrayan (maruz kalan) hayvan besinlerin, temizlenmesi ve savaş gazile zehirlenmiş mevaşi etlerinin erata yedirilip yedirilmeyeceğini meselesine gelince :

Savaş gazları atıldığı zamanlarda ve zehirli bölgelerde hayvanat için olan besin maddeleri ve sular, zehirli gazdan müteessir olurlar ve bu nevi yiyeceklere daima şüpheli gözle bakılmalıdır.

Bu gibi şüpheli yiyeceklerin yedirilmesi mecburî ise harîde kalan kısımlar ayrılarak yok edilmeli ve geri kalanlar alınarak varlığı kıtada ikinci ve üçüncü derecede bulunan bir iki hayvana verilmek suretile tecrübe edildikten sonra tek mil birlik hayvanatına verilmelidir. Bu usulün ot ve saman hakkında tatbiki mümkündür. Diğer besinlerinden arpa, yulaf, kepek ve saire hububat savaş gazlarına uğrayarak şüpheli iseler ve anbarlarda bulunduklarına nazaran üzerlerinden alındıktan sonra diğer kısımlar iyice havalandırılarak yine bir iki hayvana yedirilmek suretile tecrübe edilmelidir. Halbuki savaşlarda besin tedariki güçleşeceğinden ve besinler bu şüpheli yiyecekden ibaret bulunursa bu maddeler, havalandırılmakla beraber menfi netice alınmaya kadar gaz miyarlarına müracaat olunur. İperitle bulaşmış besinler yok edilmelidir,

Besinlere dair tedabir : Gerek hayvan ve gerekse insan yiyecekleri sandık ve buna benzeyen kapaklı kablara konulmalı ve üzerleri de gaz geçmez muşambalarla örtülmelidir.

Savaşta zehirli gazlarla zehirlenerek kesilmiş mevaşinin etlerine gelince :

Bu hayvanları kesecek ve parçalayacak olan kimselerin teklikeye girmemeleri için dikkat etmek ve tedbir almak lâzımdır. Bunun için kasablar ellerini bolca kireç kaymağı tozuna batırarak uğuşturmalı ve sonra lastikden eldiven giydikleri halde keserek parçalamalıdırlar, ve bitirdikten sonra yine kireç kaymağı ile temizlenirler.

Zehirli gazlardan zehirlenmiş hayvanlardan tedarik edilen ve zehirli gazlarla bulaşan etler her ne kadar, pişirilme suretile ve pişirilme esnasında, bikarbonat de sud konularak saatlarca kaynatıldıktan sonra yanılması (sarfı) tavsiye edilmekde ise de pişirme esnasında yine bir miktar su kalacağından tamamen tehlike zail olmamaktadır. Bu nevi etler küçük et yeyen hayvanlarda tecrübe edildikten sonra ancak yenilebilir, bunun için bu gibi gıdaların bulaştırılmaması çarelerine bakılmalıdır.

Bu hususda baytar subayları, savaş gazları hakkında iyi bilgi sahibi olarak evvelden tedbir almaları lâzımdır.

Sular : Savaş gazı atılan bölgelerde ki sular daima tehlikeli dir. Bu mıntaka dahilinde bulunan açık koyu, ve menba suları şüpheli sayılır. Bu gibi sularla hayvanatı sulamak ve bu suları kullanmak mutlak surette yasak edilmelidir. Mecburî olarak sarf edilmesi icab eden suları iyi olarak korumalıdır. Kuyuların ve menba sularının ve fiçilerin tıkaç ve kapakları olmalı ve mazbut olarak kapanmalıdır.

Savaşda ufak göl suları da şüphelidir. Bu sular içilmez ve kullanılmaz, mecburiyet olursa bu suların üzerinden sifonla 2/3 ü alınarak mütebaki kalan suyunda yarısı kalıncaya kadar kaynatıldıktan sonra kullanılması bir dereceye kadar mümkündür.

Sulara dair miyarlar.

Suların tehlikeli oldukları hamızı olmaları ile anlaşılır. Bunun için şüphe edilen sular turuncu renkte olan helyantin miyarı karıştırılır, ve su pembe renk verirse bu su hamzidir ve tehlikeli dir.

Uçucu olan zehirli gazlarla hafif derecede telvis edilmiş suların temizlenmesi ancak uzun zaman havalandırmakla mümkündür.

Fosjen gibi çok uçucu gazlarla, zehirlenmiş olduğu şüpheli olan sular en az bir saat kadar kaynatılırsa temizlenmiş olur. Klorpikrin le bulaşık olan sular, kömür tozundan süzülerek içilemez ve fakat kullanılabilir.

Şüpheli olan kuyular hakkında yapılacak tedbir: evvelâ kuyuların suları boşaltılır sonra kireç kaymağı ve permanganat depotasla dezenfekte edilir, artık böyle bir kuyu temizlenmiştir.

Besinlere bulaşan savaş gazını bildiren miyarlar :

Savaş gazlarının tehlikesi gazın vaktında bilinmemesinden ileri gelmektedir. Zehirli gazın mevcudiyeti derhal anlaşıldığı takdirde korunma vastalarına müracaat ederek mümkün olduğu kadar besinler çabucak muhafaza altına alınabilir, veyahut miyarlarla tehlikeli besinler anlaşılacak buna göre tedbir alınır.

Miyar olmak üzere : Koku almak hissi ziyade olan insanlardan savaşta gaz keşşatları namında bir heyet teşkil etmek de ise de gerek kokuya alışmalarından ve gerekse yanlışlıklarından ötürü detektör kullanılmaktadır. Bununla beraber havada bulunan klor gazını anlamak için bir mikdar sünger kâğıdı alınıp, nişasta ve iodu potasyom mahlulüne batırarak yaş olduğu halde klor gazı mevcut olan hava ile temas ettirilirse iodu açığa çıkarak nişastada maviye boyanır. Bu hal bize klorun mevcudiyetini bildirir.

Halbuki monoksit karbon (kan zehiri) renksiz ve rayihasız olduğundan mevcudiyeti ancak detektörde hararet husule getirerek aletin termometresinde görülür. Bunun için detektör

şüpheli havayı alır (yani monoksit havayı) ve esasen detektörde bulunan dioksit dö manganer ve humzunühas cisimlerle temasa gelen monoksit karbon, hamızı karbona tahavvül ederek bararet husule gelmektedir.

Küçük kuş miyarı : Kafeslere konulan küçük kuşlar zehirlenmiş havaya maruz bırakılırsa telef olurlar, bu hal bize havada zehirli savaş gazı olduğunu bildirir.

Fosjen gazı : Bu gazın miyarı - tabacco reaction - tütün dir. Sigara içenlerin ağzında tütüne karşı bir lezzetsizlik tevlit ederek havada bir dereceye kadar Fosjen olduğunu bildirir.

İperit : Bu gazı karşı sarı Krom miyarı kullanılarak İperitin mevcudiyetile sarı renk siyah renge uğramaktadır.

Arsenikli gazlar : Aksırtıcılardan meselâ (difenil klor arsin) için miyar olarak bromfenol kullanılmakta ve bromfenol havadaki arsinlerle temas ederek mavi rengi yeşil veya sarı renge değişiyor, fakat sayılan bu miyarlar tamamen doğru olmayabilir. İşte savaşta besinlerin tehlikeli olup olmadıklarını bilmek için doğru miyar lâzımdır. Halbuki : kullanışı ve elde edilmesi kolay ve hassas, vereceği alaim daima müsbet ve diğer maddeler ile bu alameti vermeyecek bir miyar şimdiki halde mevcut değildir. Bunun için arsiulusal kırmızı haç sosiyetesi İperit için söylenilen vasıfda miyar bulana büyük mükâfat vad etmektedir.

Bu noksanı tamamlamak üzere savaş gazı kokusunu almak ve bildirmek için miyar mekâmında köpek kullanılması düşünülmüştür.

Bu düşünce : Köpeklerin büyük savaşta gösterdikleri belirgin (bariz) kabiliyetlerinden, sıhhiye ve ihbar hizmetlerinde yapmış oldukları ödevlerden ileri gelmiştir.

Köpeğin polis ve tüzel (adli) hizmetlerde kullanılmasını mucip olan sebep, ziyade koku alma duygusunun varlığından ötürüdür. Bu sebepten köpekleri savaş gazları korunmasında zehirli gaz kokusu almak için -gaz miyarı- gibi yetiştirmek ve tecrübe yapmak fikri pek ciddî olarak düşünüldü.

Savaş gazlarının vücudlarını anlamak için detektör yapılmış olduğunu evvelce de söylemiştik. Halbuki bu alet bütün gazlar için kâfi görülmiyerek köpeği bu hususda yetiştirmek büyük bir muvaffakiyet temin edecektir. Çünkü detektörün zamanla tekemmül ettirilmesi düşünülebilirse de buna imkân bulunamadığı taktirde diğer münasip yollar aramalıdır. Zira Hava korunmasında ülkenin müdafaası noktai nazarından ehemmiyetli olan her türlü vesait tetkik edilmelidir.

Bu sebepten muvafık ırklardan köpeklerin gaz kokusunu almaları maksadiyle yetiştirilmesi, denemeleri nazarı dikkate alınmış ve cönk (Brochure) hazırlanmıştır.

Tehlikesi izale edilmek üzere (şartile) ziyade kokan fakat çok az inkişaf etmesi temin edilen harp gazı duzaklarile yapılan tecrübelerde köpek için tamamile yabancı olan bir kokuyu bulup bulamayacağını araştırmak icab ediyor. Esasen köpekler gaib olan eşyayı bulup getirmek, veya bir caniyi izile bulmak tarzında yetişebildiklerinde kendilerine bidayette verilecek ödevin (vazifenin) güç olmaması lâzımdır. (İktidarları dahilinde olması).

Bu sebepten ötürü belli bir çayırılık veyahut meydan üzerine muayene edilecek tuzaklar kurulur, ve bundan sonra hayvanlar kokuyu aramak için mürebbileri tarafından gönderilir, ve işte bu surette köpeklerin halleri tetkik olunur. Köpekleri tuzakları bulmaya teşvik için mükerrer ve şiddetli ihtar lâzımdır. Bununla beraber bidayette mürebbilerinin köpeğin yanı başında bulunması köpeğin terbiyesile ilgilidir (alâkadar) ve bu suretle elde edilen sonuçlar (netice) memnuniyet vericidir. Çünkü her hayvan ödevlerini yaparak ve gelmesi lâzım olan eşyayı bulup getirmiştir.

Köpeklerin havlamak suretile havada mevcut olan bir kokuyu haber verecek tarzda yetiştirilmesi icab etmektedir. Şimdiye kadar yapılan tecrübelerde anlaşılmıştır ki terbiye edilmiştir köpek kendi mürebbisinin eli dokunduğu eşyayı yüzlerce parça arasından bulup çıkarmış ve havlayarak ihbar etmiştir. İşte kokusuyla tanılan bir maddeyi getirmeyerek yalnız havlamak suretiyle haber verecek surette

köpeğin yetiştirilebileceği temin edilebilir. Bu gibi olgularda (vakayi) köpekde koku almak duygusu ile beraber görmek hissinin de ziyadeliği aranmalı ve ciddi vekayiide tecrübeler (bomba, mermi atılmasında) tekrarlanarak keyfiyetin nasıl olacağı görünmelidir.

Belli (muayyen) olan harp gazı kokularına alıştırmış olan köpeğin uzak mesafeden veya bomba patlama yerinde evvelce tanıldığı bu kokuyu havlamak suretile ihbar etmemesi de denemelidir. Yapılan ilk denemelerin bitimi (neticesi) sonraki (müteakip) tetkikat için cesaret vermiştir. Evvel emirde köpeklerin insanın tabii kokularında olduğu gibi çeşidi ve menşei köpek için belli olmayan kokuları da tanıyabilecek kudrette oldukları anlaşıyor.

Denemeler : Toprak nümunelerine iperit gazı karıştırmakla başlanmıştır ve bu numunelerin köpek için tehlikeli olmamasına dikkat edilmiştir. Bunun için petri kutuları kullanılarak bir kısmına İperitli bir kısmına da İperitsiz olarak ince kumlu torak tabaka halinde konulmuş ve kapatılarak kutular kuturları küçük tel kafes altına konularak kafesler de 16 santim uzunluğunda demir kazıklarla yere çakılmışdır. (tesbit edilmiştir) ve köpekler nümunelerin kendisi ile temas edemeyip ancak kafeslerin üzerinden koku alıyor ve deneme sahasında diğer kabartılarda yapıldığından hayvanlar bnnları görür görmez o tarafa da koşuyorlar ve bunun için köpeklere seslenilerek ödevlerini yapmağa çağırılıyorlar ve bunu anlayan hayvanlar toprağı koklama suretile tanılması lâzım gelen şeyleri (eşyayı) tanımağa başlıyor ve gittikçe ödevlerini öğrenmeğe alıyorlar.

İşte bu suretle köpekler deneme kafesleriyle temas ederek koku alıyorlar ve bu aldıkları kokuyu tecrübe meydanının diğer yerlerinde de tanıyıp tanımayacaklarına dikkat ediliyor ve halbuki İperitsiz olan tel kafesler köpekleri hiç alakadar etmiyor veyahut pek cüzi ediyor. Halbuki İperitli toprak nümunelerinin bulundukları yerlerde köpeklerin durumu (vaziyeti) mürebbinin dikkat gözlerini çekiyor ve bu yerlerde daha ziyade

durmaları, tekrar tekrar koklamaları ve yerleri ayaklariyle kazmaları (eşmeleri) ve aşikâr olarak görülen sıkıntıları ile köpekler kendilerine mahsus tavırlarla vasfi kokulu maddei bulduklarını insana anlatmak istiyor.

Bundan başka köpekler buldukları deneme (tecrübe kafesini) maddesini alıp götürmeye uğraştıkları da görülmektedir. Yapılan tecrübeye istisnasız olarak her köpek İperitli toprak nümunesinin (petri kutusunun) üzerindeki tel kafesi ısırarak ve ayaklariyle yerinden oynatmağa çalışmak suretile mahallinden uzaklaştırmak istediği anlaşıldığından yapılan bu denemeler köpeklerin savaş gazı miyarı olacaklarını göstermiştir.

Yurdumuz atcılığına dair.

Über unsere pferdezucht.

Tümen Başbaytarı Yarbay Şükrü Arda

Avrupa hayvan ırklarının muhtelif teşvik tarzları ve fennî tekâmül metodları ile islâh edildiği, bilhassa hayvanatı feresiyenin islâhında sergilerle koşuların oynadığı rollerin ehemmiyeti herkesce malûmdur.

Memleketimiz atları gerek askerî ve gerekse iktisadî bakımdan hali hazır ihtiyacımızı tatmin edecek vaziyette değildirler. Buna mukabil eskiden memleketimizdeki atçılık Avrupa memleketlerinden çok ileride olmakla beraber memleket dışına damızlık olarak sevk edilen atların bedelleri ulusal servete tesir yapacak ehemmiyeti haizdi.

Halbuki bilahara geçirmiş olduğumuz harpler dolayısıyla halisüddem Arap atlarının yetiştiği geniş sahanın elimizden çıkması, diğer taraftan mevcut haraların tenkisi, belki iktisadî buhran saikası ile at sevgisinin sönmesi memleketimiz atlarının kemmiyet ve keyfiyetçe aleyhine akibetler hazırlamıştır.

İstiklâl harbini müteakip ; Cumhuriyet Hükûmetimiz her sahada olduğu gibi Atçılık şubesi üzerinde de faaliyete geçerek mevcut haraların islâhı, yeniden damızlıklar temini, hayvan yetiştiricilerini teşvik yolunda sergiler ve yarışlar tertibi, Vilâyet merkezlerinde sıfat istasyonlarının tesisi suretiyle büyük alâkalar göstermiş ve bu çalışmaların verimli sonuçları meydana çıkmağa başlamıştır.

Avrupalılar atlarını islâh maksadı ile, biliyoruzki, Arap kanını seçmiştir. Bunun çok isabetli bir tercih olduğu elde edilmiş muvaffakiyetlerle kabili ispattır. Ancak burada yalnız kan değil aynı zamanda bakım, tegaddi ve mesainin hıfzıssıhha şartlarına uygun olarak, itina ile tatbiki de mevzuubahstirki,

muvaffakiyetin istihsalinde bilhassa bu noktalar müessir ve mütemmim bir rol oynamışlardır.

Tekâmülün gayesine erişen Avrupa hayvanlarının cediti Arya-Turan ırklarından doğmuştur. Yer yüzünde mevcut hayvanatı feresiye bir nesilden türemiş ve etrafa şu suretle intişar etmiştir.

At nesli beşerin hizmetine girmeden evvel vasatî Asyada vaki Altay dağlarında hali vahşette ve sürü halinde yaşırdı. At, o zaman oralarda sakın Tatar akvamı tarafından dairei ehliyeteye alınmıştır. Bunlar Avrupaya hicret ettikler zaman ehlileştirildikleri atları da beraberlerinde Avrupaya ithal etmişlerdi. Avrupa uruku feresiyesi tatarların bu getirdikleri hayvanlardan üremiş ve türemiştir.

Tunç ve demir devrinden evvel garbî Avrupada nesli feresin mevcudiyetine dair hiç bir emareye tesadüf edilememektedir.

Şiyt denilen Tatar akvamı demir devrinden sonra Yunanistana hücum ettikleri vakit atlı olarak girmişler bu manzarayı gören Yunanlılar o vakite kadar at görmediklerinden atla suvarisini yekvücut zannederek, korkudan son derece telâşa düşerek dağlara iltica etmişlerdir. Tarihin şu hatırası tunç ve demir devrinden evvel garbî Avrupa da feres nesli olmadığını gösteriyor.

Arap atı Avrupalıların at ırklarının islâhında en mühim muslih vazifeyi ifa etmiştir.

Arap atlarının bütün atlara nümune ittihaz olunduğuna göre atların umum kıtalara buradan intişar ettiğine zahip olanlar da vardır.

Hazreti Süleymanın dairei itaatinde umum hayvanat mevcut olduğu gibi cins at ve kısıraklarda varmış. Arzı Filistine ve Arabistana atlar bunlardan yayılmıştır.

Umumiyetle atların islâhında muslih olarak kullanılan Arap atları bu tekâmül ve vasıflarını sonuncu Peygamber Muhammet zamanından itibaren kazanmağa başlamıştır. Peygamber, nesli feresin islâhını ümmetine tavsiye ve emretmiştir. Arap

milletinin bu emirlere itaatleri sayesinde Arap atları dünyanın en makbul ve güzide atları sırasına girmiş ve hatta birinciliği kazanmıştır.

Ehlisalip muharebesini müteakip Endülüs Hükûmetinin inkirazından sonra Avrupaya dahil olmuştur. On altıncı asra kadar İngilterede adı cins beygirler buluuuyordu. O tarihte İngiliz kralı bulunan birinci Jak Arap atını İngiltereye ithal etmiştir.

Bu günkü Hakney tipindeki beygirler 1706 da Arabistandan ithal edilen atlardan yetişmiştir.

Arap atları Avrupa hayvanatının islâhında tip olarak asırlarca kullanılmıştır. Arap atı hakkında eser yazmak için menşei hakkında bir çok tetkikat yapılmıştır. Bu hususta Binbaşı Opten ve Anna Blen çok kıymetli malûmat elde etmişlerdir. Bu eşhas Arabistanda aylarca Bedeviler arasında gezerek en iyi Arap atlarını yetiştiren kabilelerle görüştü. Fırat nehrinin şimal ve şarkında vaki Elcezirenin Şammar ırkının bulunduğu haralar ziyaret edildi.

Amerikaya Arap atı 1763 te ithal edilmiştir.

İngilizler atlarının islâh ve teksirinde en iyi kısıraklarını damızlık arap aygırlarile çiftleştirerek doğan yavruları fennî şerait dahilinde yetiştirdikden sonra dişi tayları yine baba cinsinden aygırlara çekmek suretile ıslah ve üretme tarzı takip etmişlerdi. İlk nazarda eyi netice elde edildiği görülünce yüksek mükâfatlı sergiler ve koşular tertib suretile arap karnının memleketde intişarına gayret etmişler ve atlara yine bu günkü mütekâmil şekil ve tipi kazandırmışlardır. Atların ıslah ve teksirinde ana ve baba evsafının mahsüllerine intikali yanında, tipin tekâmülü üzerine, gıda, bakım ve tarzı mesainin de dahli olduğu anlaşılmıştır.

Matlup ve makbul evsafa malik bir ana ve babadan doğacak yavru iyi bir muhite düşmez ve müsait şerait altında bakılmaz, tagdiye edilmezse sahib olduğu bu evsafın izharına imkân hasıl olamayacağıda tabii dir.

İdman sayesinde atların tipi tekâmül ettiği gibi bu vasıta ile yapılacak kontroller ile atların kudreti mihanikiye ve asabiyeleri derecesi de meydana çıkar. Sürat yarışlarında muvaffakiyet gösteren tekâmüle elverişli eşhas ad edileceklerinden damızlıklar bunlar arasından seçilir. Bu suretle neslin gittikçe daha ziyade inkişaf ve ıslahı temin edilir. Binaenaleyh yarışlar son derece elzem ve ehemmiyeti inkâr olunamaz bir ıslah ve teksir vasıtasıdır. Macaristanın en sayılı harası olan (Chisber) de yetiştirilen halisüddem İngiliz tayları meraklılarına müzayede ile satılmakta ve ilk dahil olacağı yarışta muvaffak olanlar yüksek fiyatlarla damızlık olarak yeniden Hükûmet tarafından mübayaâ edilmektedir ki bu metod ata karşı sevgi ve merakı artırmakta ve bilvesile ıslahına hizmet etmektedir. Netekim Macaristanda bu sayede at merakı taamum etmiş ahali bu sevgi sayesinde ata bakmağa, idmanı, bir kelime ile atcılığı kavrayarak kendileri bizzat yetiştirme ve ıslahda muvaffak olarak harice at satmak suretile memleketlerine her sene milyonlar ithal ederek şahsî ve millî servetlerini tezyide hadim olmuşlardır.

Halen memleketimizde başlıca hayvan yetiştiren mıntikalar:

Marmara havzası, Çukur Ova, Urfa, diyarbekir, Uzun Dayladır.

A—Marmara Havzası : Zümrüdin ovaları, ormanları, tabii çayırıları, geniş meralarile millî servetin istinadgâhı olan envai hayvaniyenin matlup evsafda üretilmesi hususunda tabiatın bütün zenginliklerle bezenmiş pek kıymetli sahaları ihtiva etmektedir. Burada ahali zurra olmakla beraber ecdad-dan mevrus atcılık hevesi ve bilgisile hayvan yetiştirmede farig olmamaktadırlar.

Marmara havzasının 1931 deki hayvan mevcudu :

At ve kısarak 10861 başdır. Diğer muhtelif nevi hayvan mevcudu ise 2,196,996 başdır.

Kocaeli vilayetinde : 1927 senesinde idareyi hususiyece bir aygır deposu tesis edilmiş, 4 yarım kan arap, birde anglo arap olmak üzere 5 baş damızlık aygır mübayaasile işe başlamış, 1928 de 319 kısrağa sıfat yaptırılmıştır. 1930 da ayrıca

8 at ve 4 merkeb olmak üzere vilayet merkezinde 12 hayvanlık bir depo teşkil edilmiştir. Bu atlar arap ve anglo arapdır.

Vilâyet dahilinde 1930 da 445 kısrağa Sıfat yaptırılmıştır.

Bursa Vilayetinde ; Karaca bey harasında 1930 senesinde damızlık mevcudu 3 saf kan İngiliz, 5 arap, 3 nonyüs, bir anglo arap, bir breton, bir de Poitou ırkından bir damızlık olmak üzere 13 baş aygırla, 24 yerli, 38 arap, 12 nonyus, 16 Karaca bey nonyusu, 87 yârim kan arap, biri yarım kan İngiliz, biri breton olmak üzere 179 baş kısarak ile bir baş Poitou dişi merkebinden ibarettir.

Damızlıklar meyanında bulunan İngiliz ve Breton aygır ve kısaraklarile Poitou merkepleri Fransadan, nonyus aygır ve kısarakları Macaristandan celbedilmişlerdir. Arap, yarım kan arap ve yerlilerin bir kısmı Urfadan tedarik edilmiş diğer kısmı sakıt hanedan metrukâtıdır. Bunlardan başka hara mahsulu daha bir çok aygırlar ve kısaraklar mevcuttur. Getirilen aygırlarla hara mahsulları arasında tesalübe müracaat suretile teksir ve ıslaha devam edilmektedir. Beynelmilel konkurhipiklerde muvaffakiyet kazanan Kısmet isimindeki at Karaca bey harası yetiştirmelerinden dir.

Harada ıslah hususunda tutulan istikamet.

Saf kan İngiliz, saf ve yarım kan arap, Nonyus ve Karaca bey Nonyusu, Poitya erkek ve dişi merkebile saf kan Puatya merkebi ve kısaraklarla tesalüb suretile de katır yetiştirilmektedir. Saf kan İngiliz, saf ve yarım kan arap, yarım kan İngiliz koşular ve binek için, Nonyuslar ise koşum için yetiştirilmektedir.

Harada yetişen saf ve yarım kan mahsüller valideleri ile mukayese edildikde; teşekkülât, tenasüp, kuvvet ve kudret itibarile validelerine daima faik oldukları görülmektedir.

Balıkesir vilayetinde : Halen vilayet deposunda saf kan ve yarım kan arap ve İngiliz ırklarından 15 aygırla 3 baş erkek merkeb vardır. Hususî sıfat istasyonu yoktur. Sıfat mevsiminde aygırlar kazalara gönderilir.

Urfa vilayetinde : Hükûmetin saf kan hemedanî bir arap aygırile belli başlı ahaliden bir seklavî, 2 hemedanî, bir cel-lum, 4 damızlık arap aygırı mevcut dır. Bura ahalisi en ziyade hemedanî kanına ehemmiyet vermektedir. Yalnız hemedani-nin yüksekliği noksandır. Yetişen mahsüller her ne kadar kanlarını muhafaza ediyorlarsada bakım çok noksan ve hatalıdır ki tesiri atların cüsselerinde kendini göstermektedir. Binaenaleyh Urfada yetişen mahsüllerin gıda ve bakım ihtiya-çlarının layiki ile tanzim ve temini suretile ancak maksada vasil olmak imkânı hasıl olabilir.

Urfa atlarının vasıfları : Eyi bakılmışlarının kılları ince, parlak ve yumuşak, baş orta büyüklükde ve kuru, alın düz, mürabba şeklinde, burun üstü hafif mukaar, kulakları ufak, hassas, gözleri iri, bakışları manidar ve cazib dır. Kirpikleri uzun, ağız ufak, dudaklar incedir. Boyunları vücudlarile mü-tenasip uzunluğundadır. Derileri ince ve üzerinde damarlar teressüm etmişlerdir. Karınları çekikdir. Bu hayvanat vasıfları ve kanlarının saflığı itibarile binek hıdmetine elverişli olup bu havaliden her sene gerek ciheti askeriye ve gerekse de hariçden bir hayli müşteri mübayada bulunurlar

Çukur ova atları : Bu havalı hayvanatı binek için mü-sait teşekkülatta olmakla beraber nakliye koşumuna elverişli evsafı da haizdirler. Çukur ova atlarının başları ufak ve güzel-dir. Tulü bedenleri uzuncadır. Cidago yüksek, omuz matlup derecede meyilli, arka bir az uzunca, sağrı bir az düşüktür.

Yozgat hayvanları : İri cüsseli ve kemikli olup bilhassa binek ve araba koşum hıdmetine elverişlidir. Bu hayvanlarda esasen derecesi muhtelif arap kanı mevcuttur. Daha ziyade islah ve teksir edilecek olurlarsa ordunun binek ve araba koşum ihtiyacı bu mntıkadan tercihen tedarik edilmiştir.

Orta Anadolunun Türk hayvanlarının vasıfları : Türk hayvanları tahammülleri ve kanaatkârlıklarile tanılmışlardır. Türk atları küçük cüssede 1,30-1,40 m. yüksekliğinde, ufak başlı, kısa belli, düz sağrılıdır.

Türk atlarının cüsselerinin küçük kalması tağdiye ve ba-kım şartlarının noksan olması ve sıkı bir karabeti demeviyeye tabii tutulmamalarındandır.

Uzun yayla at yetiştiriciliği.

Gerek arazi ve gerekse hayvanlarının teşekkülatları itiba-rile Uzun Yayla mntıkası iri cüsseli hayvan yetiştirilmesine çok müsaid olup ordunun binek ve araba koşum ihtiyacının kısmı küllisi şimdiye kadar bu mntıkadan temin edilmekte idi.

Bu mntıka hayvanlarının tipleri : Yeni nesil istisna edi-lirse mntıka dahilinde yerli hayvanı olarak iki tip göze çarp-maktadır :

1—Uzun Yayla ismini verdiğimiz muhaddeb profili, düşük sağrı, kalın kemikli ve teşekkülü hayvanlar olup bunlar vaktile Kafkasyadan hicret edip bu mntıkaya gelen Çerkes-lerin beraberlerinde getirmiş oldukları hayvanların mahsu-ludur.

II—Türk, arap atlarının fazla kan izlerini, bedenî aşkâl ve vasıflarını gösteren hayvanlar.

Uzun yayla mntıkası : İslahı hayvanat hususundaki metodik çalışmalar son senelerde başlamıştır. Bundan evvel Uzun Yayla mntıkası hayvan yetiştiriciliği muhtelif safhalar geçirmiştir. Evvelce müteaddit defalar bu mntıkaya arap hayvanları muslih olarak getirilmiş ise de muhitin şartlarına dayanamayarak ölmüşlerdir. 311-312 senesinde Hükûmetçe haralar ihtasında Rus, Macar, damızlıklarından yılgı sahib-lerine 10 baş tohumluk verildiği ve fakat bunların 3-4 sene serbest sıfattan sonra öldükleri kaza baytarlığının kuyudatın-dan anlaşılmaktadır. Bu kanların izleri halâ bu mntıkada baki dir.

Ağır koşu istihali istikametinde 341 senesinde bu mntı-kada tekrar faaliyete girilmiş ve Macaristandan 12 Nonyus aygırı getirilmiş, ayrıca 9 baş Sivas numüne çiftliğine veril-miştir. Bu damızlıklar 341 senesinde Uzun Yayla içerisinde

2 sıfat istasyonuna gönderilmiş ve fakat ahalinin o sırada küçük yapıdaki kısıraklarını büyük cüsseli aygırlara çekdir-medey gösterdikleri tereddüd sebebiyle ancak 50 sıfat yaptırılabilmiştir. Mamafî bu seneden sonra sıfat istasyonları armış ve 1927 senesinden itibaren sunî telkiha da başlanarak faaliyete matlup vüsat verilmiştir. Sunî telkihe halk önceleri itimad etmemiş, netekim başlangıçta ancak 11 hayvanı bu usul ile telkihat yapılabilmıştır. Mamafî elde edilen müsbet neticeler tesirini göstermiş ve seneden seneye sunî telkiha tabîî tutulan kısırak adedi artmış, 1933 de 466 hayvana çıkmıştır.

Hükûmet damızlıklarile elde edilen mahsullerin tecili bil-hassa 1929 senesinden sonra başlamıştır. Esasen bu tarihten evvel hem aygır az hem de halkın rağbeti çok noksan idi.

Uzun Yayla aygır deposu : Bu nam altında Sivasta bulunmaktadır. 1933 de Nonyus aygır mevcudu 35 dir. Aynı depoda diğer vilayetlere ait 9 Anglo arap, 1 saf kan İngiliz, 2 Fransız aygırı mevcut idi.

Nonyusla diğer koşum hayvanı yetiştirmek üzere aygırlar Uzun Yayla ve Kangal mıntıkası için tahsis edilmiştir.

1933 de kısırak adedi üç bine yakın idi.

Tescilin 1929 senesi çekiminden sonra başlamış olmasına nazaran katalogda kayıtlı tay mikdarı aşağıya çıkarılmıştır.

1930 da doğanlar 270 baş. Bu ırkda depo mıntıkası da dahildir.

1931 de doğanlar 340 baş. Bunlar yalnız Nonyusdan gelen taylara aittir.

1932 de doğanlar 370 baş

1933 de « 410 «

Uzun Yaylanın 1933 deki muhtelif yaşda hayvan mevcudu 3500 e yakındır. Kaza baytarının kaydine nazaran 1928 den bu güne kadar bu mıntıkada bin küsur adî aygıra idiç ameliyesi yapılmıştır. Uzun yaylada (Nonyus istikametinde çalışan Kangala 8. Şarkışlada 2, Adananın Saim Beyli kazasında 3 köyde) hayvanlar yıldı halinde hariçde bakılmakta, yaz ve

kış dağ ve meralarda kalmaktadır. Yılgılar umumiyet itibarile şahsa ait olmayıp bir köyün mevcut hayvanlarının bir arada bakılmalarile vücade gelmektedir. Her yetiştiricinin kendine mahsus bir işareti vardır.

Bu işaret taylara kızgın demirle vurulmakta ve bu suretle hayvanların tefriki kabil olmaktadır. En fazla hayvan sahipleri Kangal mıntıkasında iki yetiştirici dir. Bunlarda şunlardır :

Kangalda Hacı ağa yılığında 600-700 hayvan vardır. Buraya Başbakan İsmet İnönü tarafından 6 sene evvel bir Nonyus aygırı hediye edilmiş bu aygırla yıldıdan tefrik edilen 30-40 kısırağa sıfat yapılmıştır. Aygır elan oradadır, sıfada devam edilmektedir.

Kangalda sulu derede Rüştü nün de 400 - 450 hayvanlık yılığı vardır. Buralardan her sene bir haylı hayvan Eskişehir havalesine satılmaktadır. Uzun yaylada aynı mikdarda hayvan sahipleri olduğu gibi 2-3 baş hayvan yetiştirenler de çokdur. Uzun yayla içlerinde kışın barındırılmaları mümkün olmayan hayvanların Çukurova, Maraş altı denilen Pazarcık, İslahiye, Osmaniye taraflarına ve Derelinin Sultan Sazlığına vesaireye sevkleri ve kışı orada geçirdikten sonra bahar zamanı Mayıs 10 undan 25 ine kadar Uzun yaylaya avdetleri yem ihtiyaçlarının tevhit ettiği zarurî bir taamül halinde devam edilmekte isede yukarıda saydığım kışlakların zamanla fazla zeriata tabî tutulması otlakların sahalarını daraltmış ve Uzun yayla için bu menba da hemen hemen kapanmıştır. Kış mevsiminde takriben 1200 hayvan bu mıntikalara gönderilebilmiştir.

Kınarbaşı kazası dahilinde mebzulen mevcut çayır lar dolayısıyla at yetiştirmeye en müsait kısım esas Uzun yayla mıntıkasıdır. Sazır nahiyesi daha ziyade ormanlıktır. Uzun yaylada yalnız tabîî çayır lar bulunmaktadır. Pazarviran, toplar merkez nahiye ve mülhak köylerde az mikdarda yonca ekimine başlanmıştır.

Uzunayla kışlakları ve yeni mahsüllerde evsaf.

Yükseklik 1,35 - 1,55, vasatî yükseklik 1,42 - 1,50m. arasında dır. 1,43 m. kadar yüksek hayvanlarda göğüs çevresi 1,60 ve daha aşağı hatlerdedir. Mamafi 1,65 olanları da vardır. 1,42 - 1,50 yüksekliğindeki hayvanlarda vasatî olarak 1,58 ile 1,68 göğüs çevresi ölçülmüştür. Daha fazlası ender görülmektedir. Bilhassa burun üstü muhaddeb profildir. Boyunları kısaca, zahir ve katan ekseriyetle uzuncadır. Tırnaklar sağlam ve geniştir. Kusurlu tırnaklara çok tesadüf olunmaktadır. Bu hayvanlar hayatlarını yığı halinde idame ettikleri için mukavimdirler. terbiyeye kabiliyetleri müsaitdir. Bu kısraklardan Nonyus aygırlarile elde edilen birinci batın yavrular bir çoklarında büyük vasıflar kazanmaktadır. Gerek yükseklik, gerekse cüsse, beden teşekkülleri bir bakışta göze çarpmaktadır.

Hulâsa: eşkâli bedeniyedeki tekâmüle doğru giden değişiklik ümid ve arzulara emniyetbahş derecededir. Mamafi babadan intikal eden bu vasıflar aşağıda arzedeceğim veçhile iyi bir bakıma tabi tutulan yavrularda tezahür etmektedir.

Bir yaşındaki taylarda: yükseklik 1,37-1,43 santim arasında değişmekte ve göğüs çevresi vasatî olarak 1,50 sm. bulunmaktadır.

İki yaşındaki taylarda: yükseklik 1,40-1,50 sm. dir. 1,50 den fazla olanlar azdır. Göğüs çevresi 1,50-1,65 dir. Daha fazla gelenler de vardır.

Üç yaşındaki taylarda: yükseklik 1,45-1,55, göğüs çevresi 1,65-1,70 santime kadar çıkmaktadır.

Yurdumuz atcılığını ileri götürmek için çareler ve düşünceler.

Ordunun her sene satın aldığı hayvanlara bakılırsa kuvvetli ve iri kemikli büyük hayvanlara ihtiyacımız olduğu kolayca görülür. Bundan başka memlekette yetişen sıcak kanlı hayvanlar, süvari ihtiyacını da kapataмыyoruz. Çünkü

hatalı yetiştirme ve noksan gıda yüzünden bu hayvanların ekserisi normal bir bedeni inkişafa mazhar olmuyorlar. Bu hadise hayvanlarımızın dejenere olmasını mucip oluyor. Bununlabeleder yerli hayvanlarımızın çevik ve cevherli, meşakkatlere mütehammil ve çok kanaatkâr olmak gibi bir çok vasıfları vardır ki bunlar hiçbir zaman kaib olmamışlardır. Metodik çalışmalarla bedeni noksanları düzeltildiği taktirde atlarımızın en yüksek vasıflı hayvanlar arasında mühim bir yer alacağı şüphesizdir. Bunun için kendi hayvanlarımızı tamamen bir kenara atarak doğrudan doğruya ecnebi ırkı hayvanları memleketimizde üretmeğe çalışmak hiçbir zaman doğru olamaz. Atlarımızın islahında nazarı dikkate alınması zaruri görülen esasların en mühimlerini aşağıda maddeler içerisinde toplamak mümkündür.

- 1— adi aygırların istisnasız olarak idic edilmesi,
- 2— sıfat istasyonlarının arttırılması,
- 3— sıfatlardan sonra kısrakların kontrol ettirilmesi. gebe kalmayanların tekrar çektilmesinin temini.
- 4— çayırın islahı ve sünî çayırılıkların teesi.
- 5— yulaf ekiminin temini.
- 6— genç hayvanların kullandırılmaması ve halk tarafından idmanların fennî bir yola çevrilmesinin temini.
- 7— ahali hayvanatına alafranga nal ve teçizatın tamimi.
- 8— ahali tarafından yetiştirilen tayların kükûmet tarafından uygun fiatlerle satın alınması.
- 9— matlup evsafta olan tayların orduca 3-3,5 yaşlarında satın alınması.
- 10— ordu için alınacak genç hayvanlar için remont teşkilatının tesisi.
- 11— yetiştiricilikde muvaffakiyeti görülenlere ikramiye verilmesi.

Alalade bir damızlık intihabı ile yetiştirme işinin başlamış ve yoluna girmiş olmadığı yukarıdaki yazılardan anlaşılmalıdır ve bu istikmette birbirine bağlı bir çok işlerin de beraber yapılması lüzumu meydana çıkmaktadır.

Literatür :

- 1— Haralar şefi Ciki'nin raporu (Türk baytarlar cemiyeti mecmuası, sayı 706 Şubat 1932)
- II— muhtelif mülkiye baytar mecmuaları.
- III— Baytar Binbaşı Dr. Saimin Uzunyayla mintakasını tetkik raporu.
- VI— coğrafyayı iktisadi.

Yerli nebat Toksikolojisi.*Toxicologie végétale indigène.***I****Işkın = Ravend.***Rhei rhizoma = Rhubarbe.*Kor. Hyv. Hst. Dir. By. Yb. **Eşref Oytun**

Nebatlar Toksikolojisi hekimlik ve tecim acununda pek önemli bir yer tutar. Bu başlık altında yazacağımız yazıda nebatlar toksikolojisinden daha önce memleket nebatlarını tanımayı düşündük. Bu maksatla seçtiğimiz yerli nebat toksikolojisi başlığı altında tanıtmak istediğimiz bir nebatın ilk önce morfolojisini söyliyerek Floradaki yerini göstermek, birazıcık da Farmakolojisinden bahsederek işi açıklamak istiyoruz . .

Bu Konuyu 1932 yılında Firence yazılı Baytar hekimliği mecmuasında okuduğumuz Doktor Baytar L. Naudin'in bir keçide Ravend yapraklari Zehirlenme başlığı altında yazdığı bir Betke dolayısıyla inceledik . .

Işkın [1] Rhubarbe gibi yabancı bir kelime ile tanıdığımız nebatın Türkçe adıdır. Türkistan'da, Oral dağlarında, Anadolunun doğu memleketlerinde, Dağlık yerlerde kendi kendine yetişen belli başlı bir Otlur. Memleketimize ilâç olarak yabancı ülkelerden girer. Tecimde Çin ve Rus Ravendlerine çok rastgelir. Avrupa da bunu ekerek üretirler. Kökü Asyadan gelmiştir. Dağlarımızda kendi kendine yetişen bu nebatı kazanc yolunda tanımamız, Sağlık yolunda da zehirli parçalarını ayırt etmemiz faydalı olur.

Morfolojisi : Ravend çeşitleri ve soyları çiçekli nebatlar kümesinden ve poligone (polygoneés) familyasındandır. Üretici

[1]— Bize Ravendi ilk önce tanıtan ve Işkın adının kullanılması şerefini kazandıran Ertik başkanımız Tüm General Sadettin Savgan dır .

örgeni (organe de reproduction) vardır. Besleyici örgeni (organe de la nutrition) da eksiksizdir. Kendi varlığını tohumlariyle inançlar. Üremesi tohumların içindeki nebat yavrucukları (Embryon) sayesinde. Bilirizki, bunlardaki yumurtacıklar (Ovules) nebat yavrucuklarını büyütünceye kadar Karpel (Carpelle) denilen örgenlerde korunmuşlardır. Bunlarda istimat (Stigmate) vardır. Bundan ötürü, bu Soy nebatlar, tohumları örtülü (Angiosperme) bölümünde okunur. Ambriyonları meydana getiren parçalardan birisinde Fılka denilen Etizler (Corps) ikidir. Bu familyaya ilgili tohumlar yere dikilince çimlenir; açılır; ufacak bir nebat verir. Bu yeni çıkan nebat yavrucuklarında çift parçalı yaprak bulunur. Bu çeşit yavrucukları bulunduğu tohumları iki fılkalı nebat (Dicotylédons) sınıfına girmiş olur.

Bu familya nebatları, tohumları ile çiçeklerinin katımına göre bir çok oymaklara (Tribu) ayrılır. Tohumları küçüktür; Süveyda (Périsperme) vardır. Erkeklik örgenleri 5-9 kadardır. Kalis (Calice) altı parçalıdır. Kalis yapracıkları iki halka üzerine kurulmuştur. Çiçekleri çoğu beş dizi üzere bulunur.

Rheum soyunun çiçeklerinde hem erkeklik hem dişilik örgenleri vardır. Kimivakit kısırda kalabilir. Bir takımının çiçekleri pek süslüdür. Çevresinde üretici örgenleri koruyan çiçek kılıfları vardır. Çiçeklenme (Inflorescence) eksiksizdir. Kimisi çiçek yapracıkları olmadığından süslü görünmezler.

Ravend familyası yaprakları pek küçük değildir. Her yaprağın koltuğunda görülen kulakçıklar (Stypules) vardır; kenarları birleşiktir; tek parça halindedir. Gövdeyi bir kın gibi sarar.

Ravend soyundaki yaprakların biçimleri bir takımının yaprakları fustludur. Yaprak kenarları yırıktır. Bir takımının kenarlarında derince yırıklar yoktur. Yaprakların bu biçimlerine göre bir sürü çeşitler birbirinden ayırt edilebilir. Hekimlikte kullanılan Rheum Palmatum Linné çeşitlerinin yaprakları fustludur. Aynı soydan olan Tonguticum çeşidinde yapraklar derince yırıktır. Tecimde ve tabiblikte tanınmış olan Rheum

Rhaponticum yakrapları fustsuzdur ve derince yırıklar yoktur. Yaprak kenarları toparlak, dibi oyuk, kimisinin ucu sivricidir.

Yaprakların büyüklüğü ve durumu— Fuslu olanlarda yaprak oldukça büyüktür. Kuyrukları da uzundur. Yapraklar her bir ilinti de (Noeud) ayrı ayırdır. Hepsi de damarlıdır. El parmakları gibi yaprağın kuyruk yönünden çıkan Asdamarlar da vardır. Palmatum çeşidinde apaçıktır. Hemen hemen aynı kalınlıktadır. Yaprak kursu sivri ve beş fustludur. Yaprak kuyruğu toparlak ve üzeri olukludur. Yaprakları yırık olmıyanların bazılarında yapraklar oldukça büyük ve yumurta şeklindedir.

Gövdesi, Kökü— Ravendin gövdesi yer altında da bulunur. Yaprakları yırık olanların her sene toprak üstündeki gövdesi çiçek açtıktan sonra ölür; yerdekiler kalır.

Bunlar sürüngendirler. Sürünücü gövdeler üzerinde de katılmış (Adventif) kökler de vardır. R. Officinlis de bir kaç gövde bulunur. R. Palmatum da gövde boru biçimindedir. Tam yapraklılarda yaprakları taşıyan gövde rengi açık penbedir. Köklerin rengi donuk sincabimtraktır. İçide sarıcadır. Rhaponticum de renk daha açıktır.

Farmakolojisi: (Kullanma, Katım, Etki).— Işkınin tâze iken gövdesi sebze gibi kullanılır. Bazı memleketlerde yaprak sapları da pişirilerek yenir. Tecimde ravendin yer altı gövdesi, kökü satılır. Hekimlikte özünden ayrılmış sürünge gövdeleri ve kökü kurutularak kullanılmaktadır. Kurutulmuş yer altı gövdeleri çoğu parçalar halinde pazara çıkarılır. Bunlar Fabrikalarda toz haline getirilir. Farmakoteknik yöntemlerle başka başka biçimlere konur. Şurubu, Tentürü, Ekistresi yapılır. Bu suretle Eczanelerde satılması inançlanır.

Pazara çıkarılan parçalar ya büyük büyük dilimler şeklindedir. Yahut Fuseau şeklinde veya küçük toparlak parçalar halinde kesilmiştir. Kırılan yerleri penbe penbe görünür. Düz kesilen kesiklerde turuncu renkte damarlar vardır. Bu kesiklerin çevresinde bulunan damarlar şavklıdır. İngilterede ve Çinde yetiştirilen ravendlerin yer altı gövdesinde (Liber,

Bois tabakalarında) yıldızlar vardır. Rhaponticum de ise yoktur. Bu görüşler çeşitleri ayırd etmiye yarar.

Ravend tozu sarı renktedir. Kurusunun lezzeti daha acıdır. Hafifce baharlıdır. Dişler arasına konunca çıtırdar. Tükürüğü sarı turuncu renge, ve çokca kullanılırsa idrarı da sarıya boyar.

Ravend iştihayı arttırır. Hazımsızlığa karşı iyi bir ilâçtır. Barsak zafiyetlerinden ileri gelen kabızlıklara karşı verilir. Safra ifrazını tenbih eder. Gençlerin ishalinde ve ihtiyarların düşkünlüğünde faydası görülür. Çoğu başka ilâçlarla karışık olarak verilir. Veriş miktarları hastalığa ve ilâcın şekline göre değişir. Çokca verilirse sürgünü (İshal) arttırır.

Toksikolojisi : Rhubarbe ile en çok ekşit (Hamızî) zehirlenmeler görülebilir. Sodyum, potasyum ile birleşik oksalatlardan korkulur. Gövde katımında Glikozitler vardır, Rheo-tanno glikozitler astringent dir. Ötürük için faydalı olabilir. Anthracenique katımındaki glikozitler tersinedir. Sürgüdür (Purgatif). Bu glikozitlerden birçok cisimler ayırd edildiğini biliyoruz. Kimyada gördüğümüz Açıdum krisofanikum raven-din dokunucu maddelerinden birisidir. Anthracenique katımındadır.

Bu asit aslında mutedil bir cisimdir. Yalnız bu ve bunun gibi cisimlerin bir takım kalevi oksitlerle birleştiğini de düşünmeliyiz. Rübapta bazı emlah da türemiş bulunur. Oksitler sodyum, potasyum gibi cisimlerle birleşir. Oxalate de soude veya Potasse herhalde Acide oxalique den daha dokunucu olur. Ravendin yaprak kısmında oksalatlar çoktur. Yaprak kurusunu yiyenler Oxalet veya Bimalate de potasse ile zehirlenip ölebilir.

Beldek ve Sağıtma : (Symptome et Traitement) Rhubarbe yabraklarında zehirleyici maddeler miktarı, toprağın tabiatı, yıl, Yılçağ gibi türlü faktörlerin etkisi (tesiri) ile değişir.

(Keçide) yemden sonra iştihatsızlık, sıkıntı, bir kaç saat sonra sancı görülür. İnilti işidilir. Gözler fırlak, bacaklar ayırık ve bükük olur. Ağzından salya gelir. Ekşi ekşi kusar. Ötürük başlar ; bacaklarını kirletecek kadar sürgün görülür.

Hangi tabigatta bir zehirlenme olduğunu kestirmek için hayvanın yediği otu anlamak ve incelemek gerektir.

Hastalığı sağıtma için Tanin, Opium, Caféin verilir. Kimivakit hastalık ilerlemiş ve hayvan çok miktarda zehirli yaprak yemiştir bu ilâçların faydası görülmiyebilir.

Hahtalığı Ekşit (Hamızî) bir zshirlenme diyerek Bicarbo-nate de soude ile sağıtmağa kalkışmak doğru olmaz. Çünkü, Oxalate de soude türemiş olabilir. Bu ise Acide Oxalique ve başka tuzlardan (Emlah) daha çok zehirlidir.

En iyi önlem sağlığı korumadır. Buda zehirli yaprakları hayvanlara yedirmemekle olur.

Tarafın mihanikiyet tertibatı.

Sur le mécanisme du membre.

Uzman Baytar Binbaşı **Orhan Erkurt**

Bacağın mihanikiyet tertibatının bozukluğu hayvanı tamamen muattal bırakacak derecede çok mühim arızaların tevlidine sebebiyet verdiğinden bu tertibat tetkik ve mütalaaya şayandır.

Vücudun sikleti destek vazifesini gören kemikler vasıtasile nihayet ayağa intikal eder.

Hayvanın sikleti dört ayağa müsavi olarak taksim edilmiştir. Ön ayaklara daha fazla siklet isabet eder. Hayvanın dört ayağının istinat ettiği sathı vücudunun sukut sathı ad edilir. Düzgün amudiye'li bir hayvanda sukut sathı ön tarafa darca bir müstatil şeklindedir. Bozuk amudiyetlerde müstatil şekil kalmaz.

Şayet hayvan üç ayağı üzerinde istinat eder ve istirahatta bulunursa o vakit sukut sathı bir müselles teşkil etmiş olur. Bu müsellesin zirvesi arka ayaklardan birisinin istirahatı halinde arkada bulunur. Bu vaziyette bittabi vücudun bütün sikleti üç ayağa taksim edilmiş olur.

Hareket halinde ayak istinatta iken sikleti mahmuldür. Binaenaleyh tırışta iki ve dört nalda bir ayağa yüklenebilir. Şuhalde her ayağın her anda kendisine isabet eden sikleti taşımadığı bazen diğer ayakların sikletinde kendi üstüne aldığı vakidir.

Bu müsavatsızlık hayvanın ya şiddetli istihdamında ve yahut ayakların herhangi birisinin bozuk amudiyetli olmasında belirirki bazı hastalıklara vasat hazırlar. Sikletin ayağa intikal tarzı adi yürüyişte başka, süratlı ve dört nal yürüyüşlerde yine başkadır.

Adi yürüyişte sikletin ayağa intikal şiddeti süratlı, dört nal ve sıçramalardaki kadar değildir.

Hareketin şiddetile mütenasip olarak vücudun sikleti ayağa intikal edüp sürati intaç etmek üzere ayak yere temas eder. Ve bu temasta derecesine göre az veya çok bir aksi darbego-rür. Husule gelen aksi darbe şayet aksi darbeyi tadil edecek uzuvlarda bir uygunsuzluk varsa ayaktan bacağa intikal ederek bütün azaya aksedüp bir çok arızalar meydana gelmesine sebep teşkil eder. Aksi darbeyi tadil eden cihazlar kemiklerin birbirleriyle teşkil ettikleri zaviyeler, mafsallar, mafsallarda bulunan gudruflar, erbita ve nihayet ayaktaki vesadei huffiye, gudrufu canibiler, hivye, nesci vüreyki ve vüreykattır. Tadil edici uzuvların aksi darbeyi tadil edişleri muhtelif derecededirler.

Bilhassa ön ayakların bedene olan irtikâzları kemik vasıtasile mafsallı olmayup adele vasıtasiledir.

Bu tarzdaki irtikâzın da aksi darbeyi tadil edici bir keyfiyet olduğu pek aşikârdır.

Art ayakların bedene irtikâzı bila vasıta azım iledir. Buna mukabil artlardaki mafsalların teşkil ettiği zaviyeler (rıdfa ve hanep) daha alestikidir.

Her uzvun kendine ait darbeyi tadil etmesi darbenin vücuda intikalini oldukça tesirsiz bırakır.

Topuk mafsalı aksi darbeyi en çok tadil eden mafsaldır. Topuk mafsalı üç müteharrik azım ile inciğe mafsallaşır. Semsemani azımlarını birbirine bağlatan üst ve alt rıbatlarla canibi rıbatlar ve bunların üzerlerinde bulunan kabız erbita bu mafsalı fevkalade takviye etmiştir. Teşkil ettiği mafsal hayvan vücudundaki diğer mafsalların en müteharrikidir.

Mahmul olduğu siklet ise ehemmiyete şayandır.

Bu teşrihi hususiyeti dolayısıyla topuk mafsalı vücuda intikal edecek olan aksi darbenin nısfını tadil eder. Eklil mafsalıda topuk mafsalının hareket kabiliyetini aynı istikamette arttırır. Fakat eklil mafsalının kendi başına olan hareketi çok az olduğundan bir aksi darbeyi tadil etmeside azdır. Azımı eklil birinci süllama ve azımı semsenanii kebire rıbatlar ile bağlandığı gibi evtarı kabızada bilvasıta bu mafsalı takviye eder.

Aksi darbeyi tadil eden diğer uzuvlar ayakdadır. Bunlardan biri kadem mafsalı olup ikinci ve üçüncü süllamlar ile zervak kemiği arasında teşekkül etmiştir.

Bu mafsalın hareketi eklil mafsalından daha ziyade fakat topuk mafsalından azdır. Bu mafsalda topuk ve eklil mafsallarında mevcut olmayan ve fark edilecek derecede aşıkâr olan yan hareketi vardır.

Kadem mafsalı :

- 1— iki tarzda harekete malik olması,
- 2— eklil ile kadem kemiği arasında zaviyeli olması,
- 3— ayak ile alestiki irtibatı bulunması hasebile aksi darbeyi tadil eder.

Her üç ayak mafsalındaki erbitanın kemiklerin arka taraflarında bulunmaları mütalayaaya değer.

Bu erbita veteri sakip ve meskup kesilse dahi esabi mihveri cüzi değişmek suretile topuk mafsalı muallakda tutmağa muktedirler.

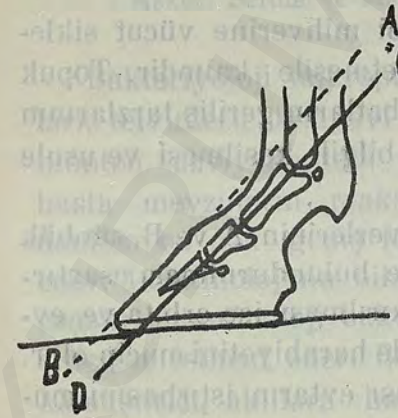
Her üç ayak mafsalı veterler ve bunların muavin erbitasile gılafları takviye ederler. Taban yere temas eder etmez erbita ve veterler gerilirler. Ayağın istinadından refine kadar geçen zaman zarfında mafsal mihverlerinin derinleştiği görülür.

Bu derinleşme bukağılığın arkaya ve aşaya inmesile belli olur. Ayak yükten kurtulur kurtulmaz mafsallar derhal eski vaziyetini alırlar. İstinatta mafsalların ayak mafsallarındaki erbitanın ve veterlerin gerilme dereceleri birbirlerinin aynı değildir.

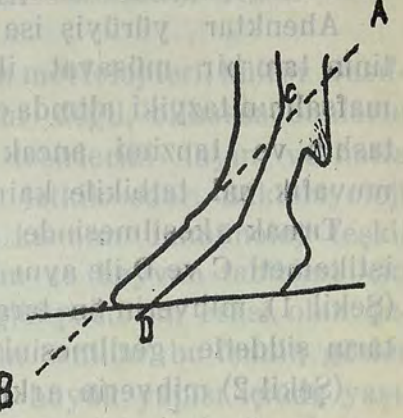
Bukağılığın fazla inhinası halinde bilhassa yukardaki izamı semsemanii kebir erbitaları fazla tazyika maruzdurlar. (rıbatı muallakı topuğun semsemanii kebirine verdiği şubeler)

Bunlardan sonra sakibe fazla gerilir. Üçüncü süllam ve mafsalının erbitaları daha az gerilmeğe maruzdurlar. Ayağın yere değmesinden itibaren geriye savruluncuya kadar veteri sakip ve ayağın diğer rıbatları gergindir. Ayağın yere istinadını müteakip azmızevraki rıbatları dört adet eklil bukağılık

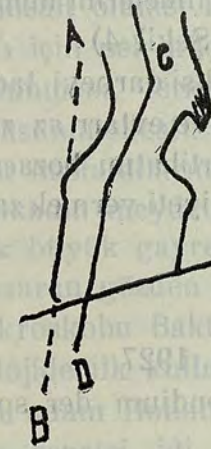
rıbatları, gadarifi canibiye, birinci süllam rıbatları ve basıtarlar ve veteri ariz çok kuvvetle gerilirler. Bu suretle azmızevraki kadem mafsalının arkasına kuvvetle tazyik yaparak azmı

(Şekil-1)

(Şekil-2)

(Şekil-3)

(Şekil-4)

eklinin nihayeti süflisi azmı kademin sathı mafsalisine tazyik eder. Vücudun ileriye doğru hareketi esnasında ayağın yere kakılmasile hasıl olan aksi darbeyi en çok eklil mafsalı alır. Ve kendi hususiyeti dolayisile mukavemet gösterir.

Hayvanın rahat yürümesi için ayağın serbest ve maniasis hareketi lâzımdır. Ayağın hareketinin müşkülleşmesi yürüyüşün ahengini bozduğu gibi ekseriyetle evtar, erbita ve izamın hastalanmamalarını intaç eder.

Ahenktar yürüyüş ise ancak esabi mihverine vücut sikletinin tam bir müsavat ile intikal etmesile kaimdir. Topuk mafsallının tazyiki altında evtar ve ribatların geriliş tarzlarının tashih ve tanzimi ancak tırnağın bilgili kesilmesi ve usule muvafık nal tatbikile kaimdir.

Tırnak kesilmesinde esabi mihverlerinin A ve B sünbük istikameti C ve D ile aynı istikamette bulundurulması esastır. (Şekil 1), mihverin ön tarafa doğru kırılması ise erbita ve evtarın şiddetle gerilmesini ve neticede harabiyetini mucip olur.

(Şekil 2) mihverin arkaya kırılması evtarın istirhasını mucip olacağından aidiyeti bulunan adalat daima tekallüs halinde bulunurlar ki yine neticede evtarın harabiyetini intaç eder. (Şekil 3).

Mihverin sağa veya sola inhirafı esabii birbirlerine bağlayan erbitaların bazılarının şiddetle gerilmelerini mucip olur. Neticede Exostose lar teşekkül ederler. (Şekil 4)

Şu halde tırnağın hatalı kesilmesi aksi darbeyi tadil eden mafsalları ve bunları takviye eden erbita ve evtarı az zamanda harap ederek tarafın mihanikiyeti tertibatını bozacağından tırnak kesilmesine layık olduğu ehemmiyeti vermek zaruridir.

Literatür :

- I— A. Fischer, Der Fuss des Pferdes. 1927.
- II— Fröhner und Silbersipe, Kompendium der speziellen Chirurgie für Tieraerzte : 1924.

Bakteriyoloji

Askerî Serum ve Aşı evi Lab. şefi **Sadeddin Yarar**

Bakteriyoloji mikropların yalnız morfolojileri, kültür vasıfları, telvinleri, kimyevî hassalarını değil, bilhassa bunların münden uzviyetlerdeki kompleks tesirlerini tayin, ve hatta hasta mevzuların reaksiyonlarını tetkik eder. Bakteriyoloji denilen bu pek geniş fennin son kısmını immünoloji teşkil eder. İmmünolojinin bilinmesi insan ve hayvan tabipleri için esastır. İmmünoloji bakteriyoloji gibi pastörün esasî olan keşiflerine istinad eder. Bu gün bütün canlılar bu fennin gözler kamaştırıcı, akıllara hayret verici büyük yapısı içinde yaşıyorlar. Yine bu eser sayesinde ara vermeden meydana gelen pek güç keşiflere aydınlık bir zekâvetle insanlar nüfuz edebiliyorlar.

Bir fen meydana gelirken onun inkişafı için luzumlu şeraitin müsait olması lâzımdır. Bakteriyolojinin de doğması ve inkişafı için pek küçük canlıların etüdüne yarayacak bir aletin bulunması, fermentasyonun bir sır zannedilen (Proceus) prosesünün keşfi, tenasülüne binefsihi nazariyesinin yıkılması, nihayet hastalıkların hususiyeti hakkında tabiplerde hasıl olan tam itikadın meydana konması icabetmiştir.

Pek büyük gayret neticesinde kazanılan bu dört meseleyi muhtasaran gözden geçirelim :

Mikroskobu Bakteri ve protozoerlerin keşfinde yani bakteriyolojide ilk kullanılan müjdecî (Antoine de Luwenhoeck) dır. Bu adam Hollandada (Delft) şehrinde 1632 de doğmuştur. Babası sepetçi idi. Kendisi çuhacılık ve kurdela gibi ufak şeyler ticaretile işe başlamış, daha sonra şehrin tanınmış tüccarları arasına girerek Amısterdam çuhacıları sendikasına dahil olmuştur.

Sâkin ve güler bir yüz, büyük kenarlı fôtr şapka, siyah bir kostüm ve yakasında beyaz bir tülbent taşır ve hususî

bir mutavaat bu adamın yeğane vasfı idi. İlk evvelâ adeseleri cilâlamayı düşünmüş, buna muvaffak olduktan sonra, bu adeselerin gördükleri işi imtizaç ettirmiş ve ilk mikroskobu kurmuştur. Bu aletten dört yüz dane kadar yapmış ve nasıl bakılacağını da herkese göstermiş ve öğretmiştir.

Bu adamı bu işe sevkeden hanğı kuvvettir... Bu fennî merak nereden geliyor. Resmin mucidi bir çömlekcinin oğludur; sevdiği bir çoban kızının duvara akseden silüetine göre çizdiği hatlar la bugünkü resmin temellerini atmıştır. Fekat ilk mikroskobu kurmak arzusunu hisseden (Leuwenhoeck) e bu gizli arzu, araştırma hevesi nereden gelmiştir, bu bugün için bir sır halinde kalmaktadır. Yapdığı ilk aletlerle tatlı ve deniz sularına, bir çok menkulara, dişlerde hasıl olan sarı kirlere (Tartre dantaire) bakarak bir kum danesinden milyon defa daha küçük diye söylediği bir çok canlılar görmüş ve yaptığı bütün muayenelerinin neticelerini fena bir Hollandalı lisanile yazmıştır. Zira pek iptidai bir adam olan bu kâşif kendi dilinden başkasını bilmediği gibi yaptığı aletler altında gördüğü canlıların da resimlerini çizecek kabiliyette değildi. Leuwenhoeck bu yazısından sonra nam aldı, ismi her tarafa yayıldı ve bir alem keşfeden bu çuhacıyı görmeğe dünyanın her tarafından bir çok kimseler, prensler hatta kral büyük Piyer (Piarre le grand), flosolflar, kilise ve devlet edamları onun mikroskoba bakmasını seyretmeye koşuştular.

Bugün öyle zannediliyorki (Leuwenhoeck) değil yalnız protozoer ve şampinyonları hatta koksi, basil, ve spirilleri de görmüş ve emniyetle denildiği üzere bir birinden ayırt etmiştir. Bu cahil çuhacı ve ondan sonrakiler sayesinde bu pek küçük canlılar tetkik edilmiş, tasnif edilmişlerdir.

Keşif pek büyük fekat hakikatte az bir şey intaç ediyor,..

On sekizinci asırda bir takım işsizler ve flozoflar eğlenmek, veya kritik maksadile, tabiatın garabetile kendilerini eğlendirmek istiyorlar, ve (Levwenhoeck) aletile sperm hayvancıklarını görüyorlar, fekat nasıl isim versinler, düşünüyorlar, aralarında müzakere ediyorlar, yeni doğmuş kurbağa

şekline benzeyen insan sürfeleri diye isim vermeği muvafık buluyorlar. Bütün bu keşifler uzun zaman uyur bir halde kalıyor, nihayet 18-19 uncu asırlardadırki uyuyan bütün keşifler yeniden seyirlerine devam etmeye başlamışlardır.

Fermantasyon hadisesi pek eski devirlerde yaşayan insanların nazarı dikkatlerini celbetmiş ve bunların hayretle bakdıkları bir hadise olmuştur. Bu insanlar kendi gıdaları için bazı şekerli meyvaların usarelerini hazırladıkları zaman, usarenin alt yani sulu kısımlarında o gün için binefsihi diye kabul edilen bir hareket, mayiın kaynamaya benzer bir şekilde yükseldiğini ve gaz habbelerinin mayiın sathına kadar gelerek çatladığını görmüşlerdir. Bununla beraber fermantasyonun fennî tarihçesi oldukça yenidir.

Gazlerin etüdü, tabiatlerinin tayini, 17-18 inci asır kimyakerlerinin işidir. (Lavoisier) fermantasyon hadisesini basit bir formülle göstermek ister, fekat fermantasyon için lâzımı gayri müfarik olan levürler lavoisier nin ne muadelesinde ve nede tecrübelerinin şemasında hiç nazarı itibare alınmıyor. Levürler çok eski zamanlardan beri malûm hatta (Leuwenhoeck) dahi bunları görmüş, şekillerini yapmış fekat bu canlıları kimyevî bir mürekkep diye kabul etmiştir. Ancak 1835 tarihlerinde Fransa da baron Cagniard - Laton Almanya da Schwann, Helmholtz, Kützing levürlerin tabiatlerini mütalaa ederek bunların nebatî tabiatte canlılar olduğunu söylemişlerdir. Fekat zaman müsait değildi. Ne Fransada ve nede Almanyada bu keşifleri dinleyen olmamıştır. Bu keşiflerden sonra (Liebig) canlı levürlere atfedilmek istenilen fermantasyon hadisesini gayri malûm bir sebebdan mütevellit muvazenenin bozulmasına atfediyor.

İşte nazariyeler, fermantasyon hadisesinin fennî cihetten izahına gayret eden gayet süslü kelimelerin ortaya atıldığı ve (J.B.Dumas, Claude Bernard) gibi alimlerin de karanlık bir hadise gibi diye kabul ettikleri böyle bir zamanda Pastör fermantasyon işini ele alarak etüdlerine başlıyor.

Pastör 1856 da (Lille) fen fakültesi reisi iken oranın pancar tüccarlarından birisi tarafından fermentasyon alkolik üzerinde bazı suallere maruz kalıyor. Bu tüccara cevap verebilmek hevesile evvelâ pancarlarda husule gelen fermentasyonu ve sonradanda sütün fermentasyonunu mütalaa ederek 1857 de Lille tıb cemiyetine ve sonradanda fen akademisine fermentasyon laktik üzerindeki ilk notlarını veriyor.

Pastör fermentasyonu etüdetmek için hiç canlı cürsum ihtiva etmeyen fekat fermante olabilecek bir vasat hazırlayarak hararetle takın etmiş, ve uzun zaman bozulmadan sakladığı bu vasata saf bir halde yani mikroskobik hiç bir canlıla bulaşık olmayan pek az bir miktarda ferman ilâve ediyor.

Pastör bu işle bakteriyolojiyi bu günkü hale getiren tekniklerden birinin banisi oluyor. İşte bu zamanlardadırki 1857-1865 arasında bir sürü taharriyat o zamana kadar fermentasyon hadisesi hakkında kabul edilegelen nazariyeleri alt üst ediyor ve cürsüme mesleği galebe çalıyor. Tıb, cerrahi ve biyolojinin esasları endüstride bir çok meseleler, hayat ve ölüm meseleleri canlanmış daha doğrusu yaradılmış oluyor.

Fermentasyon meselesinden ziyade hayatın menşei, mevzuu üzerine gerek dinin ve gerekse filozoflar tarafından kabul edilen sistemler bir çok âlimlerin zihnini kurcalamağa başlıyor.

(Virgil) ölmüş bir buadan arıların nasıl meydana geldiklerini anlatıyor.

(Aristote) yılan balıklarının nehir çamurlarından ve tırtılların şebnemlerden husule geldiğine inanırdı. Krunu vüstada, rönesansda, hatta daha sonraları 1652 de (Van helmont) namındaki bilgine göre kirli bir bez buğday dolu bir kaba konursa 21 gün nihayetinde fermentasyon buğday danelerini fareye inkilabettirmektedir. (Voltaire) filozofik lügatında 1750 tarihlerine doğru (Needham) isminde bir İngiliz jesvitinin koyun eti üsaresi ve çavdar mahlutundan yılan bahğı meydana getirdiğini nakletmekte ve pek meşhur bir fizikeinin de (Needham) ın münkir olduğunu söylediğini ilave etmektedir.

17-18 inci asırlarda bu zamana kadar kabul edilen fikirleri yıkmak için sarfedilen kuvveti takip etmek, anlamak çok enteresandır.

(Florentin François Redi) nin Sinekler üzerinde, (Swammerdam) ın arılar üzerindeki yaptıkları tecrübelerden biri tenasülüne binefsihi nazariyeleri zorlukla kabul edilmeğe başlanmıştı. Fakat mikroskop altında sularda ve hava ile temasa bırakılmış mankularda, görülen binlerce canlılar nereden geliyorlar?... Bunlar nazarları tekrar tenasülüne binefsihi nazariyelerine çevirmeğe kâfi geliyor. Bütün bu meseleler üzerinde Spallanzani, Fr. Schulze, Th. Schwann, H. Schröder münakaşalara girişmiş kahramanlardır.

Paris akademesinde yapılan bir münakaşadan sonra Pastör bu meseleyide etüde icbaretiliyor ve yaptığı uzun araştırmalardan sonra 1860 fen akademisine verdiği notunda havayı nesimide küçük canlı korpüsküllerin mevcudiyetini izah ederek tenasülüne binefsihi nazariyelerini yıkıyor ve bu keşfile de metot meseleleri ve tecrübevi bakteriyolojinin açılma törenini yapmış oluyor.

Şimdi bulaşıcı hastalıkların etüdüne hazırlanmış bir halde bulunuyoruz.

Bu meselelere yaklaşılabilecek zamanın biricik adamı Pastördür.

Pek uzun zamanlardanberi enfeksiyon fermentasyona yaklaşılmakta ve sirayet üzerindeki fikirler de gayet küçük uzviyetin çoğalması nazariyeleri üzerinde toplanmakta idi.

Oldukça hazırlanmış birhalde bulunan Pastör patoloji sahası üzerinde yürümeye cesaret edemiyor hatta bu işlere gücünün yetmeyeceğini söylemek tevazuunu gösteriyordu. Bu büyük bilgindeki tavazu eseri her yerde çıkan yazılarda geçmektedir. Ne büyük bir meziyyet...

Bir çok mukavemetten sonra Pastör nihayet işe başlıyor. Hayatında fıkariyeden hiçbir hayvanı disseke etmemiş, hatta ipek böceğine bile dokunmamış olan bu büyük adam Fransanın

midi diye isimlenen sıcak mıntakasında ipek böceği yetiştiricilerini bıktıran bir hastalığı etüd etmek üzere oraya hareket ediyor. 1865 tarihlerinde hasta ipek böceklerinin vücutlarında bulduğu, mikroskopta görülen beyzi şekildeki korpüsküllerin rollerini gösteriyor. İpek böceklerine musallat olan kara taban = Pélerine ismi verilen hastalığın etiyoloji ve profilaksi çarelerini meydana koyuyor. Aynı zamanda bu hastalık amilinin yanında yine ipek böceklerinde (Sütliğin-La flacherie des veres a soie) denilen marazı yapan diğer bir hastalığı da meydana çıkarıyor.

Pastör bu zamanlarda kendinde şüphe ve tereddüt hasıl eden büyük meselelere yaklaşabilmek kuvvetini hissediyor, bilhassa hastalıkların sirayeti kendisini ziyadesile işgal eden bir mesele oluyordu.

Fakat bu derin meselelerle uğraşmak demek o zamanın cerrah ve tabiplerilede fikir mücadelesi yapmak demektir. Görülüyürki Pastörün üzerine aldığı iş pek ağır ve sert bir mücadele kapısı açdırıyor.

Siirlerle olduğu kadar, pek ince düşünüşlerlede nam almış olan (Paul Valéry) bütün yüksek yaratıcılar kendilerini mukavim kılmalıdır-diyorki bu doğru sözü Pastöre temamiyle tatbikedebiliriz. Pastör söylüyor, bağırıyor, sesi her taraftan işidiliyor, fakat ancak iki kişi (Laennec) ve (Retonneau) karanlık, ve batıl, hiç kıymeti olmayan fikirleri, nazariyeleri artarak Pastöre yaklaşıyorlar. Modern tıbbın kuranı, banisi olan Pastör bu suretle hastalıkların hususiyeti üzerinde ilk esasları meydana koyuyor.

Zamanın namlı klinisyenlerinden olan (Trousseau) da Pastörün fikirlerini kabul ederek sirayet meselelerinin pek sıkı bir surette spesifisite (Spécificité) ye bağlı olduklarını ve bu sebepten Pastörün keşfini hatırlatarak fermentasyon alkolik, laktik ve butirik için de hususi isporların mevcut olabileceğini dolayısıyla her hastalık için de hususî isporların mevcudiyetini düşünmenin akla yakın olduğunu ilave ediyor.

1877 senesi 30 Nisanda Paris fen akademesinde Pastör ve Joubert in septisemi ve şarbon üzerinde birinci notları çıkıyor.

Şarbonun etiyolojisi üzerinde yapılan bu mesai bir model olacak kadar kıymetlidir. Bu mesaisile Pastör artık kat'i muharebeyi kazanmış ve muzafferiyeti temin etmiş sayılabilir. Fakat bu büyük adam yeniden fenni mücadelelere girişmek mecburiyetinde kalıyor. Çünkü birçok bilginler şarbonlu hayvanlardan ölümlerinden birkaç saat sonra alınan kanın diğer salim hayvanlara zerkile bu hayvanlarda şarbonda başka bir marazdan ileri gelen ölümün sebebini anlayamıyorlar ve bakteridinin şarbonun âmili olmadığını iddiaya kalkıyorlardı. Pastör mesai arkadaşlarıyla bu bilginlere salim hayvanlara zerkedilen kanın şarbon bakteridilerinden başka ve ölümden sonra kanda çoğalan diğer bir mikrop ihtiva ettiğini göstermişler ve bunun vibriyon septik ismi verilen anaerop bir mikrop olduğunu ve ölümden sonra kanı istilâ ettiğini tecrübeleriyle isbat etmişlerdir.

1878 den sonra Pastör insanların bulaşıcı hastalıklarıyla de uğraşmaya başlıyor. Mesai arkadaşları Roux ve Şamberlan ile hastanelere giderek hasta koğuşları, otopsi odalarına devamla başlıyor.

Hiç patoloji bilmeyen, bir ameliyat görmediği gibi, hasta muayenesini de bilmeyen fakat kimyager, zeki bir fizyolojist olan bu bilgin doğum hastalıkları ve cerrahî ile bütün tıbbın esaslarını meydana koymaya muvaffak oluyor.

Pastör (Maurice Reymond) namında bir hastanın kan çıbanlarından ve yine osteomiyelitli bir hastanın püsünden yaptığı muayenelerde salkım şeklinde dizilmiş korpüsküller görüyor, aynı bir mikrobun iki hastalığı yaptığını söyleyerek «osteomiyelit kemik fronkludur» diyor. Bugün birçok bilginlerin ve bakteriyolojistlerin tekrar ettikleri bu cümle o zamanın birçok cerrahlarını güldürüyor.

Paris maternite (Maternité) doğum evinde hummayı nefesinin verdiği ölüm vakalarının önüne Lister metodele durulmaya çalışıldığı bir zamanda Pastör bu epideminin hasta

kadınlardan mikrobun salim kadınlara naklile hasıl olduğunu göstererek gittikçe artan ölüm vakalarının önüne geçiliyor.

Fen akademesinde bir münakaşada zamanın namlı kadın Doktorlarından birisi Pastörün fikrini cerhederek bu kadın hastalığında katiyen mikrop bulunmadığını söylüyor. Pastör siyah tahta başına geçerek hummayı nefasinin âmili olan mikrobun resmini yaptıktan sonra «işte bak senin göremediğin mikrobun resmi budur» diyerek sükûtle iktifa ediyor.

Bakteriyoloji tesis edilmiş, esasları ve bütün tekniği kurulmuştur. Şarbon bakteridi, vibriyon septik, istafilokok, ve istereptokoklar keşfedilmiş ve patojen rolleri gösterilmiştir. Pastör artık bütün mikrobi hastalıklarda aynı yolda rastırmalarına devam edebilir, fakat önünde diğer bir yol açılıyor. Fermantasyon etüdü için dissimetri moleküllerden başlayan bu kimyağır mikrop la mün ten uzviyetler arasında husule gelen mücadelenin sebeplerini araştırmayı girişmek istiyor.

Birçok mikropların keşfi, kültürleri, şeffaf ve sulp vasatlar üzerinde tefridleri, pek ince teknikler mahsulu olan boyamaları, morfolojik, biyolojik etütleri 1881-1898 senelerinde (Robert Koch) ve Alman mektebinin mesailerile meydana gelmiş tüberküloz, ruam, difteri, kolera, hummayı tifoidi, tetanoz ve diğer birçok mikroplar mütalaa edilmiştir.

Pastörün idare ettiği Fransız mektebi daha ziyade muafiyetin esası olan meselelerine bağlanıyorlar, bu yolu Pastör pek iyi intihap etmiştir.

Zekâsındaki cevvaliyet, incelik kendi etrafında çalışanlara bir rehber olurdu, bu zeki adam laboratuvar arkadaşlarıyla kendi tarafdarlarını hakikate inandırmış iken birçokları yine inkâretmeye çalışıyorlardı.

Meselâ bir İngiliz müellif yazdığı eserinde (dünya akılsız kimselerin makul zannettikleri batıl fikirlerle dolmuştur) diyor ve bilhassa Pastörün nazariyelerine hücum ederek «hastalıklar bizim içindir» diyerek bu büyük yazısına nihayet veriyor.

Hastalıklara karşı viladî veya kisbi olan şahsi, ırkî mukavemetler eski zamanlardanberi malumdur. (Fracastor) 1546

bulaşıcı hastalıklar üzerinde yazdığı kitabında, çiçek ve kızıla bir yakalanmakla kisbi bir muafiyet kazanılacağını nazarı itibare alıyor. Sydenham da çiçeğe yakalanan eşhasın arızı bir çiçek intanına karşı muafiyetleri yazılıdır.

Trousseau çiçek üzerindeki yazılarında birinci hastalığa musabiyette muafiyetin kazanılmış olduğunu söylemekte, diğer birçok bilginler de humayı asfar ve frengiyi bu çiçek serisine sokmaktadırlar.

Variolisation un namlı hikâyesi malûmdur. Bu aşılama on birinci asırda siyamlılar ve Çinliler tarafından tanınmış daha sonraları de kullanmışlardır. O zamanlar cilde çiçek püstüllerinin incelenmiş kabukları sokulmakta idi.

Variolisasyon daha sonraları Türkiyeye da girmiş bilhassa yüzlerinin bozulmasından korkan gürcü kızları kolları ve vücutlarının bir nahiyesine çiçek virüsile bulaştırılmış iğne batırarak kendilerini aşılarlarmış.

İstanbulda bulunan (1721) İngiliz sefirinin karısı (Ledy Montagu) gürcü kızlarının kullandıkları usulü öğrenerek memleketine dönüyor ve variolisasyonu İngiltereye tanıtıyor.

Bu aşığı İngilterede (Edvard Jenner) Gloucester kontluğunda köylülere arılatarak beygir ve bakarat çiçeklerinin insan çiçeğine karşı bir mukavemet verebileceğini söylüyor. Jenner tam yirmi sene çiçekler üzerinde çalışarak gayet güzel bir eser meydana getirmiş, 1798 de bütün tecrübelerinin neticelerini neşretmiştir.

Pastör Jennerin bütün mesaisi üzerinde uzun zamanlar düşünerek bu muafiyet meselesinin bütün bulaşıcı hastalıklar tarihine hakim oduduğunu söylemiştir.

1879 son baharında Roux ve Şamberlan ile beraber tavuk kolerası üzerinde araştırmalara başlıyorlar. Roux istirahat için birkaç gün laboratuvardan uzaklaşıyor, hergün pasajedilmek icabeden tavuk kolerası kültürlerinin pasajını her nedense Şamberlan unutuyor. Dört beş gün sonra dönen Roux pasaj edilmeyen kültürlerin artık tavukları muayyen zamanda öldürmediğini görüyor.

Ve korkarak Pastöre meseleyi anlatıyor. Pastör zekâsı ve seri buluşlarından istifade ederek tecrübelerine başlıyor.

İşte burada iki büyük prensip kurulmak üzeredir: 1— virüslerin suni olarak attenüasyolalı (Atténuation), 2— bu attenue virüslerle vikayevî aşılama. Bu iki büyük prensip fail muafiyet vasıtasile bulaşıcı hastalıklara karşı vikayenin esaslarını kurmuştur. Tehziledilmiş virüslerin zerkile uzviyetler de hafif, bazan hiç belli olmadan geçen bir hastalık tevlid edilerek intanın tabii hücumlarına karşı vikaye edilmiş olur. İşte bu aşılama metotlarını canlılar Pastörün büyük zekâsına medyudurlar.

Bu pek büyük bir iştir. Pastör tabiatı tashihi bize öğretmiştir. Tıpkı (Renan) nın dediği gibi «tabiat yakabileceğini yaptı, şimdi insanlar onun bıraktıkları yerden işe başlayacaklardır».

Pastör tavuk kolerasından sonra şarbon, şarbondan sonra domuz rujesi nihayet kuduz üzerinde araştırmalar yapmıştır. Gönül öyle arzu ediyorki bu yüksek adamların bütün meseallerini, düşüncülerinin derinliğini, teknikteki kabiliyetlerini adım adım takip edilsen ve meslekdaşlara yazabilsek; fakat bu mümkün değil, bununlaberaher kuduz üzerindeki mesai neticesindeki neşriyatlarının ihtisarını nakledeyim.

Kuduz gözle körülmeyen, ve kültür vasatlarımızda üretilmeyen bir virüsten ileri gelir. Haizi ehemmiyet değil. . . . Pastör gayri malum bir virüs üzerinde çalışmaya hazır. Kuduz hayvanların salyalarında virüsün mevcudiyeti gayri muayyen, şu halde cümleyi asabiyeyi merkezide aramalı.

Kudurmuş hayvanların dimağlarından yapılan zerklerde devamı, tefrih müddeti değişen bir hastalık tevlid edilir. Şu halde bu tavşanların dimağından seri halinde dir sürü telkihat yapılırsa nihayet muayyen devri tefrihle tavşanı öldürebilecek bir virüs elde edilebilir. (Sabit virüs) virüs fikste bulunduktan sonra bu patojen virüsün kuvvetini azaltmak için bir usulün aranmasına ihtiyaç vardır. Bu iş için de nuhai ziyasız yerlerde 22-23 derecelerde kurutmak kâfi gelecektir. Artık hayvanatı bu hastalığa karşı korumak kabil olmuştur. Şimdi bu

aşığı insanlara tatbik edebilmek cesaretini göstermek lâzım? . . .

1885 senesi 6 Temmuzunda Alsaslı küçük çoban (Jos eph Meister) birinci defa olarak antirabik aşığı alıyor. Hastalığın tefrih devrinin uzun olmasından istifade ederek Pastör aşısı o zamana kadar ölüme mahkûm olan ve kuduz köpekler tarafından ısırılan insanlar vikaye edilmiş oluyor.

İnsanlara ilk tatbik edilen immünoloji zaferle işe başlıyor, Pastör artık karşımıza değil yalnız fikirleri, fekat tekniğilede namılı insan kurtarıcısı olarak çıkıyor. Pastör metodu dünyanın her tarafına yayılıyor, ismi toprak üzerinde yaşayanlar tarafından şükranla anılıyor.

**

Bulunan yeni usuller sayesinde virusiyetinde tadilat yapılmış mikroplarla muafiyet verilebiliyordu. Fakat yeni bir araştırma eseri diğer bir prensibi meydana koymaya sebep oluyor.

(Klebs) tarafından görülen ve (Löffler) tarafından da iyi edüdedilen kuş palazı amili patojen tesirini ifraz ettiği zehirlerle yapılmaktadır.

1888 de Roux ve Yersin difterinin et suyu üzerindeki kültürünü süzerek bu muakkam kültür filtresi ile de hastalığın aynı arazını tevlid ediyorlar.

Koux nun bu keşfinden sonra bir çok bulaşıcı hastalıkların marazi fiziyojileri aydınlanıyor. 1890 da (Frankel) tecrübevi olarak anti difterik muafiyeti meydana koyuyor, aynı sene (Behring) ve (kitasato) hayvanlarda anti toksin hasılatını meydana çıkarıyorlar.

Nihayet 1894 senesinde (Roux, Martin, Chaillou) Buda-peşte kongrasında beygirlerin anti toksin hasılatı için elverişli olduğuna dair bir not veriyorlar. Böylelikle seroterapiyi ilk olarak pratiğe sokuyorlar.

Artık İmmünoloji hastayı iyi etmek ve vikaye etmek gibi iki büyük metoda malik bulunuyor.

Birisi aşılama sonra bilhassa aşı tatbik edilen mevzuların hasıl ettikleri fail muafiyet, diğeri vikaye edici maddelerin nakli (münfeil muafiyet) ki bu da muayyen bir cürsüme

karşı itina ile hazırlanmış hayvan serumları ile temin edilmektedir. Bu iki ölmez, genel prensip günden güne tadilâta uğrayarak diğer bir çok hastalıklara da tatbik edilmektedir.

Pastör usulu aşılama virüsü azaltılmış mikrop kullanılmakta idi. Daha sonra (D.E. Salmon, Th. Smith, Chamberland, Roux,) öldürülmüş mikrop zerkile de muafiyet verilebileceğini göstermişlerdir.

Canlı mikroplardan az miktar veya zerk yollarını değiştirerek pek tehlikeli mikroplarla bile muafiyet vermek usulleri bulunmuştur. Nihayet filtre edilmiş kültür mahsulatı, zaiflatılarak fekat antijenik tesirleri baki kalmak şartıyla) gibi maddelerle muafiyet çareleri bulunmuştur.

Seroterapide de difteri, tetanoz, yılan zehirlerine daha sonraları Veba, kolera menenjit, botolizme karşı serumlar hazırlanmıştır.

Bu parçayıda bitirmeden evvel 1891 senesi noelinde ümitsiz bir halde iken ilk difteri serumu tatbik edilerek kurtarılan çocukla, bugüne kadar sayısı bilinmeyen insan yavrularını kurtaran bu hayati maddeyi bulan büyük bilgilere şükran medyunu olduğumuzu hatırlatmadan geçemeyeceğim.

Zamanımızda immünoloji üzerinde çalışılan en mühim meseleler, fail ve münfeil muafiyetlerde intiha, kudretleri ve sureti tesirlerini daha iyi anlayabilmek için yapılan araştırmalardır.

Pastör muafiaet üzerinde bir çok fikirler söyler, Chauveau, Hans Büchner ve daha diğerleri başka fikirler beyan ederler. Ozaman bir çok tecrübeler yapıyor, müteasî uzviyetlerde mikropların vaziyetleri takib ediliyor, ensaç ve aza parçaları kesilerek patolojistlere müracaat ediliyor.

Büyük bir biyolojist olan (Elie Metchnikoff) süfli uzviyet üzerindeki araştırmalarında kan beyaz yuvarlaklarının müdafi rollerini görüyor.

Ve o zaman ortaya koyduğu fikirleri diğer mücerriplerde aynen tasdik etmişlerdir. Mamafî bugün bizler mecnikof nazariyesini muayyen hududlara kadar götürebiliyoruz. Bu bilgile

beraber yürünürse muafiyet bir fagositoz hadisesinden ibaretir. Fagositozu ise evvelâ hücrevi hassasiyet, şimiyotaksi, angopman, nihayet hazımdan mürekkeb dört hadise teşkil eder.

Mecnikofun bu büyük mesaisi o zaman pek zengin ve faideli araştırmalara başlangıç olmuştur. Mecnikofun hücre nazariyesine mukabil bir çok mücerripler ahlâtın muhafız maddeler ihtiva ettiğini göstermişler, bilhassa Behring, bu meselelerin mekanizmasını, Pfeiffer tecrübelerini, nihayet Bordet de en derin noktalarına kadar mütalâa etmişlerdir.

Roger ve Charrin sonradan da Bruber ve Durham taraflarından aglütinasyon hadisesi görülmüş, Sicard, ve Fernand Vidal taraflarından da tıbda kullanılacak bir metod haline getirilmiştir. R. Kraus serumların presipitan hassalarını bulmuş, Ramon flokülasyon taamülünü meydana koymuştur.

Bugün bütün bu taamüller sayesinde titraj ve mikrop tefridleri yanlızsız olarak yapılabilmektedir. Bordet mikroplar üzerine ahlâtın litik tesirlerinden örnek alarak bir teamül meydana getirmiştir. Bordet nin bu mesaisi bir çok mücerriblere geniş bir alan temin etmiş dilhaasa (Ehrlich, Morgenroth,) bu hususda çok çalışmışlar. Daha sonra yine Bordet serumlarda biri termolabil, diğeri termostabil olan iki faal maddenin mevcudiyetini meydana koymuştur. İşte bu esaslar üzerindedirki (Bordet-Gangou) taamülleri yapılmakta ve yine bu sayede bugün dünya üzerinde tanınmış olan bir taamülde (Wassermann) in tatbikatına medyunuz.

Şimdi immünoloji iki istikamette ilerlemektedir. Toksin, ve mikropların hücumune karşı uzviyeti mukavim kılmak meseleleriyle uğraşmakta idi, malum olduğu üzere uzviyetin mukavemeti pek kompleks bir hadisenin bir vechesidir.

Zira bu mukavemete makabil birde uzviyetin kazanabileceği hususf bir hassasiyet vardırki buda bizim için çok haizi ehemmiyettir.

1912 de (Ch. Richet, Portier) ile beraber anafilaksiyi meydana koyarak o zamana kadar pek karanlık olan bu meseleleri aydınlatmış oluyor.

Arthus, Th. Smith heterolog serumlarda anafilaksiyi mütalaa ediyorlar, ve Pirquet bu tecrübelerin yardımile klinik için faideli bir usul buluyor. Ve münten uzviyetlerdeki hususî olan ve allerji namı altında toplanan reaksiyonları ufak cildi bir tecrübe ile vazih olarak meydana koymak kabil olacağını bize gösteriyor. Bugün tüberkülin ve mallein ve buna benzerleriyle hastalıklar meydana çıkarılabilmektedir.

Diğer taraftan birçok bilginler hayvanata yalnız bakteri ve onların zehirlerini zerketmekle kalmamışlar aynı zamanda hayvani nebati hücreler ve albümini mevat da zerketmişlerdir. Toksin ve mikrop zerkile kazanılan hassasiyet ve mukavemet bu yeni şekle de tatbikedilebileceğini görmüşlerdir.

Şu halde immünoloji mikrobiyolojinin de hudutlarını aşmaktadır. Hakikatte immünoloji başlı başına bir fen değildir: kendine yakın olanlardan birçoklarına ihtiyacı vardır. Bakterioloji patojen âmillerin etüdünü, immünoloji de bunların virölansı, ve toksisitelerini daha umumî olarak yani antijenik havaslarını mütalaa eder.

İmmünoloji fizikten de yardım arar. Bilhassa bugün fizik sayesinde toksin ve anatoksin tesirleri izahedebilmekte mesela (Madsen) fiziko şimik bir muvazenesizliğe, (Bordet) apsorpsiyon veya moleküllerin iltisakına, (Landsteiner) kolloid reaksiyonu ile izahetmskdendirler.

İmmünoloji kimyaya doğru da döner Bilhassa mikropların bünyeleriyle Lipides, Protides gibi bazı kimyevî mevat arasında bir benzeyiş (Landsteiner, Nicolle, Avert, Sache, Zinsser) taraflarından ortaya atılmıştır.

Bugün pekâla biliyoruzki pnömokokların flokülân hassaları hidrokarbonlarına antijenik hassaları da protitlerine bağlıdır. Belki birgün gelecek bir pnömokok protidi ile sentetik bir glosit iştirak ettirilerek bir kompleks meydana getirilebilecektir. Buda kimyevî sentez sayesinde temamilen hususî bir

mikrop antijeninin tahassülüne dolayısıyla fail bir serum hazırlanmasına yardım edecektir.

İmmünoloji fiziyojiden de ders alır, fakat onada ders verir. Fiziyojoloji immünolojistlere beyaz kürreciklerin hareketlerini, diyapetezlerini tanıtmışsa, immünolojide fiziyojistlere faaliyeti hücreviye, ve kanın havvasını öğretmiş, allerji, anafilaksi, lenfa deveranı, sempatik sistemin tesir sahalarını tayinetmiştir.

İmmünoloji tatbiki marazî teşrihlerde iştirak eder. İmmünoloji bazı nesçî afatın ve ahlâtın seyirlerini izah için allerji taamüllerile marazi teşrihin karanlık taraflarını aydınlatmak ister. Nihayet abriyolojiden başlayarak, ferman ve vitaminler hakkındaki bütün etüdlere kadar biyoloji general üzerindeki kazaçnlara iştirak eder.

Tüberküloz üzerindeki bugünkü tanımalara immünoloji iki büyük kısımdan iştirak eder. Birisi teşhis için tüberkülin kullanılması, ikincisi premünisyondur. Tüberkülin taamülleri sayesinde insanlar ve hayvanlardaki tüberküloz meydana konulabilmektedir. Yine allerji üzerindeki etüdler bize tüberküloz intanına karşı mevzuların mukavemetini tenviretmektedir.

Tüberkülozda muafiyet koh basilinin uzviyette bulunması ile kaimdir. Fakat bu basil canlı ae virüsüyeti azatılmış olursa zerkedildiği canlılarda zarar vermeden uzviyeti sonradan gelecek bir intana karşı vikaye eder. Bu vikayede mevzuun serumunda muhafız antikorlar yoktur. Bunun için tüberkülozda seroterapi faidesizdir. İnsan ve hayvan yavrularını doğumlarından itibaren arızî bir intana maruz kalmadan virüsüyeti azatılmış fakat canlı bir tüberküloz basilile premünize etmek lâzımdır. Bu zararsız mikrobu da bugün bize hediye eden (Calmett) ve (Guérin) dir.

Yerli ve yabancı neşriyattan :**Hulâsalar.**

Goeters, W.— İnsanda Sığır tipinden mütevellit rie tüberkülozları. *Klin. Wschr., Jg. 15, Nr. 2, 1936.*

Müellif, 133 insanda Rie Tüberkülozu vakasında 6 defa Sığır tipi basil tesbit etmiştir. Bunlardan dördü müzmin Rie Tüberkülozu, ve ikisi ihtiyarlıkda Tüberküloz vakalarıdır. Taze 11 Rie veremi, ve 6 milyer tüberkülozda yalnız insan tipi basil bulunmuştur. Sığır tipinden olarak bulunduğu dört müzmin Rie veremi vakasını ikisinde aynı zamanda bulunan barsak vereme, intanın gıda olduğunu göstermiştir. Diğer iki vaka, iki çiftçi amelesinde olup bunlar da hastalığı büyük ihtimalle veremli Sığırlardan teneffüs yolu ile almışlardır.

İhtiyarlardaki vakalardan birisinde insan ve Sığır tipi basilleri ile intan vardı. Aynı zamanda emada bulunan karhalarda yalnız Sığır tipi basil bulunmuş olduğundan, bundan da Rielerin barsaklardan bir metastazla hastalandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikde havadan ikinci bir intan ile de insan tüberkülozunu almış olması muhtemeldir. Barsakdaki verem tegayyüratı, Rielerdekinden daha eski idi. İkinci vaka bir çiftçi olup bunda Sığır tipi basil tesbit edilmiş ve fakat barsaklarda tegayyür bulunamamıştır.

T. Argun

Hermansson— Bir tayda tüberküloz vak'ası. *Ztschr. f. Fleisch u. Milchhyg., Jg. 45, H. 13, 1935.*

Sığırlarda tüberkülozun yayılmış olduğu yerlerde beygir tüberkülozu nadir görülmektedir. Beygirlerin bilhassa hangi tipe karşı hassas oldukları belli olmamıştır. Bu vak'ada bir tay, veremli bir ineğin sütü ile beslenmek suretile, sığır verem basillerinden mütevellit tüberküloza tutulmuştur. Tay az zamanda zayıflamış, devamlı ishale tutulmuş, en son da çok zayıf bir halde kesilmiştir. Otopside, ince ve kalın bütün barsakların gışayı muhatısı üzerinde tüberküloz edranı bulunmuştur. Masarika lenfa ukdeleri büyümüşler ve tecebbün etmişlerdir.

T. Argun

Kantorowicz, R.— Stuttgart köpek hastalığı ile weil hastalığı arasındaki yakınlık. *Berl. Tierärztl. Wschr., Jg. 51, Nr. 24, 1935.*

Stuttgart köpek hastalığının etyolojisi daha tamamen aydınlatılamamıştır. Müellif, Stuttgart hastalıklı köpeklerin serumundaki aglutinin ve lisinlerin Weil Spiroketlerine karşı tesirini ve 7 hasta köpek ve kedide polivalan Weil serumu ile yaptığı tedavi tecrübelerini bildiriyor. Hastalığın seyri ve serumun tesirinden aldığı sonuçlara göre Stuttgart hastalığının amili ile Weil Spiroketleri aynı değil iseler de hiç şüphesiz pek yakındırlar. Bütün vakalarca serumla tedavide spesifik denecek karar bariz iyilik görülmüştür.

T. Argun

Keller — Sığır sistiserkinin -1°, -1,5° derecedeki hayat kabiliyeti ve invasion faaliyeti üzerinde tetkikler. *Zeitsch. f. Fleisch u. Milchhyg. Jg. 46, Heft 10, S. 189-191. 1936.*

Müellif Giessen mezbahasında yaptığı etraflı tetkiklerden aldığı neticeye göre : Sığır sistiserklerinin -1° ve -1,5° dondurma derecelerinde etlerde 23 gün sonra cahi hayatiyetlerini muhafaza etmekte olduklarını, bizzat sistiserkin -1° ve -1,5° derecede dondurulamadığını, -1° ve -1,5° soğuk tesirinden 11 gün sonra cahi sistiserklerin intikal kabiliyetlerini muhafaza etmekte olduklarını ve bunlardan dolayı sistiserkli etleri kabili ekil kılmak için -1° ve -1,5° derecede dondurmanın bir kıymeti olamayacağını bildirmektedir.

Ü. Maskar

Morgen, Agnes Fay — Köpeğin gıda unsurlarına olan ihtiyacı. *The Veterinary Journal. 91. Cilt, 1935.*

Proteinlerin diğer unsurlara en uygun nisbeti büyük köpeklerde 1/4, ençeklerde 1/2,5'dir. Beygir eti diğer etlerden üstün değildir, balık ve nebatat albumini de bu hususta iyi vazife görür. Kan teşekkülü için çığ et, yumurta, sebze ve meyva iyi kaynaklardır. Hart ve Steenbock'a göre, gıdadan Hemoglobine teşkili için nuhas iyi bir katalizatördür. Nuhas meyvalarda mevcuttur. Kemik ve dişlerin neşvüneması : 50 tecrübe köpeğinde tespit edildiğine göre, D vitamini kâfi miktarda bulunduğu takdirde gıdanın hamızı veya kalevi olmasının bir ehemmiyeti yoktur. D vitamini'nin eksikliğinde kemik büyümesi kalevi teamülde fena, hamızı teamülde daha fena, mutedil diyetle en iyi bulunmuştur. D vitamini aydınlığın eksikliğinde veya kalsiumdan fakir (et ve hububat daneleri) yemler

verildiğinde Rachitis in önüne geçmez. Vitamin D nin pek fazlalığı halinde (Viosterol) kanlı ishal, kusma ve ölüm meydana gelir. Balık yağı tagdiyesinde bunlar görülmez.

Yemlerde fosfor az bulunmaz, fakat gıda fosforu noksan imtisas edilebilir.

A vitamininin eksikliği Xerophtalmie, tabakai karniyede karhalar ve Mellanby ye göre felç ve adale karhalarını vücuda getirir. A vitamini intanlara karşı mukavemeti yükseltir, tereyağında, sebzelerde, domateste, patatesde, karaciğerde, yumurta sarısında mevcuttur. Ette, kemikte ve hububat danelerinde yoktur. B vitamininin eksikliği kusma, ishal, cilt hastalıkları ve arka bacakların felcini doğurur (Gogwill), Et, sebze, meyva, süt ve un B vitamininden fakir; buğday ve pirinç rüşeymleri bu vitaminden zengindirler.

C vitamininin köpek terkip suretile vücuda getirebilir, C vitamini her gıdada yetecek kadar bulunur.

G vitamini (Pellagra) taze ette, sütte, meyva, yumurta ve karaciğerde ve çok bol olarak da buğday rüşeyminde ve bira mayasında mevcuttur.

Köpek yemi protein (et, süt), madenî maddeler (süt, kemik tozu); kan teşkili için karaciğer, çiğ et, yumurta sarısı, sebze; vitamin ihtiyacı için karaciğer, buğday rüşeymi, bira mayası, süt, yumurta ve bir kısım sebze ihtiva etmelidir. Fazla nişastalı yemlere köpeğin tehammülü yoktur. Soğan ve sarmısak yememelidir. Amerikalı mücerriplere göre bunlar fakruddem yaparlar.

S. Pekmen

Poppe, K. — İnsan anjininde Gurm streptokoku. D. T. W. Jg, 44, No. 9, S. 182, 1936.

Müellif anjinli ve iltihabı levzeli 55 yaşında bir köylünün, gırlu bir beygire bakmakta olduğunu ifade etmesi üzerine, müdavi tabibi tarafından gönderilen materyalde iki muhtelif tip streptokok tefrik edildiğini ve bunlardan birisinin Stroptococcus mucosus ve diğerinin de tamamen Streptococcus equi ye tevafuk ettiğini bildirmektedir. Bu streptokoklardan mevcut iltihabda hangisinin primer sebebi teşkil ettiğine bir karar vermek pek de mümkün olmamıştır. Hastanın gırlu bir hayvana bakıcılık etmekte olması ve iltihabî materyalinde Gurm streptokoklarının bulunması hayvandan bir intanın husule gelmiş olduğunu işaret ediyorsa da iltihab sahasında aynı zamanda Streptococcus mucosus un da bulunması dolayısıle Streptococcus equi nin ilk iltihab sebebi olduğuna hüküm edüp etmemek noktasının tetkike değer olduğu bildirilmektedir.

P. bu hususdaki diğer neşriyatı da nazarı itibare alarak Gurm ve Hummayı nemşinin hayvanlardan insanlara intikal edebileceğinin varid olduğunu ve baytarların bu cihete de ehemmiyet vererek gırlu hayvanlarla meşgul olan şahıslarda cild ve gısayı muhatî hastalıkları husule geldiği zaman haber vermelerini ve bu noktayı incelemelerini vazife edinmelerini tavsiye etmekte ve bu tarzda gösterilecek alaka ile de Streptococcus equi nin insanlarda bir intan yapup yapmadığı meselesinin aydınlatılmış olabileceğini ilâve etmektedir.

Ü. Maskar

Reichardt—Beygir yaralarında Stafilokok ve Streptokok çokluğu ve nevileri. Ztschr. f. Vet. Kde, Jg. 47, Nr. 10, 1935.

Beygir yaralarından alınan muhtelif 33 kihin yapılan muayenelerinde 28 vakada muhtelit intan bulunmuştur. Bu kihler, yara, abse, flegmon, ampiyem, fistül ve tırnak yaralarından alınmıştır. Bir iltihaplı diş kökünden alınan kih ile yapılan kültürlerde hiç bir mikrop ürememiştir. 24 kih muayenesinde Staf. ve Strep. birlikte bulunmuştur. Bunlardan sekizinde, evsafı bildirilmeyen başka bir kih amili de beraber bulunmuştur. Dört kihde de tavsif edilmeyen bu kih amili ile beraber üç defa Streptokok, ve bir defa da Stafilokok muhtelit olarak bulunmuştur. Başka 4 kihden 3 defa yalnız Stafilokok, ve bir defa da yalnız Streptokok bulunmuştur.

T. Argun

Reisinger, L.—Hybridation'a dair. Trztl. Rdsch Jg. 41, Nr. 37. 1935.

Hybridation'u Rohleder: "daima değil, fakat ekseriya aynı sınıfa ait iki muhtelif nevi mahlukun cinsi birleşmeleri vasıtası ile yeni bir mahlukun vücuda getirilmesi" suretinde tarif ediyor. Nevi hybridation'u mahsulüne katır ve bardo bir misal teşkil eder. İrk hybride'leri muhtelif ırka ait ebeveynin çiftleşmesinden meydana gelir. İki muhtelif nevin tabii ve serbest çiftleşmesinden maac'a, hybride'lerin vücuda getirilmesinde sunî telkih de tatbik olunmaktadır. Hybride'lerin döl verip vermiyeceği meselesi henüz teayyün etmiş değildir. Ankara keçisinin tekesi ile merinos koyununun tesalübünden, Moskovada, döl verici hybride'ler meydana gelmiştir. Yabancı koyun olan Mufflon ile ehlî koyunun tesalübünden elde edilen mahsuller de tenasül kabiliyetini haizdirler. Bir hybride'in, ebeveynin ait olduğu aynı neviden bir şahısla birleşerek döl vermesi malumdur. Kuşlar arasındaki hybridation'a ve hybride'lerin tenasül kabiliyetlerine dair olan mubahaselere müellifin hususî tecrübeleri neticeleri

ilâve olunmaktadır. Bu neticelerden, hybride'lerde iyi vasıfların sair vasıflara karşılık galip bir vaziyette tevarüs ve tespit edilmiş olduğu hakkı meydana çıkıyor ki, bu da döllerin hayatı için bilhassa ehemmiyeti haizdir.

S. Pekmen

Schoenaers, F. — Beygirde Strongylose. Ann. de Méd. Vét., Ann. 81, No. 1, 1936.

Beygirlerin Sclerostomlardan mütevellit hastalığı, pek eskidenberi bilinmekle beraber tedavide daima muvaffak olunamamaktadır. Beygirde bu hastalığı yapan parazitler başlıca üç nevidir: Str. vulgaris, Str. equinus, Str. edentatus. Sclerostom tabiri eskimiş sayılmaktadır. Bu parazitlerin erkekleri dişlerinden daha küçük ve ince olup nihayetlerinde çiftleşme delikleri bulunur. Bu parazitler beygirlerin kolcu ve averlerinde yaşarlar. Yumurtaları beyzi ve ince kabuklu olup morula devrinde içinde 8-10 hücre bulunarak ga'ta ile itrah edilir. Bu yumurtalardan birinci ve ikinci sürfeler neşvünema bulurlar. Bunlar üçüncü sürfe devrinde istilaya kabiliyetli bulunup bu şekilde merada uzun müddet yaşarlar ve müteakip neşvünema'larını ancak münasip bir mihmandar üzerinde yaparlar. Bu sürfeler, gıda ve bazan su ile beygir, katır, eşek tarafından alınırlar, fakat bunlar barsaklarda daimi olarak yerleşmeden önce hayvanın vücudunda bir devir daha yaparlar. Bu devrin ne suretle yapıldığı hakkında ve bu ara'da ön masarika şıryanı ve bilhassa dekak-aver-kolon şıryanın'a anevrizma yapmalarını izah eden fikirler anlatılmaktadır.

T. Argun

Wirth, D. — İntanî Anemide Dourine şüphesi. Wien. Tierärztl. Mschr., Jg. 23, H. 4, 1936.

Hasta bir kısırakda yapılan kan muayenesi ile intanî Anemi teşhisi konmuş ve sonra otopside İ. A. teyyüt etmiştir. Bu kısırağın şerci ve mihbeli etrafında beyaz, sığsız, birçok irili ufaklı lekeler görülerek Dourine den de şüphe edilmiştir. Fakat yapılan kan muayeneleri ve kobay, tavşan, köpek ve beygirde tecrübe telkihleri ve Neosalvarsan ile tedavi menfi çıkmakla bu şüphe izale edilmiştir.

T. Argun

Vitamin tablosu—«Veterinary Medicine» mecmuasının ikinci kânun 1936. No. 1, sahifa 22-23 den alınmıştır.

Vitamin A. — Vazifeleri: nesiç teşekkülünü tenbih eder. Kanın Trombositlerini artırır. Neşvünemaya ve sıhhatin devamına yarar. Çocuklarda iştihayı, hazmı artırır ve tenbih eder. Sıhhatin esasını teşkil eder. Epitelyal ne siğlerin temamiyetini temin eder. Bilhassa gözlerin, amigdallerin, cüyubun, teneffüs yollarının, akciğerlerin, midemi cümlelerin mukavemetini attırarak vücudu intanlara karşı korur.

Kıfayetsizlik neticeleri: iştihayı kaybolur. Neşvünüme ve inkişaf tehhur eder. Bedeni zafiyet ve kuvvetsizlik meydana çıkar. Göz hastalıklarına (tabakayı karniye karhası), kulak hastalıklarına (Üznü mutavassıt iltihabı), böbrek hastalıklarına karşı hassasiyet görülür. Dişilerde yumurtanın teşekkülüne ve dolayısıyla doğuma mani olur. Erkeklerde menevi epitelyum üzerine muvakkat bir zarar verir. Sekonder anemilere, lenfoit nesiçlerin fazla büyümesine sebep olur. Zekâ ve hisler azalır. Böbrek taşları teşekkül eder. Mesane, mide, cüyup, kasabat iltihabı görülür.

Yokluğu neticeleri: Xerophtalmie (gözün iltihaplanması ve ülseri), neşvünümanın durması, iştihayı ve hazmın kaybolması, her iki cinsde kısırlık görülür.

En fazla bulunduğu menbalar: yağı alınmamış süt, tereyağ, peynir, yumurta sarısı, Morina balığı kara ciğer yağı, yeşil yapraklı nebatlar, sarı hububat, tatlı sarı patates, havuç, ıspanak, yeşil fasulye ve bakla, bezelye, nohut, muz, diğer balık yağları.

Vitamin A sunî ziyalar muvacehesinde süt ve diğer gıdalarda harabolur.

Vitamin B. — Âsap ve dimağı besleyici olan Vitamin B, bütün pişmiş gıdalarda hararet derecesi ve gıdanın bu hararete maruz kalma müddeti nisbetine göre noksan bulunur.

Vazifeleri: iştihayı çoğaltır. Hamızı tenbih eder. Metabolizmanın yolunda gitmesini ve neşvünümünü temin eder. Uzviyeti bazı âsap ve dimağ hastalıklarına karşı korur. Telebbün esnasında sütün miktarını çoğaltır ve kalitesini ıslah eder. Pankreas ifrazını tenbih eder. Guddei derekiye ve kilie yanı guddeleri bünyelerini normal bir halde bulundurur. Guddei nuhamiye ön fussenun normal vazifesini temin eder.

Kıfayetsizlik neticeleri: iştihayı ve hazmı, vücudun ağırlığı ve kuvveti azalır. İnkibaz, lağarlık, tenbellik görülür, vücut harareti tabiiden

aşağı bulunur. Timüs, guddei der-kiye, dimağ, guddei nuhamiye ön fassu, kilye yanı guddesi, Pankreas, husye, m'byazlar, tahal, kalp, kara ciğer, böbrekler ve miçenin çalışmalarında intizamsızlığı ve patolojik büyüme-leri mucip olur. Adale gruplarının hareki felci'ne sebep olan âsap siste-minin muhtelif patolojik tezahuratı meyc'ana çıkar. Diyabete istidat (ihtimali büyük bir sebeptir), âsap ve guddei derkiye bozuklukları ile hazım yolu gışayı muhatası bozukluklarına istidat görülür. Kan'da Emoğlobin azalır. Guddei nuhamiye ön fassunun faal bulunamaması'ndan cinsi kudretler kaybolur.

Yokluğu neticeleri : beri beri (müteaddit ve muhtelif adale gruplarının felci), muhiti ve diğer şekillerde iltihabı âsap, vücudun her tarafındaki müteaddit lenfoit nesiclerin atrofi'si görülür.

En fazla bulunduğu menbalar : Bütün hububat, bezelye, nuhut, fasulye, bakla, çiy ve ham meyvalar, yağlı süt, buğday, lahana, ıspanak, yumurta sarısı, bal, mayalar.

Vitamin C. — Vazifeleri : Sıhhatın esasıdır. Endotelyal nesiclerin temamiyetini.

Vitamin B ile birlikte Guddei derkiye ve Kilye yanı guddesi sisteminin beslenmesini tenbih ve temin eder. Oxygene metabolizmasının esasıdır. Vitamin D ile birlikte kalsium metabolizmasının intizamını tenbih ve temin eder. Lokosit ve Fagositlerin faaliyetini artırır.

Kifayetsizlik neticeleri : Cilt üzerinde siyah ve beyaz lekeler bırakan yaralara ve çürümelere istidat verir. Vücudun ağırlığı ve kuvveti azalır. Zafiyet görülür. Teneffüs (şehik ve zefir) kısalmır. Teneffüs ve kalp hareketleri süratleşir. Neziflere istidat vardır. Emoğlobin azalır ve müteaddit tip anemilere istidat hasil olur. Kilye yanı guddesi büyür ve adrenalın ifrazı aza'lr. Guddei der-kiye büyür ve marazi ifrazatta bulunur. (Toksik Goitre). Tahal, Kebet, mide, bağırsaklar küçülür. Bütün bu hastalıklarda aynı zamanda Vitamin B kifayetsizliğinin de iştiraki vardır.

Diş lüpleri çürür. Bir çok diş çürüme vaka'larının Vitamin C kifayetsizliği sebep olur. Kemikler gevrekleşir. Diş etleri şişer ve kızarır. Kalp ve damar hastalıklarına, Mide ve İsna aşer karhalarına istidat vardır.

Yokluğu neticeleri : Scorbut hastalığı ve kan bozukluğu meyc'ana çıkar.

En fazla bulunduğu menbalar : Yeşil büber, Portakal, İmon, domates, muz ve diğer çiy meyva'lar, filizlenmiş hububat, yeşil yapraklı nebatlar, patates, pastörize edilmemiş süt, kebet ve çiy lahana.

Vitamin C vücutta birikmez. Bunun için yukardaki gıdalar her gün taze olarak alınmalıdır.

Vitamin D — Vazifeleri : Vücutta kalsium muvazenesini ve madeni metabolizmayı tanzim eder.

Kifayetsizlik neticeleri : Adali zaaf ve takatsızlık, âsap sisteminin muvazenesinde bozukluk, intanlara karşı mukavemetin kaybolması, asabi taharrüşlerin fazlalaşması görülür.

Yokluğu neticeleri : Rachitisme, çocuklarda kemiklerin deformasyonu, dişlerin kusurlu neşvünümüsi görülür.

Vitamin D başlı başına tehlikeli olup fazla verilmesi tasallubu şerayin ve vakitsiz ihtiyarlığa sebep olur.

En çok bulunduğu menbalar : Morina balığının karaciger yağı ile diğer balık yağları, yumurta sarısı, yağlı süt. Diğer bazı gıdalarda ve bilhassa İspanakta Vitamin D bulunur. Hayvanlar bu vitamini güneş ziyası vastasile tab'atten alırlar. Bu ziyadaki kısa dalga şualar ciltteki Ergosterolü vitamin D ye tahvil eder.

Vitamin E — Vazifeleri : Her iki cinstede tenasül için lâzımdır. İhtimal ki Kalsium ve Magnesium metabolizmasında önemli bir iş görerek bunların hiltı nesiclere intişarını, asabi ve adali nesiclerin madenlerle beslenmesini fazlalaştırır. Bu iş aynı zamanda Kalsium teşekküllerinin kan damarları cidarlarında birikmesini men eder. Şiryanı tansiyonun fazlalaşmasına isti dada mani olur. Göz cismi billürisinin vazifesini korur.

Kifayetsizlik neticeleri : Kısırlığa, erkeklerin menevi epitelyumuna zarar veren ve telafisi kabil olmayan devamlı bir kifayetsizliğe, dişlerde ise muvakkat bir akamete sebep olur. Adali ve asabi gizli ağrılar görülür. Dimağı neziflere ve Arthritisme istidat vardır.

Cismi billürü ve Hadeke hareketleri intizamının koybolması, Dermatit, Ekzema, Ürtiker görülür.

En çok bulunduğu menbalar : bütün hububat, süt, marul, salata, su teresi, çiy meyvalar.

Vitamin F — Bizce bu bir neşvünüma âmilidir.

Vazifeleri : neşvünümayı fazlalaştırır. Kalsium metabolizmasında önemli bir iş görür. Serumdaki kalsiumu tanzim eder. Eğer gıdada her ikisi de mevcutsa D vitamini ile birlikte iş görür. Fakat vitamin D kifayetsizliği mevcutsa Rachitisme sebep olur. Menşei kifayetsizlik olan anemik hallerden uzviyeti korur. Cildin rengini ve kan deveranını islah eder.

Kifayetsizlik neticeleri : cilt kurur. Uzviyet çabuk yorulur. Sıcak hayvanlardan iztirap duyar ve sıkılır. İnkibaz ve vitamin D ile zehirlenmeye karşı hassasiyet görülür. Bilhassa yaşlılarda kemikler gevrekleşir.

En çok bulunduğu menbalar : vitamin E ile birlikte bazı hububatta, yulafta ve kısmen de çavdarda bulunur. İhtimalki süt ve Morina balığının kara ciğer yağında da bulunur. Ve bu yağın ihtiva ettiği ve sentetik olarak elde edilen vitamin D Toksisitesinin oldukça azalmasına yardım eder.

Vitamin G— Vazifeleri : neşvünüma ve inkişafı, normal kalsium metabolizmasını ve Eritrosit teşekkülünü temin ve tenbih eder.

Kifayetsizlik neticeleri : neşvünümanın gerilmesine, gözlerde Katarakt ve diğer kalsium birikmelerine, Pellagra ya, Eritrosit Rejen-rasyonunun gayrı tabii yavaşlamasına (Tali anemi) sebep olur.

En çok bulunduğu menbalar : hububat. bira mayası, yumurtalar.

O. Zeki Öktem

Yeni neşriyat :

(M. M. V. Baytar İşleri Daire Başkanlığından :)

Baytar Fakültesi Doçentlerinden Bay Samuel Aysoy bu defa kütüphanemize üç yeni eser daha hediye ettiler. Bu eserler iç hastalıklar, Veteriner diyagnostik yöntemleri, Radyasyonlar (Radiyo-bioloji, Radyo-Patoloji ve Radyo-kültürdür). Her üç eseri meslekdaşlarıma tavsiye ederim. İç hastalıklarda en son tedavi usullerile teşhis kitabında asrî usuller ile hastalıkların teşhisi ve bilhassa refleksler ve sancı bahsi mühimdir. Üçüncü esere gelince muhteviyatının yüzde yetmiş beşi mumailayh tarafından yapılan tetkikata müstenittir, altı kısımdan mürekkeptir. Birinci kısımda Radyasyon hakkında umumî malumat, ikinci kısım bitkisel Radyo-bioloji ; burada göz ile görülmeyen mevcelerin nebatatın neşvüneması üzerine tesiri, Radyasyon ile saksı ve meyva ağaçlarının neşvünemasını arttırmak, birbirine sempatisi olan ağaçlar, tohum intihabı vesairenden bahs ediyor. Hayvanî biolojide bekâretin, gebelik ve ceninin cinsiyetini Radyasyon ile teşhis etmek.

Hayvanlarda emrazı hususiye ve intaniyenin tederrün, durin ve tufeyli hastalıkların ve insanlarda firengi, kanser ve veremin teşhisleri ; renkli şuaların cinsiyet üzerine tesiri.

Süt, et muayenesi kanser ve verem yapan şualar, muhtelif hastalıklara karşı rejimler. Hastalıkların iklim Radyasyonlarla münasebeti vesairesi. Bu eserlerin mutalaası pek faydeli olacağından bütün meslekdaşlara hassaten tavsiye ederim. (Mubayaa için müellifine müracaat)

**

Fahri Araz — Aygırlardan yeni metodla tohumlama ve kısraqlarda suni tohumlama. Ziraat Vekâleti Baytar umum müdürlüğü tarafından neşredilmiştir, 1936,

**

Türkiye Genel kimyagerler kurumu dergisi — Evvelce (Türkiye Umum Kimyagerler Kurumu Mecmuası) adıyla Ankara'da çıkmaya başlamış olan ve Türkçeden başka bazı yazıları Almanca, Fransızca ve İngilizce olarak da neşrederek kimya ilmi alanında Türkiyemizde yapılan çalışma ve araştırmaları Dünya ilim âlemine tanıtmaya çalışan bu ilim mecmuamızın ikinci cildinin birinci sayısı, ismi Türkçeleşmiş olarak çıkmıştır.

İçinde (Türkiye Genel Kimyagerler Kurumu) nun tamimlerinden başka iki makale, iki original çalışma ve (İnsan gıdası ve sıhhatı, Hayvan gıdası ve sıhhatı, Nebat gıdası ve sıhhatı, Genel kimya) bölümlerine ayrılmış olarak, muhtelif ilim Dergilerinden çıkarılmış yirmi iki yazının özü vardır.

Bu yüzden, sayısı 50 kuruş ve abonesi iki lira olan Dergi, yalnız Kimyagerler için değil, aynı zamanda, kimyanın çok geniş olan alanına yakından ve uzakdan ilgili mesleklerde çalışan ilim adamları için de faydalıdır.

Derginin adresi : Ankara-Postakutusu 50 dir.

**

E. Leclainche — Histoire de la Médecine Vétérinaire. (Baytarî tababet tarihi) Office du Livre, rue Alsace-Lorraine 42, Toulouse 1936. Fiyatı : 80 fr.

**

Guillaume— S' il y avait la guerre. Protégeons-nous contre les attaques aériennes. (Harbde hava hücumlarına karşı korunma tedbirleri.) (Tib mensublarına mahsus olan bu kitabda baytarlığa ait kısım da vardır.) Vigot fr. éd. Paris 1936. f: 12 fr.

**

Proceedings of the Twelfth International Veterinary congress, New York, 1934, (On ikinci Arsulusal, New York,

Baytarî Kongre raporları. 1934.) İngilizce, Fransızca, Almanca ve İspanyolca hulasaları ihtiva etmektedir. 3 cilttir. Fiyatı : 5 dolardır.

Müracaat yeri : Dr. Preston Hoskins, 221 N. La Salle Street, Chicago, Illinois, U.S.A.

**

E.H. Barger — Diseases and Parasites of Poultry. (Tuyur hastalıkları ve Parazitleri.) Lea and Febiger, Philadelphia 1935. F: 3. 75 dolar.

**

D.H. Udall — The Practice of Veterinary Medicine. (Baytarlıkda Pratik.) 1936. Yeni labı. sahıdığı yer : Prof. D.H. Udall, Prof. of Vet. Med. and superint. of the Ambulatory Clinic, New York State Veterinary College, At Cornell University, Ithaca, New York. Fiyatı : 5 dolar.

**

Johannes Dobberstein — Richtlinien für die Sektion der Haustiere. (Evcil hayvanların otopsileri için ana hatlar.) Verlag Richard Schoetz, Berlin 1936. F: 2.40 Mark.

**

R. V. Ostertag — Grundsatzliches zur Frage der Bäckämpfung und der Tilgung der Tuberkulose des Rindes. (Sığır Tüberkülozu ile savaş meselesinin esasları.) Verlag Richard Schoetz, Berlin 1936, F: 1 Mark.

**

M. Atz, H.O. Hettche — Nährböden und Farben in der Bakteriologie. (Bakteriyolojide üretim vasatları ve boyalar.) Verlag Julius Springer, Berlin 1935, f: 6.60 Mark.

**

Georg Raethel — Unsere gebrauchlichen Wursthüllen. (Sueuklarımızda kullanılan mahfazalar.) Verlag Richard Schoetz, Berlin 1936, f: 1.60 Mark.

**

Satatistischer Veterinaerbericht über das Reichsheer für das Berichtsjahr 1933. (Alman ordusunun 1933 yılı Baytarî istatistiği.) Berlin 1935. Harbiye nazaretinde basılmıştır.

**

J. Fiebiger — Die tierischen Parasiten der Haus- und Nutztiere, sowie des Menschen. (Hayvan ve insanlardaki hayvanî parazitler.) 3. tabı, 1936. Verlag Urban und Schwarzenberg, Berlin, Wien, 1936. F: 19 Mark.

**

P. Heine — Taschenkalender für Fleischbeschauer und Trichinenschauer. (Et ve Trichin muayene edenler için cep takvimi.) 1936, Verlag M. u. H. Schaper, Hannover. f: 2 Mark.

**

Paul Heine — Hilfsbuch für Fleischbeschauer. (Et muayene edenler için yardımcı kitap.) 7. tabı. Verl. M. u. H. Schaper, Hannover, fiyat : 4 Mark.

**

H. Zeiss, E. Rodenwaldt — Einführung in die Hygiene und Seuchenlehre. (Hıfzıssıhha ve İntanî hastalıklara met-hal.) Verlag Ferdinand Enke, Stuttgart, 1936, f: 8,50 Mark.

**

Winkler, Grimmer, Weigmann — Handbuch der Milch-wirtschaft. 3. Cilt. (Sülcülük kitabı.) Wien 1936. Verl. Julius Springer, f: 89,80 Mark.

**

R. Froehner — Fleischbeschau-geschichtliche Vorarbeiten. 2. Teil. (Et kontrolü tarihine ait ilk mesai.) Leipzig 1936. verl. Walter Richter, Leipzig-Mölkau.

**

F. Benesch — Die Geburtshilfe bei Rind und Pferd. (Sığır ve beygirde velâde.) 2. tabı. 1936. Verl. Urban und Schwarzenberg. Wien, Berlin. fiyat : 9 Mark.

**

Grzimek — Das Buch vom kranken Huhn. (Tavuk hastalıkları kitabı) 1936. Verlag f. Pfennigstorff, Berlin W. 57. f: 2.30 Mark.

**

Grzimek — Tierärztliche Geflügelbehandlung. (Baytarî Tıyur tedavisi.) 1936. Verl. f. Pfennigstorff. Berlin W. 57. f: 1,80 Mark.

**

P. Schmidt, Kairies — Neue Studien zum Problem der Influenza bei Mensch und Tier. (İnsan ve hayvan İnfluenzaları üzerinde yeni araştırmalar.) 1936, Verlag f. Enke, Stuttgart. f: 6,80 Mark.

**

R. Götze, H. Miessner — Wüschelrutenversuche an der Tierärztlichen Hochschule in Hannover. (Hannover Bayatr Mektebinde yapılan Radyestezi denemeleri.) Verlag M. u. H. Schaper, Hannover, 1936. fiyat : 1,50 Mark.

Meslek Haberleri.

Fen kurbanları ihtifali— Fen şehidlerimiz muallim Ahmed ve muavini Hüdai'nin öldükleri günlerin dokuzuncu yıl dönümü dalayisile aşağıdaki şekilde ihtifal yapmıştır :

31-Mart-1936 da baytar yarbay Şerafeddin Omay'ın başkanlığında muavin, stajiyer ve ihtiyatlardan mürekkeb bir heyet Eyub'e giderek Hüdai'nin kabrini ziyaret ve ruhunu taziz etmişlerdir.

Büyük ihtifal muallim Ahmed'in öldüğü güne tesadüf eden 2 Nisanda yapılmıştır. Bugün Askerî Baytar Tatbikat Mektebinde, bütün İstanbul'daki askerî baytarlarla, Pendik Bakteriyoloji Enstitüsünden, Mezbahadan, Sıhhiyei Hayvaniye memur Mektebinden gelen meslekdaşlar ve İstanbul'da bulunan emekli baytarlar ve talebeler toplanmış ve okul direktörü Tuğgeneral Nureddin Önal ihtifali açarak fen uğrunda ve vazife başında ruam gibi çok tehlikeli bir hastalıktan kurban giden ve bu mikrobu yenmek için çalışırken kendileri yenilen azimkâr ve fedakâr Türk evladları baytar binbaşı muallim bakteriyolog Ahmed ve muavini baytar yüzbaşı Hüdai'nin vazifelerine olan alâkasından bahsetmiş ve Paris'de tahsilde iken yine aynı mikrob üzerinde çalışarak, kendinden evvel gidenlere, aynı mikrobun kurbanı olarak iltihak eden baytar yüzbaşı Kemal Cemil'in hatırasını yad ederek, Ulu Önderimiz Atatürk'ün kurtarıcı büyük kudretinden kuvvet alan baytarlığın dâima ileri doğru adımlar atmakta olduğunu bildirmiş ve hazır olanları mektebin bakteriyoloji lâboratuvarına, muallim Ahmed ve Hüdai'nin çalışdıkları yere davet etmiştir.

Marazî teşrih muallimi Dr. Üveis Maskar Türk Mikrobiyoloji Cemiyeti namına cemiyetin kalbî alâka ve teessürlerini bildirmiş, bundan sonra mektebin bakteriyoloji lâboratuvarına gidilmiş ve burada muallim Dr. Turgut Argun, muallim Ahmed ve Hüdai'nin bizzat çalıştıkları masa başında bu fen kurbanlarının yaptıkları mesainin mahiyeti ve ilim sahasındaki büyük yerini izah ederek «Ahmed ve Hüdai adları ilim

yolunda birer nur meşaleleri, yaptıkları mesai ise birer dönüm noktası teşkil etmektedir. Bir çalışmanın sonunda varılacak neticenin müsbet oluşu nekadar kıymetli ise menfi oluşu da aynı kıymeti haizdir. Bir mesai dâima bir hakikate varmakla tetevvüc eder. Ahmed'le Hüdai'nin aradıkları hakikat de tecelli etmiş ve ilim âlemi onların buluşlarını göğsünün temiz köşesine, kitaplarına nakş etmiştir.» dedikten sonra bu fen şehidlerinin yaptıkları mesaiye aid piyesler göstermiştir.

Buradan önde çelenkler olduğu halde Karacaahmed şehitliğindeki muallim Ahmed'in kabrine gidilmiş ve orada ilk önce ilmî encümen namına muallim Sabri Yener söz alarak Ahmed'in mesaisinden ve meziyetlerinden bahsetmiş ve onunla beraber muavini Hüdai'yi kaybeden baytarlığın yegâne tesellisinin onları memleketin unutmamış olması olduğunu söylemiştir. Stajiyerler namına Asteğmen Nail Uçar, gençliğin bu mikropdan korkmayacağını ve Ulu Önder Atatürk'ün gençlikten istediği vazifeleri ödemek için bu mikrobu yenmeği de en ilerde gördüklerini bildirmiş, ihtiyat okurlardan Zeki Madenli arkadaşları namına kalbden kopan ihtisaslarını söylemiştir. Pendik bakteriyoloji müessesesinden baytar doktor Ekrem uzun bir hitabe ile ihtisaslarını ve bu uğurda yılmadan çalışıldığını ve korkmak değil bilâkis bu ölümlerden kuvvet alındığını bildirmiş, mezbaha baytarları namına baytar Hakkı Beller uzun bir hitabe ile vak'ının yüksek kıymetini ve Türk milleti için olan değerini anlatmış, baytar Safi de bu yüksek fen şehitleri huzurunda kalbden gelen ihtisaslarını söyleyerek bütün dünya için çok değerli mesailer uğrunda hayatlarını feda eden bu fen kurbanları için bütün mesleğin bu günde her yerde ihtifaller yapması lâzım geldiğini ve gazetelerde bu hususda uzun yazılar yazarak meslek harici olanlara da bu büyük mesainin kıymeti ve bu ölümlerin varlığının anlatılması icab ettiğini söylemiş; muallim Necib Zobu da ihtifalin gelecek onuncu yılında memleketin bütün baytarî teşekküllerinde ve müesseselerinde bu fen şehitlerinin hatıralarının taziz edilmesini temenni etdikten sonra muhterem şehitlerin ruhlarına fatihalar ve saygılar sunulmuş ve şehitlikte yatan muallim baytar albay Hasan Tahsin, Kâmil, bakteriyolog Hamdi ve Selim'in de hatıraları taziz edilerek kabre çiçekler serpilmiş ve ihtifale nihayet verilmiştir.

**

Askerî Baytar Tatbikat Mektebindeki ilmî müsamerelere Mart ve Nisan 1936 aylarında da devam edilerek üç toplantı daha yapılmış ve istifadeli konferanslar verilmiştir.

Bu müsamerelerin birisinde Muallim Sabri Yener, uzviyette teşekkül eden taşlar üzerinde, Muallim Zühdü bir kısırakda bir mesane taşı çıkarılması üzerine malumat vermişler ve Muallim Üveis Maskar, bir beygirde bulduğu 58 karaciğer taşını göstererek izahat vermiştir.

Diğer bir toplantıda Muallim Osman Zeki Yüceyalçın savaş gazlarının hayvan gıdalarına tesiri ve miyari, Muallim Necib Zobu bir beygirde habis bir tümör vak'ası üzerine malumat vermişler ve Muallim Üveis Maskar, bir beygirde mide kanseri, bir geçide aver tegallüfü, tavukda çifte yumurta yolu piyesleri göstermiştir.

Son defa yapılan toplantıda, Muallim Necib Zobu, bir köpekde rahim istisali, binbaşı Hadi Uysalefe, bir kedide muannit inkıbaz ve umumiyetle kabızlar, ve bir beygirde tek taraflı Zatülcenb üzerine malumat vermişler, Muallim Üveis Maskar, kedi ve köpekde gaita ihtibas, ve prostat hipertrofisinden mütevellit mesane neziflerine ve beygirde mısıli zarlar kanseri, kedide mide tegallüfü, tavukda yumurta yolu kistine ait piyesler göstermiş ve Muallim Saim Pekmen tarafından çavdar samanlarının zararlı olup olmadığı üzerinde yapılan etüd ve görüşler anlatılmıştır.

**

Askerî Baytar Tatbikat okulunda 935-936 ders devresinde yedek okur olarak ders görmüş olan Baytar Zeki Madenli, Ziya Topçam, Naci Orpen, Refik Bora, Ahmed Kılıçlıoğlu, Ziya Kaplan, Mehmed ve Faik müddetlerini bitirerek yapılan imtihanda muvaffak olmuşlar ve Baytar Yarsubay olarak birliklere tayin edilmişlerdir.

**

Ankara Baytar Fakültesi Parazitoloji şefi Hasan Şükrü, Fizyoloji şefi Bedii Şakir, Zootečni şefi Salahattin Doçentlik için habilitasyon yapmışlar ve ilk serbest derslerini vererek tedris heyetine girmişlerdir. Kendilerini kutlularız.

Dışarıda :

Fransa Baytar Akademisi, kuduz hastalığı ile savaşda aşı tatbiki usulünün kabulü hakkında *Remlinger* tarafından yapılan teklifi tetkik etmiş ve yapılan münakaşa sonunda kabul etmiştir. Bu karara göre, hayvanlarda da kuduzlu hayvan tarafında ısırılmadan önce ve ısırılanlara aşı tatbik edilebilecektir.

**

Berlin Baytarlar cemiyetinin 6 İkinciKânun 1936 toplantısında verilen kenferanslar arasında Prof. *Stang*, hayvanlarda Telegonie (bir dişinin son yavrularının, evvelce başka bir erkekden aldığı yavrulara ve bu erkeğe benzemesi) hakkında önemli beyanatta bulunmuştur. Prof. *Stang* a göre, Telegonie nin iddia edilen tesiri ile yüksek kıymetli, saf kan bir ana ile kıymetsiz ve fena ırktan bir erkek birleşdikden sonra artık o ana sonradan saf ırktan bir erkekle birleşse de daima ilk fena çiftleşmenin tesirinden azade kalmış yavru yapamaz. Birçok hayvan ve bilhassa köpek sahipleri buna inanırlar. Halbuki ilmen buna imkân yoktur. Hayvanlarda yapılan binlerce deneme ve görüşler Telegonie olmadığını isbat etmiştir. Bazan sonraki yavrularda ilk yabancı ırkın nişanelerine tesadüf edilmesi, ancak Mendel kanununa uygun bir yolda tezahurdur. Prof. *Stang*, Telegonie ye inanmanın batıl bir itikad olduğunu ileri sürmüştür.

**

Almanya İç Bakanlığının 4 Şubat 1936 tarihli tamimile, Almanya da kanadlı hayvanlarda son yıllarda intanî Hançere-Şezen iltihabının fazlalaşdığı bildirilmekde ve bu hastalık üzerinde Berlin ve München baytar Fakültelerinde araştırmalar yapılması emir edilmektedir. Bu hastalığın Difteroid hastalıklar, Avitaminoz, ve sarî nezle ile karışdırılmaması, baytarların bu hastalığa dikat etmeleri kayıd edilmektedir.

Askerî Baytarların Soy adları.

Yeni gönderilmiş olan soy adlarını neşre devam ediyoruz :

Yarbaylar :

Lutfi Bayrav 328-11.

Binbaşılar :

Mecdettin Gönen 335-7, Saim Pekmen 336-4, Esat Sagon 336-13, Cevdet Keskin Er 336-22, Cevad Emregül 336-30, Abdurrahman Akgün 337-19, Hayri Kökdağ 338-2.

Yüzbaşılar :

Cemil Oskay 341-3, Sadettin Yarar 929-2, Niyazi Tan 932-4,

Asteğmenler :

Şevki Baysoy 935-3, Nafi Türkay 935-4, Şefik Tutkavul 935-5, Nail Uçar 935-7, Reşad Akün 935-8, M. Ali Akidit 935-9, Hayri Selçuk 935-10.

Profesör Hamdi Suad'ın ölümü.

1936 Martında Türk tababet âlemi büyük bir varlığını, bir âlimini kaybetti. Memleketimiz hekimliğinde doğan bu acı hakikatta pek büyüktür. Hamdi Suad tababetin ana şubelerinden biri olan marazî teşrihin Türk yurdunda kurucusu ve yaratıcısı idi. O, yalnız talebesine klâsik ders gösteren bir hoca değil aynı zamanda ilim yaratan ve bütün dünyada yaratılanları günü gününe takib eden bir varlıktı. Yüksek bil. gisine bağli olan yüksek tevazuu onun şahsında hakikî bir ilim adamı tipi toplamışdı. Bilgisi yalnız kendi memleketi hududları içinde değil aynı zamanda yabancı memleketlerde ve daha doğrusu dünya ilim âleminde de tanınmışdı. İlmî Türk topraklarında temsil ettiği kadar, Türk zekâ ve kudretini de yabancı topraklarda temsil ediyordu. Onun bilgisi ve yazıları memleket hekimliği kadar bizi, baytarları da alâkadar etmiş ve esasda birbirinden farkı olmayan başerî ve baytarî marazî teşrih sahasında onun varlığından bize de hisse isabet etmiştir. Onun buluşlarına âid yazılara memleket haricî baytarî kitablar da bile

rastlamamız bu hususdaki noktai nazarımızın büyük bir delilidir.

Hamdi Suadi kaybeden hekimliğe aynı acının tesiri altında kıvranan baytarlığın teessürlerini bildirirken öz yuvasında geride bıraktığı ailesi efradına da içden gelen taziyetlerimizi sunarız.

Hamdi Suad 1875 senesinde Harput da doğmuş, 1898 de As-

kerî Tıbbiyeden diploma alarak Gülhane Tatbikat Mektebine de vama başlamış ve o sıralarda Almanya ya ikmalî tahsile gitmiş ve beş sene orada kaldıktan sonra memlekete dönmüş ve Gülhanede marazî teşrih şubesi şefi olmuşdu ; bir aralık Yemen e gönderilmiş ve 1908 de tekrar İstanbul a gelmiş ve bu sırada açılan Tıb Fakültesi marazî teşrih şubesini tesis etmiş ve 1933 e kadar bu kürsünün profesörü olarak kalmıştır. Tıb Fakültesinin marazî teşrih müzesindeki bütün piyesler hep onun bizzat topladığı ve yaptığı eserlerdir. Ve zaten yalnız o piyesler bile onun ilmî sahadaki mesaisinin canlı şahitleridir. O ilim âbideleri kaldıkça, kitablara geçen yazıları durdukça Hamdi Suad ismi de saygı ile anılacak ve Türk gençliğine birer ibret dersi olacaktır.

Albay Baytar Mustafa Kâmilin vefatı.

IV. Kor Başbaytarlığından müteakit Albay Mustafa Kâmil Gülhane Askerî Hastanesinde geçirdiği ikinci operasyondan sonra 16/2. Kânun 936 tarihinde vefat etmiştir.

Hizmet hayatını büyük bir ciddiyet ve gayretle geçirmiş olan bu değerli meslekdaşımızın cenazesi, mektepçe ayrılan bir heyet tarafından ertesi günü motor ile Kadıköyüne getirilmiş, meslekdaşların ve kendisini seven büyük bir kitlenin omuzları üzerinde Kadıköyündeki evinin ve Mektebimizin önünden geçilerek, Karaca Ahmet mezarlığında, merhum fen kurbanı Ahmed'nin yakınına defn olunmuştur. Geride kalan kederdide ailesine candan taziyetler ederiz.

Merhum Albay Mustafa için Mektebimizce ve meslekdaşlarınca gösterilmiş olan alâkadan mütehassis olan

Kâmil, temiz yürekli, çalışmaktan usanmaz, dürüst, ciddi, meslek, yurd ve insanlığa daima yararlı olmağa düşünür, meslek gençlerine imtısâl nümunesi olacak bir karakterde idi. Yüksek ruhunu yakından tanımış olduğum arkada şımızın ziyandan duyduğum tesserü arz eder ve Tanrıdan rahmet dilerken kıymetli oğlu Kurmay Yüzbaşı Necabettin'in babasına hayırlı bir halef olacağına kanaatle müteselli olmak dayım. »

mahdumu Kurmay Yüzbaşı Necabettin Erzurumdan Metep Müdürlüğüne şükranlarını sunmuştur.

Merhum Albay Mustafa Kâmil için As.By. Ttb.Mp. Md. Tuğgeneral N. Önal Mecmuamıza şu yazıları ile derin tesserürlerini bildirmişlerdir :

« Merhum Mustafa

IV. Kolordu Başbaytarlığından müteakid müteveffa Albay Mustafa Kâmil Niğde.

13/Kânun sani/313 de Askerî Baytar Mektebini bitirerek teğmenlikle çıkmıştır.

13/Nânun evvel/314 de Yüzbaşı olarak kura ile dördüncü ordu 24. top. alayına tayin edilmiştir.

16/Kânun evvel/324 de sol kolağalığa terfi ederek yerinde ipka.

25/Haziran/325 de Levazımatı umumiye muayene komisyonuna ve 9 Teşrinî sani/325 de ilâveî memuriyet olarak tahniye idaresi furunlarına memur edilmiştir.

22/Mart/326 da tensikat dolayısıyla teftiş ve muayene memurluğuna.

1/Mart/328 de topçu mektebine, balkan harbinda 21/Eylül/328 de mürettep 17. Kolordu başbaytarlığına daha sonra Çatalca ordusu hayvan hastanesi başbaytarlığına.

25/Şubat/329 da 1.Kolordu 3.Fırka başbaytarlığına.

Büyük harpte : 16/Teşrinî sani/330 da Binbaşılığa terfi etmiş ve 21 Nisan/331 de 17.Kolordu başbaytarlığına müteakiben Anafartalar gurupu başbaytarlığına, 9/2/332 de 16.Kolordu başbaytarlığına, 16/Nisan/333 de beşinci ordu Asya menzil başbaytarlığına.

15/Ağustos/333 de Çanakkale gurupu başbaytarlığına, daha sonra 14.Kolordu başbaytarlığına tayin edilmiştir.

13/Şubat/335 de Şişli sabit memleket hayvan hastanesi müdürlüğüne tayin edilmiş tarihi harbi baytarî ve tasfiye komisiyonu azalıklarında bulunmuştur.

İstiklal harbinde : İsmen davet üzerine 22/6/337 de İneboluya çıkmış ve garp cephesi dördüncü grup 8.Fırka başbaytarlığına. 17/7/337 tayin edilmiştir. Daha sonra 24.Fırka başbaytarlığına ve fırkanın lağvile 13/9 337 de kolordu hayvan hastanesi müdürlüğüne, 15/10/337 de Kaymakamlığa terfi ederek IV.Kolordu başbaytarlığına tayin edilmiş 30/Ağustos/926 da yerinde kalmak üzere Albaylığa terfi ve 5/7/931 de kanunî yaş haddini bitirerek tekaüd olmuştur.

Nişanları :

- 1 Beşinci rütbeden mecidi.
- 2 Dördüncü « «
- 3 Tebdilen dördüncü osmanî.
- 4 Demir salıp, harp madalyası.
- 5 İstiklâl madalyası.

1 İlk Kânun 935 den 29 Şubat 936 gününe kadar

Türkiyede Salgın hayvan hastalıkları durumunun hulâsası.

(Tarım Bakanlığının Resmî Bültenlerinden çıkarılmıştır.)

Antraks : Bilecik, Bursa, Elaziz, Erzurum, İzmir, İstanbul, Kocaeli, Kastamoni, Kars, Trabzon illerinde çıkmış 119 baş Koyun ve Keçi hastalanmış, 104 başı ölmüş, 61 baş sığır hastalanmış, 48 başı ölmüş, 2 tek tırnaklı hastalanmış ve ölmüştür.

Barbon : Aydın, Denizli, İzmir, Samsun, Seyhan illerinde çıkmış, 24 baş Sığır hastalanmış 17 başı ölmüştür.

Cemrei araziye : Afyon, Aydın, Çanakkale, Edirne, Eskişehir, İzmir, Muğla, Manisa, Seyhan illerinde çıkmış, 133 baş Sığır hastalanmış, 97 başı ölmüştür.

Çiçek : Ankara, Afyon, Aydın, Antalya, Bursa ; Burdur, Balıkesir, Denizli, Diyarbakır, Erzincan, Eskişehir, Erzurum, Gireson, Gümüşane, İçel, İzmir, Isparta, İstanbul, Kütahya, Kırşehir, Kocaeli, Konya, Kayseri, Kars, Manisa, Niğde, Seyhan, Sivas, Samsun, Tokat, Trabzon, Urfa, Yozgat illerinde çıkmış, 4276 baş Koyun ve Keçi hastalanmış, 627 başı ölmüş, 842 baş Deve hastalanmış, 28 başı ölmüştür.

Hummayi kulai : Ağrı, Kars, Van illerinde çıkmış 1247 baş Sığır hastalanmıştır.

Keçi pastörellozu : Afyon, Antalya, Aydın, Bolu, Çankırı, Denizli, Isparta, İzmir, İçel, Kayseri, Konya, Meraş, Manisa, Malatya, Muğla, Niğde, Seyhan, Sivas, Tokat, Urfa illerinde çıkmış, 2132 baş Keçi ve Koyun hastalanmış, 1528 başı ölmüş, 252 başı paralı, 280 başı parasız öldürülmüştür.

Kuduz : Antalya, Bursa, Bilecik, Denizli, Edirne, Gaziantep, İzmir, İstanbul, Kırklareli, Kocaeli, Kastamoni, Kırşehir, Seyhan, Sinop, Samsun, Trabzon, Tokat illerinde çıkmış, 23 baş Et yiyen, 28 baş Ot yiyen kudurmuş, 31 insan, 5 baş hayvan ısırılmıştır.

Kanathı hayvan hastalıkları : Bursa, İstanbul, Kocaeli, Meraş, Seyhan illerinde çıkmış, 364 baş Kanathı hayvan hastalanmış, 205 başı ölmüştür.

Ruam : Bilecik, Balıkesir, Çoruh, Diyarbakır, Elaziz, Gaziantep, Gireson, İstanbul, İzmir, Kastamoni, Konya, Kocaeli, Muğla, Manisa, Muş, Seyhan, Sivas, Tekircağ, Tokat, Urfa illerinde çıkmış. 96 baş tek tırnaklı hastalanmış, 93 başı paralı, 3 başı parasız öldürülmüştür.

Tüberküloz : Balıkesir, Bursaa, Kastamoni, illerinde çıkmış, 5 baş Sığır hastalanmış, 4 başı ölmüş, 1 başı öldürülmüştür.

Uyuz : Ağrı, Bursa, Balıkesir, Çoruh, denizli, Erzurum, Isparta, Kars, Konya, Kocaeli, Muğla, Meraş, Manisa, Sinop, Sivas, Samsun illerinde çıkmış, 503 baş Sığır hastalanmış, 17 başı ölmüş, 1319 baş Koyun ve keçi hastalanmış, 308 başı ölmüştür.

Pratik bilgiler.

Büyük ve küçük hayvanlardaki uyuzlar ve bitler üzerine müessir ve vücuda zarar vermeyen aşağıdaki tertip, Askerî Baytar Tatbikat Mektebinde hazırlanarak muhtelif hayvanlarda muvaffakiyetle kullanılmıştır. Tertip şu formüledir :

Clycérine	20,0 g.
Savon noir	25,0 g.
Eau	500,0 g.

Dissoudre et ajouter :

Créoline	10,0 g.
Benzine	
Pétrole aa	50,0 g.
Soufre précipité	5,0 g.

M. D. f. émulsion, pour usage externe. Kullanmadan önce iyice çalkalanacaktır.

Bu tertip, hayvanın vücudunun her gün üçde birine sürülmek suretile, bir kaç defa tekrar edilebilir.

Laboratuvarda mikroskop altında tufeylatla yapılan denemelerde Psoropt ve Trikoektleri beş dakika da temamilen öldürdüğü tesbit edilmiştir.

Sabri Yener - Turgut Argun

Geviş getiren hayvanların Rielerinde tufeyli hastalık yapan başlıca parazitler, Dictyocaulus ve Synthetocaulus adlarındaki Strongylus nevirlerinden olup bu hastalık yurdumuzda da pek yaygıdır.

Hastalığı teşhis etmek, bu didanların sürfelerini bulmak suretiledir. Bu parazitlerin sürfeleri, gaita yumaklarının sathında bulunurlar. Muayene için gayet kolay ve basit bir usul vardır. Bu usulde muayene için : hayvandan taze alınmış bir kaç parça gaita birlam veya büyükçe temiz bir cam sath üzerine konur. Bu parçaların üstlerine damla damla temiz bir sudan dökülür ve bu suretle gaitanın bütün sathı su ile temas ettirilmiş olur. Beş on dakika kadar beklenir, sonra gaita parçaları bir pensle atılır ve temiz olarak kalan suda mikroskop altında gayet az büyültme ile muayenede sürfeler danlı olarak görülürler.

Turgut Argun

Askerî Tıbbî Baytarî Mecmuası

13 üncü yıl fihristi.

(Sayı 124, 125, 126, 127)

Mecmuada aslı çıkan yazılar :

- Anaplazmoz, kan levhası ve Acaprin ile tedavi. *Turgut Argun* 252
Atcılık, yurdumuzda. *Şükrü Arda* 377
Ayak hastalıklarında muayene usulleri. *Orhan Erkurt* 44
Bakteriyoloji. *Sadeddin Yarar* 399
Çavdar samanı zararlı mıdır? *Saim Pekmen* 360
Difteri ve çiçek, kuşda. *Sezai Doralp* 291
Felç, beygirde melanosarkom'ın mütevellit. *Ali Hacı* 35
Fıtıklar, tektırnaklılarda. *Üveis Maskar* 19
Furbür, sekiz yılda görülen vak'alar. *Ali Karadeniz* 233
Gizli husye ameliyesi, dört atda. *Necip Zobu* 243
Gurm salgını, 935 yılında. *Refik Yetkin* 365
Habis tümör vak'ası, beygirde. *Necip Zobu* 327
Hydronephrose vak'ası, beygirde. *Şerafettin Özker* 283
İkiz doğum, bir kısırakda. *Necip Zobu* 13
Kaçavra arabası örneği. *Üveis Maskar* 169
Kara ciğer taşları, beygirde. *Üveis Maskar* 352
Kimya harbi. *Sabri yener* 121
Koşu atlarının iş hıfzıssıhhası. *Veysi* 55
Kuduz, muafiyet usullerinin mukayesesi. *Sabri Baki Ersoy* 189
Mesane taşı çıkarılması, beygirde. *Zühdü Sevgen* 330
Nal, mıhsız. *Ali Karadeniz* 4
Ravend, *Eşref Oytun* 389
Romanya baytarlığı. *Hikmet Sezer* 268
Rontgen, hayvan cerrahlığında. *Saip Ali* 204
Sarı Brönşit, grip beygirlerde. *Turgut Argun* 150
Savaş gazları, Baytarlık bakımından. *Osman Zeki Yüceyalçın* 369
Sığır vebası, Saponinli virus aşısı (Curasson çan). *Turgut Argun* 95
Taraflın mihanikiyet tertibatı. *Orhan Erkurt* 394
Tetanoz, beygirde huile iodée ile tedavi. *Şükrü Arda ve Abdullah* 39
Tetanoz toksini, Antitoksini ve Anatoksini. *S. Ersoy ve S. Gören* 259
Yem konserveleri, Silolar, hayvanlar için. *Zeki Öktem* 81

Hulâsalar :

- Anaplazmoz. *Du Toit* 307
Brucellose, beygirde. *Ebner* 307
Bulaşıcı öksürük, beygirde. *Waldmann, Köbe* 217
Bulaşıcı sıtkı cenin, yeni araştırmalar. *Bang* 99
Cümlei asabiyei merkeziye patolojisi. *Dobberstein* 306
Çiçek-Difteri, kanadlıların. *Doyle* 306
Çiçek-Difteri, kanadlılarda. *Johnson* 309
Ekzema, katırda yeşil mısırcan. *Tusco* 217
Filtran virusların vasıfları. *Manninger* 216
Gebelik teşhisi, idrardan. *Hoffmann, W.* 102
Gebelikler ve üçüz doğumlar. *Gallina* 214
Gıda unsurları, köpeğin ihtiyacı. *Morgen* 415
Gurm streptokoku, insan anjiniinde. *Poppe* 416
Hemoglob'nuri, beygirde İnsulin ile tedavi. *Evers* 214
Hemoglobinuri beygirde. *Grzycki* 308
Hybridation'a dair. *Reisinger* 417
İki Mide, eşekde. *Prior* 313
İntanî Anemi, beygirlerin. *Kral* 310
İntanî Anemi, beygirde. *Mocsy* 312
İntanî Anemide Dourine Şübhesi *Wirth* 418
Karaciğer, beygirde ukeydeler. *Benoit* 214
Keçide fazla yavru verme. *Kucera* 104
Kısrağın yüksek verimi. *Rieck* 105
Koksidyoz, develerde. *Iwanoff, Gobzem* 103
Köpek gıdası. *Linton* 216
Kryptorchismus vak'ası. *Junggeburth* 310
Mide taşı, beygirde. *Zago* 218
Mide-barsak parazitleri ile savaş, beygirde. *Seehawer* 313
Narkoz, beygirde eterle. *Becker* 305
Papillom, kendiliğinden şifa, ağızda. *Saip Ali* 105
Piroplazmozların tasnifi. *Hornby* 215
Rahim miyomları, beygirde. *Wilmes* 109
Sistiserk, sığırda hayat ve faaliyeti. *Keller* 415
Sığır vebasının patolojisi. *Fukushima* 308

- Sığır vebası, tavşanlara pasaj. *Inoue* 309
 Sığır vebasında Allerji. *Maucini* 311
 Sığır vebası aşısı, nesci. *Şefik kolaylı, Bekman, Mavrooğlu* 313
 Sodoku vak'ası. *Menzani* 312
 Strongylose, beygirde. *Schoenaers* 418
 Stuttgart köpek salgını. *Wirth* 218
 Stuttgart hastalığı ile Weil arasında yakınlık. *Kantorowicz* 415
 Sütle tifo intişarı. *Ilgner* 103
 Süt, Baytarî kontrolü. *Ostertag* 105
 Şarbonda yeni vaki telkih usulleri. *Mazzucchi* 104
 Şarbona karşı yeni aşı usulleri. *Vidal Munne* 107
 Şarbon, kedilerde. *Almeyerff* 305
 Tavukda yumurtalık yerinde husye teşekkülü. *Krizenecky* 103
 Teinture d'iode un kullanılması. *Heger* 215
 Tetanoz, tedavisi. *Detlefsen* 306
 Tik, cerrahî tedavi. *Forssel* 101
 Tüberküloz, sığırlarda BCG aşısı. *Buxton* 100
 Tüberküloz, sığırlarda mücadele. *Guérin* 101
 Tüberküloz, BCG aşısı. *Watson* 108
 Tüberküloz, Amerikada imhası. *Wight* 109
 Tüberküloz, imha, muafiyet, aşılama. *Zvick* 109
 Tüberküloz, insanda sığır tipinden. *Goeters* 414
 Tüberküloz, tayda. *Hermansson* 414
 Tümör, beygirde futurdan. *Schellner* 217
 Üçüz doğuran bir kısarak. *Wenpe* 314
 Ultraviruslar üzerinde yeni araştırmalar. *Gerlach* 215
 Vitamin tablosu. 419
 Yaralarda Kokların envai. *Reichardt* 417
 Yaz yaraları, beygirde tedavi. *Schmidt* 106

Müteferrik yazılar :

- Askerî Baytarların 1935 terfi listesi. 226
 Askerî Tıbbî Baytarî Mecmuasının 1934 bilançosu. 117
 Kısa bilgiler 2, 119, 231, 325
 Meslek haberleri. 113, 221, 317, 428
 Pratik bilgiler. 118, 230, 324, 437
 Türkiyede salgın hayvan hastalıkları hulâsası. 116, 229, 322, 436
 Yeni neşriyat, 111, 219, 315, 423
 13 üncü yıl fihristi, 439

Mecmua müellifleri :

- Abdullah 39
 Ali Hadi 35
 Ali Karadeniz 4, 233
 Eşref Oytun 389
 Gören, S. 259
 Hikmet Sezer 268
 Necib Zobu 13, 243, 327
 Orhan Erkurt 44, 394
 Osman Zeki Yüceyalçın 369
 Refik Yektin 365
 Sabri Yener 121
 Sabri Baki Ersoy 189, 258
 Sadeddin Yazar 399
 Saim Pekmen 360
 Saip Ali 204
 Sezai Doralp 291
 Şerafettin Özker 283
 Şükrü Arda 39, 377
 Turgut Argun 95, 150, 252
 Üveis Maskar 19, 169, 352
 Veysi 55
 Zeki Öktem 82
 Zühdü Sevgen 330

Hulâsa müellifleri :

Almeyerff, H. 305
 Bang, O. 99
 Becker, E. 305
 Benoît, R. 214
 Buxton 100
 Detlefsen 306
 Dobberstein, J. 306
 Doyle, M. 306
 Du Toit 307
 Ebner 307
 Evers 214
 Forssell 101
 Fukushima, T. 308
 Gallina, L. 214
 Gerlach 215
 Goeters, W. 414
 Grzycki, S. 308
 Guérin 101
 Heger 215
 Hermansson 414
 Hoffmann, W. 102
 Hornby 215
 Ilgner 103
 Inoue, T. 309
 Iwanoff, Gobzem 103
 Johnson 309
 Junggeburth 310
 Kantorowicz, R. 415
 Keller 415
 Kral 310
 Krizenecky, J. 103
 Kucera, C. 104
 Linton 216
 Manning 216
 Maucini, A. 311
 Mazzucchi 104
 Menzani, R. 312
 Mocsy 312
 Morgen, Agnes Fay 415

Ostertag, R. 105
 Poppe, K. 416
 Prior, M. 313
 Reichardt 417
 Reisinger, L. 417
 Rieck, W. 105
 Saip Ali 105
 Schellner 217
 Schmidt 106
 Schoenaers, F. 418
 Seehawer 313
 Şefik Kolaylı, M. Bekman, Mavrooğlu 313
 Mavrooğlu 313
 Tusco, R. 217
 Vidal Munne 107
 Waldmann, O., Köbe, K. 271
 Watson 108
 Wempe, L. 314
 Wight 109
 Wilmes, H. 109
 Wirth, D. 218, 418
 Zago 218
 Zwick 109

